

Joanna Puppel

OBECNOŚĆ I ROLA
GESTÓW RYTUALNYCH
W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ

Wydawnictwo Naukowe UAM

Obecność i rola gestów rytualnych w przestrzeni publicznej

UNIwersytet IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

SERIA JĘZYKOZNAWSTWO STOSOWANE NR 25

JOANNA PUPPEL

Obecność i rola gestów rytualnych w przestrzeni publicznej

**Analiza rzeźb sakralnych
w świątyniach katolickich
na terenie miasta Poznania
i wybranych okolic**

POZNAŃ 2014

ABSTRACT. Puppel Joanna, *Obecność i rola gestów rytualnych w przestrzeni publicznej. Analiza rzeźb sakralnych w świątyniach katolickich na terenie miasta Poznania i wybranych okolic* [The presence and role of ritual gestures in the public space. The analysis of sacral sculptures found in the Catholic churches in the City of Poznań and the nearby areas]. Poznań 2014. Adam Mickiewicz University Press. Seria Językoznawstwo Stosowane nr 25. Pp. 565. Figs. 453. ISBN 978-83-232-2688-8. ISSN 0137-1444. Text in Polish with a summary in English.

This monograph presents an attempt at analyzing ritual gestural communication that is represented in religious sculptures which have been placed within a closed public space system consisting of places of religious worship – Catholic churches. The analyzed samples contain photographs of sculptures from 28 selected Catholic churches in Poznań and the nearby areas. The author managed to collect a large amount of data including a number of color photographs that present the figures of Jesus, Virgin Mary and various Catholic saints which had been placed within the aforementioned system and which can be seen while visiting these churches. Next, each sculpture, which is a part of the *sculptosphere*, was analyzed in terms of gestural details that it represents. As a result, a detailed picture of the ritual gestural richness of Catholic churches was presented.

Joanna Puppel, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Neofilologii, al. Niepodległości 4, 61-874 Poznań, Poland.

Recenzent: prof. dr hab. Roman Lewicki

Publikacja dofinansowana przez
Rektora Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
Wydział Neofilologii UAM oraz Katedrę Skandynawistyki UAM

© Joanna Puppel 2014

This edition © Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2014

Redaktor: Marzenna Plewa-Dziurdzia

Redaktor techniczny: Dorota Borowiak

Łamanie komputerowe: Danuta Kowalska

Projekt okładki: K. & S. Szurpit

Na okładce: rzeźby przedstawiające Świętych franciszkańskich z kościoła
pw. św. Antoniego Padewskiego i klasztoru franciszkanów konwentualnych

Ta książka jest udostępniana na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-
Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe

ISBN 978-83-232-2688-8 (Print)

ISBN 978-83-232-4305-2 (PDF)

DOI: 10.14746/amup.9788323243052

ISSN 0137-1444

Spis treści

Wstęp	11
-------------	----

CZĘŚĆ I: TEORIA

1. Zarys historii badań nad komunikacją niewerbalną	17
1.1. Badania nad znaczeniem komunikacji niewerbalnej w perspektywie historycznej	17
1.2. Definicja gestu	23
1.3. Typologia gestów	25
1.4. Podsumowanie	36
2. Przestrzeń publiczna	37
2.1. Przestrzeń publiczna jako przedmiot badań	37
2.2. Przestrzeń publiczna jako przestrzeń skonstruowana	40
2.3. Przestrzeń publiczna jako przestrzeń znakowa	41
2.4. Typologia przestrzeni publicznej	46
2.4.1. Otwarta przestrzeń publiczna fizyczna	46
2.4.2. Zamknięta przestrzeń publiczna fizyczna	52
2.5. Rola gestów rytualnych w przestrzeni publicznej sakralnej	54
2.6. Podsumowanie	55
3. Obecność gestosfery rytualnej w przestrzeni publicznej	57
3.1. Definicja rytuału	57
3.2. Definicja geogestosfery	61
3.3. Definicja gestosfery rytualnej	61
3.4. Gestosfera rytualna w otwartej przestrzeni publicznej fizycznej	62
3.5. Gestosfera rytualna w zamkniętej przestrzeni publicznej fizycznej	62
3.6. Podsumowanie	76

CZĘŚĆ II: ZASTOSOWANIE

4. Analiza gestosfery rytualnej przedstawionej (tj. nieruchomej/stacjonarnej), wolnostojącej w przestrzeni publicznej zamkniętej – fizycznej – rytualnej – sakralnej na przykładzie rzeźb sakralnych w świątyniach katolickich na terenie miasta Poznania i wybranych okolic	79
4.1. Wprowadzenie	79

RZEŻBY WOLNOSTOJĄCE WEWNĄTRZŚWIĄTYNNE (W)

4.2. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych (W)	82
4.2.1. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. św. Andrzeja Apostoła	82
4.2.2. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. św. Antoniego Padewskiego i klasztoru franciszkanów konwentualnych	84
4.2.3. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. św. Franciszka Serafickiego	144
4.2.4. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. św. Jakuba Większego Apostoła	168
4.2.5. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. św. Jana Jerozolimskiego za Murami	178
4.2.6. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. św. Jana Vianney`a	182
4.2.7. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. św. Józefa i klasztoru karmelitów bosych	187
4.2.8. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. św. Kazimierza	192
4.2.9. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. Najświętszej Krwi Pana Jezusa	200
4.2.10. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. św. Marcina	204
4.2.11. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. Maryi Królowej	211
4.2.12. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. Matki Boskiej Bolesnej	212
4.2.13. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kolegiaty pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy i św. Marii Magdaleny i Stanisława Biskupa	224
4.2.14. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. Matki Bożej Różańcowej i klasztoru dominikanów	266
4.2.15. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. św. Małgorzaty	267
4.2.16. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych bazyliki archikatedralnej pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła	273
4.2.17. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	334
4.2.18. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. Przemienienia Pańskiego	341

4.2.19. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła i klasztoru podominkańskiego, obecnie jezuickiego	349
4.2.20. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. Najświętszego Serca Jezusa i św. Floriana	364
4.2.21. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. św. Stanisława Kostki	374
4.2.22. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. ściegła św. Jana Chrzyciela	377
4.2.23. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. Świętej Trójcy	380
4.2.24. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. św. Wojciecha	386
4.2.25. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. Wszystkich Świętych	397
4.2.26. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. Najświętszego Zbawiciela	404
4.2.27. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. Zmartwychwstania Pańskiego	408
4.2.28. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Tulcach	415

RZEŻBY WOLNOSTOJĄCE OKOŁOŚWIĄTYNNE (O)

4.3. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątynnych (O)	434
4.3.1. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątynnych kościoła pw. św. Andrzeja Apostoła	434
4.3.2. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątynnych kościoła pw. św. Franciszka Serafickiego	435
4.3.3. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątynnych kościoła pw. św. Jakuba Większego Apostoła	446
4.3.4. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątynnych kościoła pw. św. Jana Jerozolimskiego za Murami	448
4.3.5. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątynnych kościoła pw. św. Józefa i klasztoru karmelitów bosych	450
4.3.6. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątynnych kościoła pw. św. Kazimierza	454
4.3.7. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątynnych kościoła pw. Najświętszej Krwi Pana Jezusa	456
4.3.8. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątynnych kościoła pw. św. Marcina	457
4.3.9. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątynnych kościoła pw. Maryi Królowej	458

4.3.10. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątecznych kościoła pw. Matki Boskiej Bolesnej	459
4.3.11. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątecznych kolegiaty pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy i św. Marii Magdaleny	464
4.3.12. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątecznych bazyliki archikatedralnej pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła	472
4.3.13. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątecznych kościoła Najświętszego Serca Jezusa i św. Floriana	477
4.3.14. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątecznych kościoła pw. św. Stanisława Kostki	482
4.3.15. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątecznych kościoła pw. Świętej Trójcy	483
4.3.16. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątecznych kościoła pw. św. Wojciecha	484
4.3.17. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątecznych kościoła pw. Wszystkich Świętych	485
4.3.18. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątecznych kościoła pw. Najświętszego Zbawiciela	487
4.3.19. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątecznych kościoła pw. Zmartwychwstania Pańskiego	488
4.3.20. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątecznych kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Tulcach	494
4.4. Analiza matryc użycia gestów jako zbiorów gesturalnych cech dystynktywnych (GCD) na przykładzie rzeźb wolnostojących w publicznej przestrzeni zamkniętej – fizycznej – rytualnej – sakralnej typu W	498
4.5. Analiza matryc użycia gestów jako zbiorów gesturalnych cech dystynktywnych (GCD) na przykładzie rzeźb wolnostojących w publicznej przestrzeni zamkniętej – fizycznej – rytualnej – sakralnej typu O	521
4.6. Analiza procentowa matryc użycia gestów (MUG)	532
4.6.1. Analiza procentowa matryc użycia gestów (MUG) na przykładzie rzeźb wolnostojących w publicznej przestrzeni zamkniętej – fizycznej – rytualnej – sakralnej typu W	532
4.6.2. Analiza procentowa matryc użycia gestów (MUG) na przykładzie rzeźb wolnostojących w publicznej przestrzeni zamkniętej – fizycznej – rytualnej – sakralnej typu O	534
4.7. Analiza liczbowo-procentowa matryc użycia gestów jako cech dystynktywnych (MUG jako GCD)	535
4.7.1. Analiza liczbowo-procentowa matryc użycia gestów jako cech dystynktywnych (MUG jako GCD) na przykładzie rzeźb wolnostojących w publicznej przestrzeni zamkniętej – fizycznej – rytualnej – sakralnej typu W	535

4.7.2. Analiza liczbowo-procentowa matryc użycia gestów jako cech dystynktywnych (MUG jako GCD) na przykładzie rzeźb wolnostojących w publicznej przestrzeni zamkniętej – fizycznej – rytualnej – sakralnej typu O	536
4.7.3. Wstępna analiza percepcji gestów rytualnych umieszczonych w wybranych strefach: nacechowanych i nienacechowanej uniwersalnego systemu gesturalnego (USG)	537
4.8. Podsumowanie	542
Wnioski końcowe	544
Bibliografia	548
The presence and role of ritual gestures in the public space (Summary)	564

WSTĘP

Komunikacja zachodząca pomiędzy ludźmi za pomocą bogatego zestawu dostępnych elementów niewerbalnych, towarzyszy od zawsze komunikacji werbalnej człowieka (odbywa się za pomocą klasycznych środków językowych). Istotnym fragmentem całokształtu komunikacji ludzkiej jest komunikacja niewerbalna gesturalna, ograniczona do użycia wolnych kończyn górnych człowieka, tj. rąk. Zarówno quasi-naukowe, jak i w pełni naukowe zainteresowanie gestami jako składnikiem komunikacji „cielesnej” trwa z różnym natężeniem już dwa tysiąclecia. Jego wyraźne nasilenie nastąpiło zwłaszcza w drugiej połowie XX wieku, gdy komunikacja niewerbalna stała się integralną częścią badań komunikologicznych, zwłaszcza subdyscypliny, której można nadać nazwę „gestologia”, a więc subdyscypliny przyjmującej za zakres swoich badań całe bogactwo gestów ludzkich. Ten stan rzeczy podyktowany jest faktem, że komunikacja niewerbalna, w tym komunikacja gesturalna rytualna, uznana została za ważny fragment całokształtu zachowań komunikacyjnych człowieka. Zatem nie da się jej zignorować w kontekście ogólnej kompetencji językowo-komunikacyjnej człowieka, a raczej należy przyznać jej centralne miejsce w tej strukturze (Allwood 2002).

Komunikacja gesturalna rytualna wytworzona została w trakcie społeczno-kulturowego trwania człowieka jako komunikatora, a więc istoty wymieniającej informacje z innymi komunikatorami za pomocą określonego kodu kulturowo-językowego i w określonych kontekstach, a także dostarczała gestów o charakterze rytualnym – łatwo rozpoznawalnych, strukturalnie i funkcjonalnie ustalonych, zatem także łatwo odczytywalnych w szerokim kontekście społecznym. Podjęta w niniejszej publikacji analiza gestów rytualnych, obecnych w rzeźbach o charakterze sakralnym i umieszczonych w zamkniętej przestrzeni świątyni katolickiej, stanowi tylko fragment uniwersalnego systemu człowieka. Niemniej jest to fragment zachowań, który zajmuje centralne miejsce względem tożsamości każdego komunikatora, bowiem poprzez komunikację o charakterze rytualnym człowiek włącza się do danej wspólnoty kulturowo-językowo-komu-

nikacyjnej i aktywnie w niej uczestniczy. Tak więc, rytualność zachowań ludzkich ma ścisły związek z podstawowym dla każdego człowieka rytuałem włączenia i uczestnictwa. Bez niego trudno wyobrazić sobie normalne funkcjonowanie każdego człowieka w danym miejscu i czasie. Istotą niniejszej pracy jest zatem postawienie ogólnej hipotezy o niemożności uniknięcia przez poszczególnych komunikatorów bardziej lub mniej intensywnego udziału w zachowaniach komunikacyjnych o charakterze rytualnym. Mają one bowiem istotne znaczenie dla każdego człowieka jako istoty funkcjonującej w łączności z innymi, co odbywa się zawsze w określonym kontekście kulturowym.

Ponadto, w pracy postawiono także cały szereg hipotez szczegółowych związanych z czysto przestrzennym rozumieniem rytualności, w tym gestowości rytualnej. Postawione zostały następujące hipotezy szczegółowe:

1. Wszystkie analizowane świątynie (tj. 28 kościołów katolickich na terenie miasta Poznania i wybranych okolic) tworzą lokalną makroprzestrzeń w obrębie wymiaru kultury *sacrum*. Jednocześnie tworzą one pewien „świat przedstawiony”, wypełniony niejednorodnymi materiałowo „bytami” w formie rzeźb, obrazów oraz innych elementów rzeczywistości sakralnej, realizującymi określone tematy i motywy. Analiza „wyposażenia gesturalnego”, obecnego w rzeźbach znajdujących się w tych kościołach, pozwoli na wypracowanie modelu i praktyczne zastosowanie „gramatyki gestów rytualnych”, opartej na semantyce gestów rytualnych.

2. Lokalne makroprzestrzenie współuczestniczą w pełnej makroprzestrzeni w obrębie danej kultury *sacrum* (np. chrześcijańskiej, buddyjskiej, islamskiej etc. (Hattstein 1997 [2001]).

3. Makroprzestrzenie różnych kultur w wymiarze *sacrum* tworzą „rytualną geogestosferę”, która jest z kolei częścią ogólnej geogestosfery obejmującej sferę *sacrum* i *profanum*.

4. Im bardziej otwarta jest przestrzeń publiczna, tym większe jest prawdopodobieństwo wystąpienia zróżnicowanych typów i form komunikacji oraz pewnego nieładu komunikacyjnego (tzw. komunikacja otwarta zachodząca w otwartej przestrzeni publicznej, w której interakcje pomiędzy komunikatorami mogą mieć charakter mniej lub bardziej chaotyczny i wysoce niestabilny).

5. Im bardziej zamknięta jest przestrzeń publiczna, tym większe istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia ograniczonych typów i form komunikacji oraz pewnego ustalonego ładu komunikacyjnego (tzw. komunikacja restrykcyjna zachodząca w zamkniętej przestrzeni publicznej. Należy do niej komunikacja rytualna, która charakteryzuje się stabilnością użytych środ-

ków i towarzyszącym jej wysokim stopniem stabilności interpretacyjnej w obrębie danej kultury).

6. Przestrzeń publiczna, o której mowa, ma określonego gospodarza. Jest nim zawsze określona kultura lokalna, będąca częścią kultury człowieka. Tylko tak bowiem, tj. w kontekście określonej kultury lokalnej, człowiek może czuć się włączony do danej wspólnoty i w niej uczestniczyć, także poprzez uprawianie komunikacji rytualnej.

7. Komunikacja rytualna mediuje pomiędzy otwartą przestrzenią publiczną i zamkniętą przestrzenią publiczną w takim sensie, że jej obecność wprowadza do przestrzeni publicznej wymiar ceremonialności, nadającej przestrzeni jako takiej charakter skończony, ustabilizowany i przewidywalny zarazem. Jest to szczególnie oczywiste w kontekście przestrzeni publicznej zamkniętej rytualnej, do której można wchodzić wielokrotnie i w której można uczestniczyć, odbywając ceremonię odbioru (tj. recepcji i percepcji) obecnych w niej elementów rytualnych (w tym przypadku stacjonarnych gestów rytualnych) i podlegając jednocześnie ich perswazyjności.

Zakłada się ponadto, że przestrzeń publiczna o charakterze sakralnym, głównie „wewnątrzświątynna” (*W*), jest typem przestrzeni publicznej zamkniętej – fizycznej – rytualnej – sakralnej. W związku z tym należy spodziewać się występowania w niej ograniczonych form komunikacji bezpośrednio nawiązujących do *sacrum*. Jednocześnie zakłada się, że przestrzeń „okołoświątynna” (*O*, tj. przestrzeń bezpośrednio okalająca daną świątynię) stanowi integralną część przestrzeni publicznej zamkniętej – rytualnej.

Przestrzeń publiczna zamknięta – fizyczna – rytualna – sakralna, wyrażona może być za pomocą następującego wzoru:

$$PPZFR - S = W + O$$

gdzie:

PPZFR - S – przestrzeń publiczna zamknięta – fizyczna – rytualna – sakralna,

W – przestrzeń wewnątrzświątynna,

O – przestrzeń okołoświątynna.

*

Przed przystąpieniem do właściwej dyskusji zawartych w niniejszej pracy założeń, autorka pragnie podziękować osobom, które przyczyniły się do publikacji wyników tego obszernego projektu badawczego.

Tak więc składam serdeczne wyrazy wdzięczności Prorektorowi UAM, Panu Profesorowi Jackowi Witkosiowi oraz kierownikowi Katedry Skandy-nawistyki UAM, Panu Profesorowi Grzegorzowi Skommerowi, za wsparcie

finansowe publikacji tej monografii. Szczególnie serdeczne wyrazy podziękowania kieruję pod adresem Dziekana Wydziału Neofilologii UAM, Pani Profesor Teresy Tomaszewicz, której niezwykle hojny dar w postaci sfinansowania lwej części kosztów tej publikacji przyjąłam ze szczególną radością i wdzięcznością. Podziękowania kieruję także do Wydawnictwa Naukowego UAM, które jak zwykle zademonstrowało wysoki stopień kunsztu wydawniczego.

Część I

TEORIA

Zarys historii badań nad komunikacją niewerbalną

1.1. Badania nad znaczeniem komunikacji niewerbalnej w perspektywie historycznej

Wiemy, jak wysoko ceniono w starożytnej Grecji i Rzymie sztukę znakomitego wysławiania się i precyzyjnego budowania wypowiedzi. Grecy rozwinęli retorykę, czyli naukę o prawidłach użycia języka mówionego. Jednak oprócz biegłego władania słowem, doceniano także siłę „mowy ciała”, która nadawała przemowom retorycznym pożądaną dramaturgię.

Już w I wieku A.D., Kwintylijan, rzymski retor i pedagog, doceniał wagę gestów w komunikacji werbalnej. Jego zdaniem orator powinien używać ich podczas każdego przemówienia. Oto odpowiedni fragment wypowiedzi Kwintylijana:

Gestykulacja rąk, której pozbawione przemówienie zawsze jest kalekie i nieudolne, trudno nawet powiedzieć, jak jest różnorodna – dorównywa ona przecież niemal bogactwu słów. Jeżeli bowiem ruchy pozostałych części ciała wspomagają jak gdyby nasze słowa, to ruchy rąk – można rzec – mówią same przez się. Czyż przy ich pomocy nie żądamy, nie obiecujemy, nie wzywamy, rezygnujemy, grozimy, błagamy, nie odrzucamy od siebie, nie lękamy się, pytamy, zaprzeczamy, nie wyrażamy naszej radości, smutku, powątpiewania, żalu, nie określamy sposobu, możliwości, ilości, czasu? Czyż one nie podniecają, nie wstrzymują, nie pochwalają, nie korzą się? (Kwintylijan, 1,3,85, zob. Antas 1996:72).

Takie użycie gestów, jako części dyskursu retorycznego, było tematem wielu późniejszych opracowań. Między innymi John Bulwer (1644) w swej pracy opisał gesty, które mogły być stosowane jako zamierzone elementy sztuki retorycznej. W wymienionym tekście Bulwer opisuje również stanowisko Francisa Bacona, który zarzucał Arystotelesowi zaniedbywanie istoty użycia gestów w kontekście retorycznych wystąpień. Bulwer jako pierwszy zwrócił uwagę na znaczenie edukowania ludzi głuchoniemych za pomocą języka migowego (Bulwer 1648, 1649). Innymi badaczami zajmującymi się niewerbalnymi środkami ekspresji byli: Joshua Steele (1779), który zanalizował

zował znaczenie głosu w komunikacji; Gilbert Austin (1806), który sporządził klasyfikację gestów częściowo przypominającą współczesne typologie; Francois Delsarte (1893), który w swoich dociekaniach skupił się na poszukiwaniu związków pomiędzy ruchami ciała, zwłaszcza gestami a postawami, jakie te ruchy wyrażają. Guillaume Duchenne de Boulogne (1862), francuski anatom i pionier neuropsychologii jako pierwszy w świecie nauki zainteresował się ekspresją mimiczną człowieka. W swoim dziele pt. *The mechanisms of human facial expression*, Duchenne de Boulogne zamieścił pierwsze fotografie różnych wyrazów twarzy, które uzyskał poprzez drażnienie elektrodami poszczególnych mięśni twarzy swoich pacjentów dotkniętych chorobą analgezji. Warto również wspomnieć o publikacji kanonika neapolitańskiego, Andrea de Jorio (1832), który w swej pracy przedstawił symbole gestualne i mimiczne z czasów antycznej Italii i porównał je z neapolitańskimi gestami swoich czasów. Jest to jeden z pierwszych słowników poświęconych gestom emblematycznym.

Należy tutaj jednakże podkreślić fakt, że zagadnieniami niewerbalnymi, do pierwszej połowy XIX w., zajmowano się głównie w kontekście praktycznego ich wykorzystania, zwłaszcza w celu usprawniania komunikacji werbalnej (słownej). Zgromadzona na ten temat wiedza oparta była na obserwacjach ludzi w naturalnych sytuacjach. Za moment, od którego zaczęły się systematyczne badania naukowe nad zachowaniami niewerbalnymi, arbitralnie przyjmuje się wiek XIX, zwłaszcza datę opublikowania prac Henry Siddonsa (1822) i Alberta M. Bacona (1873). Najważniejszymi jednak badaniami w tym względzie może poszczycić się Karol Darwin ([1872] 1965), o którym mówi się, iż jest nie tylko twórcą pojęcia ewolucji, ale również, o czym powszechnie mniej wiadomo, że jest prekursorem badań nad zachowaniami niewerbalnymi człowieka. Darwina interesowała przede wszystkim tzw. ekspresja emocjonalna, czyli w jaki sposób wyrażane są uczucia. Jego wnikliwe spostrzeżenia dotyczące układu mięśni twarzy wyrażającej emocje, czasowego przebiegu ekspresji oraz kontekstu, w jakim się pojawiły, stanowią inspirację również dla współczesnych badaczy. Jeden z najbardziej znanych współczesnych badaczy w dziedzinie komunikacji niewerbalnej, Paul Ekman (1973, 1996), często podkreśla duży wpływ dzieła Darwina na swoje koncepcje. Wiele twórczo rozwiniętych przez Ekmana idei, np. uniwersalny charakter podstawowych wyrazów mimicznych czy maskowanie prawdziwej emocji przez śmiech, ma swoje źródła w poglądach Darwina. Konrad Lorenz (1966) z kolei potwierdził dzięki swoim obserwacjom jedno z założeń Darwina, mówiące o podobieństwie zachowania się ludzi i zwierząt. Zasympilował on Darwinowski stosunek do emocji w swojej etologicznej koncepcji „rytualizacji”, zachowania poprzez tzw. mechanizm wdrukowania (ang. *imprinting*).

W pierwszej połowie XX wieku pojawiły się jedynie odosobnione badania nad cechami głosu, wyglądu człowieka oraz jego twarzy. W tym czasie opublikowano dwie bardzo odmienne prace, które dziś mają jedynie historyczne znaczenie dla badań nad komunikacją niewerbalną. Są to prace Ernsta Kretschmera (1925) i Williama R. Scheldona (1940). Oparte one były na teoriach konstytucjonalnie łączących typ budowy ludzkiego ciała z jego charakterem. Mówiły o tym, że dopiero po dokładnym zmierzeniu i przeanalizowaniu wyglądu człowieka można dowiedzieć się czegoś o jego inteligencji, temperamencie, a nawet o przyszłych osiągnięciach. Godny odnotowania jest fakt pojawienia się publikacji autorstwa Davida Efrona (1941), która stała się pozycją klasyczną dla badań nad komunikacją niewerbalną. Autor opisał w niej innowacyjne metody (system transkrypcyjny zachowań niewerbalnych), pomocne w badaniu gestów oraz innych subkodów komunikacyjnych. Stworzył ponadto podstawy współczesnych typologii komunikatów zaliczanych do niewerbalnych. Podkreślał z emfazą zależność pomiędzy zachowaniem a kontekstem, w którym ono zachodzi oraz postulował szerszy wpływ kultury na zachowania ludzi.

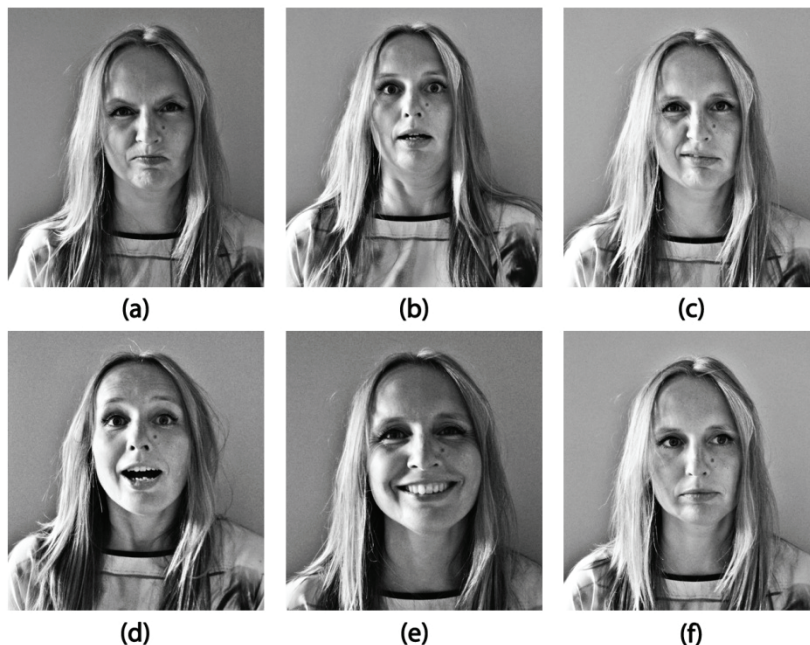
Lata 50. XX wieku przyniosły znaczny wzrost liczby badań nad środkami niewerbalnymi towarzyszącymi komunikacji werbalnej określonej wspólnoty językowo-terytorialno-kulturowej. Badania te powiązane były w głównej mierze z założeniami programu rządowego Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, który miał na celu przygotowanie służb administracyjnych do pracy poza granicami tego kraju. W tym okresie pojawiły się prace Raya Birdwhistella (1952) i Edwarda T. Halla (1959), którzy pod wpływem szerokich zainteresowań antropologią kulturową i językoznawstwem zaproponowali nowe gałęzie nauki, zwane odpowiednio „kinezyką” i „proksemiką”. George L. Trager (1958) natomiast zajął się intensywnie badaniami nad niewerbalnymi zachowaniami wokalnymi, które nie należą do języka w ścisłym słowa tego znaczeniu, lecz jedynie towarzyszą całemu aktowi mowy. Zjawiskom tym nadał on miano „paralingwistycznych”, choć terminu tego użył już wcześniej Archibald A. Hill (1958) w kontekście rozważań nad stylistyką. Od tego momentu powszechnie używa się tych terminów w badaniach nad niewerbalnymi elementami interakcyjnych zachowań człowieka. W roku 1956 opublikowana została praca autorstwa Jurgen Ruesch i Weldon Kees, która w swoim tytule po raz pierwszy użyła terminu „komunikacja niewerbalna” – *Nonverbal Communication: notes on the visual perceptron of human relations*. Praca ta wzbogaciła dodatkowo wcześniejszy dorobek naukowców o teoretyczną informację dotyczącą początków, użycia i kodowania niewerbalnych zachowań ludzkich (takich jak np. picie czy chodzenie). Opracowanie zapewniło badaczom bogatą bazę wizualnych danych dotyczącą komunikacyjnej roli środowiska. W latach 50. XX

wieku nastąpiła także intensyfikacja badań nad kulturą, co w szczególności sposób podkreślono w monografii pióra Kroebera, Kluckhohna i Untereiner (1952). Na lata 50. XX stulecia przypadają także pierwsze badania i pojawienie się dających się zweryfikować hipotez, dotyczących komunikacji taktylnej człowieka, czyli dotyku jako jednego z podstawowych składników komunikowania międzypersonalnego (Frank 1957).

W latach 60. XX wieku rozkwitło z kolei zainteresowanie między innymi takimi zagadnieniami naukowymi, jak kontakt wzrokowy i jego rola w komunikacji międzyludzkiej (Exline i Fehr 1978) czy rola ekspresji wokalne (Davitz i Davitz, 1961; Davitz, 1964). Rozpoczęto również badania nad reakcjami źrenic (Hess 1975), pauzami wokalnymi oraz werbalnym wahaniem w mowie spontanicznej (Goldman-Eisler 1968). Jest to również czas kontynuowania badań nad międzypersonalną przestrzenią oraz projektowaniem przestrzeni komunikacyjnej (Sommer 1967; 1972; 1974; Puppel 2010). Warto wspomnieć, że jest to czas rozwijania badań nad szeroko pojętymi zachowaniami ludzkiego ciała (Dittman 1978; Argyle 1969; Kendon 1967; Schefflen 1964; Mehrabian 1969), jak również subtelnymi niewerbalnymi zachowaniami nauczycieli w sformalizowanych warunkach klasowych, które mają znaczący wpływ na intelektualny wzrost uczniów (Rosenthal 1966; Rosenthal i Jacobson 1968). Nie należy także zapominać o wątku ewolucyjnym w badaniach nad gesturalnością i rytualnością, w tym o bardzo ważnej publikacji wybitnego angielskiego biologa ewolucyjnego, Juliana Huxleya. W publikacji z roku 1966 autor ten wskazał na fakt pojawienia się zachowań rytualnych człowieka w wyniku ewolucyjnie zdeterminowanej ontogenezy o charakterze psychospołecznym, jak i w efekcie rosnącej złożoności kulturowej życia człowieka przejawiającej się m.in. w rosnącej świadomości dotyczącej obrazu własnego ciała (ang. *body image*). Podobne stanowisko względem kształtowania się rytualności zachowań człowieka zajął twórca nowoczesnej etiologii, Konrad Lorenz w swojej publikacji, opublikowanej również w roku 1966.

Lata 70. XX wieku obfitowały w badania nad ekspresją mimiczną twarzy, której najznakomitszym badaczem był, wspomniany wcześniej, Paul Ekman. Był to także czas stawiania tez dotyczących uniwersalności i rozpoznawania przynajmniej niektórych wyrazów mimicznych twarzy przez przedstawicieli odmiennych narodowości i kultur. Tezę tę wyprowadzono z Darwinowskiej genezy ewolucyjnej. Tak więc, badania Ekmana i Friesena (1971; 1986), jak również Carrolla Izarda (1971; 1977), prowadzone w obrębie wielu kultur, potwierdzają istnienie pewnej grupy ekspresji, które są zgodnie interpretowane, jednakowo czytelne, a nawet generują identyczne wzorce aktywności mózgowej. Spośród uniwersalnych wyrazów mimicznych twarzy, badacze ci najczęściej wymieniają takie, które związane są

z sześcioma podstawowymi emocjami: złością, strachem, wstrętem, zaskoczeniem, szczęściem oraz smutkiem. Emocje te zostały zilustrowane na fotografiach (rys. 1), a symbole a) – f) oznaczają poszczególne typy emocji.

Rysunek 1. Sześć podstawowych emocji

Legenda: a) złość, b) strach, c) wstręt, d) zaskoczenie, e) szczęście, f) smutek.

Źródło: opracowanie własne.

Z kolei, Dale G. Leathers (1976), podsumowując przegląd badań dotyczący wyrazu mimicznego twarzy, w następujący sposób podkreślał rolę twarzy w procesie komunikacyjnym:

1. Poprzez ekspresję zadowolenia i niezadowolenia twarz przekazuje sygnały oceniające, które wskazują, czy komunikator postrzega obiekt swojego zainteresowania jako dobry czy też zły.

2. Twarz komunikuje zainteresowanie lub brak zainteresowania innymi osobami, lub innym otoczeniem.

3. Twarz niezwykle wyraźnie komunikuje intensywność doświadczanych emocji, a w związku z tym poziom zaangażowania jednostki w daną sytuację komunikacyjną.

4. Twarz komunikuje także skalę panowania i kontroli jednostki nad jej własną ekspresją mimiczną.

5. Twarz komunikuje prawdopodobny poziom intelektualnego zrozumienia komunikatu lub jego brak (Leathers 1976; Dolata 2001).

W każdej dziedzinie badań nad komunikacją niewerbalną udało się wypracować pewne standardy metodologiczne, które zastosowano w toku dalszych badań. Jednak podkreślić należy fakt, że badania te były głównie inicjowane i realizowane w warunkach laboratoryjnych, gdzie sytuacje komunikacyjne były zainscenizowane. Obecnie badania nad komunikacją niewerbalną przechodzą swoistą rewolucję. Uwidacznia się bowiem ogromna potrzeba interdyscyplinarności, współdziałania różnych dziedzin naukowych (m.in. biologii, psychologii, socjologii, językoznawstwa, kulturoznawstwa, antropologii, filozofii etc.), tak aby z przeanalizowanych szczegółowo elementów ludzkiej interakcji stworzyć rzeczywisty obraz wszystkich mechanizmów biorących udział w zarządzaniu komunikacją międzyludzką oraz podkreślić związek tej ostatniej z komunikacją u wcześniejszych (tj. przedludzkich) gatunków biologicznych, a także, w tym kontekście, zaakcentować uniwersalność zachowań gesturalnych człowieka (np. prace Desmond Morrisa 1971; 1994) osadzonych w niezwykle silnej domenie komunikacyjnej, jaką jest modalność wizualna (Foss 2005).

We współczesnym świecie intensyfikujących się badań nad komunikacją niewerbalną coraz bardziej rozwija się przekonanie, że aby poznać złożoność werbalno-niewerbalnych międzyludzkich procesów interakcyjnych, należy przyrzeć się żywym i autentycznym aktom komunikacyjnym. Coraz częściej również badacze przyglądają się tym aktom komunikacyjnym jako zintegrowanemu procesowi komunikacyjnemu, a nie jak do tej pory, poszczególnym jego elementom. Tak postępuje chociażby Janet Beavin Bavelas (1995;1997), która zajmuje się badaniem gestykulacji i mimiki odgrywanymi najistotniejszą rolę w komunikacji bezpośredniej, czyli „twarzą-w-twarz” (ang. *face-to-face*).

Obok rozwijającej się metody „dialogowej”, twarzą-w-twarz, którą do badań nad komunikacją niewerbalną wprowadziła właśnie Bavelas, z powodzeniem rozwija się również gałąź badań skupiających się na narracyjnej komunikacji niewerbalnej. David McNeill (1992; 2012), jak również Martha W. Alibali (1999; 2000) wraz ze swoimi współpracownikami, posługują się w swoich badaniach metodą monologu narracyjnego (ang. *narrative monologue task*). Polega ona na rejestrowaniu, na ewoluujących przez lata nośnikach (video VHS, CD etc.), ludzi opowiadających wcześniej obejrzone bajki rysunkowe, tzw. kreskówki (np. *The Looney Tunes*). Podczas takiej rejestracji obecny jest odbiorca-słuchacz, ale jego rola jest bierna i jakakolwiek interakcja jest zabroniona. Trudno więc o jednoznaczne wnioski dotyczące interakcyjno-komunikacyjnego charakteru zachowań niewerbalnych. Zachowania gesturalne stanowią ich centralną część.

1.2. Definicja gestów

Gesty są wszechobecnym i naturalnym elementem codziennego procesu komunikacyjnego. Przekazują one informacje o kulturze, typie dyskursu, myślach, emocjach, intencjonalności aktu komunikacyjnego etc. Dodatkowo są również używane przez naczelne do komunikowania się między sobą, jak również z innymi ludźmi (Tomasello 2008; Tomassello i Call 2007; Tattersall, 1998; 2001; 2002). Sam termin „gest/y” posiada bardzo wiele znaczeń w zależności od specjalności badających je naukowców. Wzrost interdyscyplinarności może i czasem utrudnia zrozumienie tego zagadnienia, jednak dla potrzeb niniejszej dyskusji przyjmujemy bardzo szeroką definicję, podkreślającą, że gesty to nic innego jak widoczne działania rąk, użyte intencjonalnie i posiadające określone znaczenie.

Według Fernando Poyatosa (1983), który najszerzej definiował gesty, są one:

świadomymi lub nieświadomymi ruchami wykonanymi głównie głową, samą twarzą lub kończynami; wyuczzone lub somatogenetyczne, które służą głównie jako narzędzie komunikacyjne; zależne lub niezależne od mowy; symultaniczne lub występujące na przemian z (mową), modyfikowane przez kontekst sytuacyjny, w którym się znajdują (np. uśmiech, ruchy oczami, gest kiwania i inne emblematy) (1983:196)¹.

Wśród gestów wyróżnia się następujące kategorie:

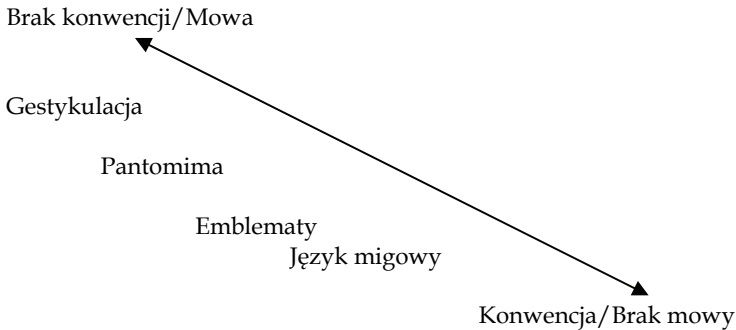
1) **gesty niezależne od mowy**. Są to gesty niesynchronizowane z mową, składające się z jednego, dwóch wyrazów lub całej frazy. Co więcej, gesty te są nacechowane kulturowo, tj. pomiędzy członkami danej grupy społecznej istnieje porozumienie dotyczące „interpretowania” danego gestu,

2) **gesty zależne od mowy**. Są to gesty ściśle powiązane lub towarzyszące mowie. Zazwyczaj „ilustrują” wypowiedź ustną. Mogą być to ruchy wykonane dłonią, które akcentują bądź podkreślają wypowiedziane słowo, mogą również „szkicować” tok myślowy interlokutora, czy wskazywać opisywany przedmiot. Podstawową typologię gestów szczegółowo omówiono w dalszej części tego rozdziału.

W badaniach wyróżniono też grupę tzw. gestów manualnych (ang. *manual gestures*), które można zróżnicować według ich związku z intencjami komunikacyjnymi oraz językiem. Kendon (1982) zaproponował tzw. konti-

¹ Fragment ten w oryginale brzmi: “[...] conscious or unconscious body movements made mainly with the head, the face alone or the limbs, learned or somatogenic, and serving a primary communicative tool, dependent or independent from verbal language, either simultaneous or alternating with it and modified by the conditioning background (e.g. smile, eye movement, a gesture of beckoning and other emblems)” (przeład własny autorki).

nuum Kendona (ang. *Kendon's continuum*) dziś już nazywane przez badaczy Kontinuum Gesturalnym (ang. *The Gesture Continuum*) (zob. McNeill 2012: 5), które sugeruje, że gesty manualne mogą zostać rozmieszczone wzdłuż skali odzwierciedlającej ich związek z mową, stopniem konwencjonalizacji i w jakim stopniu same stanowią język. Ilustruje to rysunek 2.

Rysunek 2. Kontinuum Kendona (1982)

Źródło: opracowanie własne na podstawie (McNeill 1992: 37).

W swoich rozważaniach Kendon skupiał się na współrzędności, czyli transkomunikacji między mową a gestami oraz na roli, jaką one pełnią w budowaniu znaczenia w interakcyjności międzyludzkiej (Kendon 1972). Badacz uważa mowę i gest za elementy od siebie oddalone, jednakże powiązane ze sobą w procesie wypowiedzi ustnej. Jest to zupełnie odmienny pogląd od zaproponowanego przez McNeilla (1992), który z kolei uważa gesty oraz mowę za integralną część tego samego psychologicznego systemu „języka”.

Kendon (2004) umiejscowił gesty w kategorii akcji, gdyż posiadają one elementy manifestujące celową ekspresyjność. Definicja ta w pełni zgadza się z rozumieniem gestów rytualnych, które z natury nastawione są na celowość aktu komunikacyjnego.

Gestykulacja, termin zaproponowany przez Kendona (1982), definiowana jest przez niego następująco: „gestykulacja pojawia się jako zintegrowana część wkładu komunikacyjnego danej jednostki i [...] odgrywa bezpośrednią rolę w tym procesie. Gestykulacja [...] jest ważna głównie ze względu na jej rolę wraz z mową w wyszukiwaniu efektywnych jednostek wypowiedzi” (1983:27)². McNeill (1992) natomiast definiuje gestykulację

² Fragment ten w oryginale brzmi: “gesticulation arises as an intergral part of an individual’s communicative effort and that, furthermore, it has a direct role to play in this process. Gesticulation [...] is important principally because it is employed, among with speech, in fashioning an effective utterance unit” (przekład własny autorki).

jako idiosynkratyczne spontaniczne ruchy dłońmi i ramionami obligatoryjnie towarzyszące mowie. Ten typ gestów zawsze towarzyszy mowie i jest bardzo ściśle powiązany ze znaczeniem oraz czasem. Są to zatem gesty spontaniczne oraz nieposiadające stopnia konwencjonalizacji, co oznacza, że nie ma reguły oraz zasad dla odpowiedniego tworzenia tego typu gestów, tak więc nie mogą one być cytowane czy dosłownie odtwarzane. Nie są także nabywane drogą uczenia się lecz tworzone *ad novo* za każdym razem, gdy są wykonywane. Bardzo rzadko wykonywane są świadomie, a mimo to pamięta się wykonanie ruchu dłonią, przy niemożności przypomnienia sobie kształtu lub dokładnego momentu wystąpienia takiego gestu.

Kolejnym elementem schematu Kendona jest **pantomima** (lub mimika). Są to z kolei gesty lub cały szereg gestów użytych, aby odegrać całościowe i narracyjnie skomplikowane działania. Gesty jako takie występują zamiast mowy i służą do wyrażenia nawet całych zdań. McNeill (1987) definiuje ten rodzaj gestów jako „ujednoliczone działania wykonane tak jakby mówca przedstawiał obiekty kanoniczne” (1987: 500)³. W przeciwieństwie do gestykulacji pantomima należy do typu gestów wykonywanych świadomie. Często też wykorzystywana jest do celów artystycznych czy w różnego typu zabawach, bazujących na pantomimie (np. „Kalambury”, „Tabu”), gdzie uczestnicy proszeni są o wyjaśnienie „akcji” bez użycia słów.

Trzecim elementem schematu są **emblematy**, które zostaną omówione w dalszej części rozdziału.

Ostatnim elementem Kontinuum Kendona są **języki migowe**, używane głównie przez osoby głuchonieme jako główny kanał komunikacyjny. Języki migowe są konwencjonalnymi, pełnoprawnymi językami, istniejącymi na równi z językami mówionymi. Należy pamiętać, że języki migowe nie są kopiami języków mówionych lecz niezależnymi systemami językowymi. Posiadają morfologiczno-syntaktyczną złożoność i są często wysoce polisyntetyczne (Polański 1999; McNeill 2005). Co więcej, znakom manualnym towarzyszą również inne niewerbalne sygnały, takie jak: kontakt wzrokowy, ekspresje twarzowe czy ruchy wykonywane głową. W niniejszej pracy przyjęto definicję gestów zaproponowaną przez Poyatosa jako najbardziej szeroką i zatem mogącą służyć do ich opisu.

1.3. Typologia gestów

Trudno jest przeprowadzić typologię gestów, głównie ze względu na brak jednoznacznych kryteriów. Zdawał sobie z tego sprawę Edward Sapir

³ Fragment ten w oryginale ten brzmi: „standardized actions performed as if the speaker were acting with canonical objects” (przekład własny autorki).

(1927), który stwierdził, że „Gesty są trudne do sklasyfikowania i trudno dokonać świadomej separacji pomiędzy tym, co w geście jest czysto indywidualnym elementem a tym, co przynależy do zwyczajów grupy jako całości (...) odpowiadamy na gesty z niesamowitą zmiennością, można by nawet rzec, że ze zgodnością złożonego i sekretne go kodu, który nie jest nigdzie zapisany, nieznan przez nikogo a rozumiany przez wszystkich” (1927:556)⁴.

Gesty o charakterze spontanicznym mogą zostać przeanalizowane pod kątem ich właściwości semiotycznych, a kilka różnych systemów klasyfikacyjnych zostało rozwiniętych do ich kategoryzacji (Bavelas 1992; Freedman 1972).

Pierwszego udanego sklasyfikowania gestów dokonał w swojej pionierskiej pracy David Efron (1941), student Franza Boasa. Jego praca, która z czasem stała się fundamentem wielu późniejszych typologii, w sposób oryginalny przedstawiła pierwszą kategoryzację gestów. Efron zaproponował dwa rodzaje gestów:

- 1) gesty, które zależą od wypowiedzi ustnej, np. batuty (ang. *batons*),
- 2) gesty, które przekazują znaczenie niezależnie od komunikatu językowego, np. emblematy (ang. *emblems*).

Podział ten jest najbardziej ogólny i wyznacza cezurę dla dalszych badań nad typologią gestów.

Pierwszą typologię gestów na gruncie semiotycznym zaproponowali dwaj amerykańscy badacze Ekman i Friesen (1969). Obecnie typologia ta jest jedną z najbardziej popularnych. Opierając się na kryterium pochodzenia oraz funkcji pełnionej przez gest, wyodrębnili oni pięć rodzajów gestów. Według tych badaczy komunikowanie się niewerbalne opiera się na następujących gestach:

1. **Emblematy** (ang. *emblems*). Są to wszelkie sygnały niewerbalne, takie jak ekspresje mimiczne, ruchy rąk, które stosowane są zamiast słów oraz są łatwo odczytywalne dla osób z obszaru stosowania danego kodu kulturowego. Emblematy są symbolami, które dobrane zostały arbitralnie przez członków danej kultury, by transmitowały zamierzone znaczenia. Wszystkie grupy kulturowe posługują się symbolami w tych samych celach, tj. przy pożegnaniach czy pozdrowieniach, ale poszczególne kultury różnią się pod względem liczby symboli i form, jakie one przybierają. Zatem to samo

⁴ Fragment ten w oryginale brzmi: „Gestures are hard to classify and it is difficult to make a conscious separation between that in gesture which is of merely individual origin and that which is referable to the habits of the group as a whole [...] we respond to gestures with an extreme alterness and, one might almost say, in accordance with an elaborate and secret code that is written nowhere, known by none, and understood by all” (przekład własny autorki).

zachowanie może mieć całkowicie odmienne znaczenie w różnych kulturach. Z kolei różne zachowania mogą oznaczać to samo w wielu kulturach, a zachowania, które są ważne w jednej grupie kulturowej, mogą nie mieć znaczenia w innej, np. gest „o'k”, ograniczony jest do kodu kulturowego Stanów Zjednoczonych. Emblemat ten ilustruje rysunek 3.

Rysunek 3. Emblemat
Źródło: opracowanie własne.

Emblematy stosowane są przez uczestników aktu komunikacyjnego w celu wyrażenia m.in.:

- przywitania i pożegnania,
- nakazu,
- prośby,
- zniewagi,
- groźby,
- odpowiedzi,
- komentarzy zawierających oceny interlokutorów (np. rysowanie kółka na czole).

2. **Ilustratory** (ang. *illustrators*). Funkcję ilustratorów pełnią wszystkie te zachowania niewerbalne, które uzupełniają komunikat werbalny i są pewną formą wizualizacji wypowiedzi. Wykorzystywane są do podkreślenia, wyjaśnienia i wzmocnienia przekazu werbalnego. W przeciwieństwie do emblematów, żaden gest ilustrujący sam w sobie nie zawiera przekazu. Wszystkie typy ilustratorów podkreślają słowa czy frazy i są zsynchronizowane z częścią werbalną przekazu. Pomagają one nadawcy lepiej zakodować informację, a odbiorcy lepiej ją odekodować. Ilustratory są gestami

naturalnymi, zatem niearbitralnymi, co sprawia, że istnieje większe prawdopodobieństwo ich powszechnej czytelności, są też – bardziej niż emblematy – uniwersalne i rozpowszechnione w świecie oraz ponadczasowe. Istnieje prawdopodobieństwo, że ilustratory to gesty, w głównej mierze wrodzone, wobec tego naturalnie i biologicznie uwarunkowane (m.in. Cohen 1977).

Ekman i Friesen wyróżnili następujące typy ilustratorów:

a) **podkreślacze** (ang. *underliners*), które służą podkreślaniu gramatycznych wartości języka; mogą np. odnosić się do różnych typów zaimków lub rzeczowników,

b) **batuty** (ang. *batons*), służą do akcentowania np. samogłosek lub sylab; wraz z podkreślaczami pełnią funkcję ekspresyjną,

c) **ideografy** (ang. *ideographs*), są to wszystkie ruchy, które ilustrują intelektualny wysiłek i kierunek myśli interlokutora; może to być np. utkwienie wzroku w suficie w celu „znalezienia” właściwego słowa do opisanego przedmiotu,

d) **kinetografy** (ang. *kinetographs*), są to gesty, które opisują działania kinetyczne,

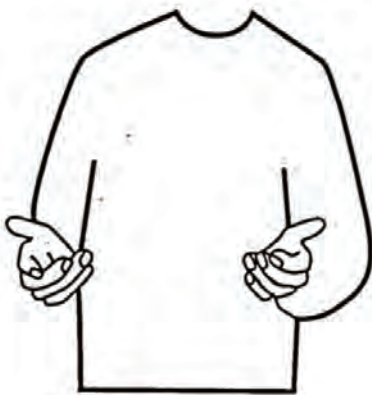
e) **piktografy** (ang. *pictographs*), są to gesty, które odnoszą się do kształtów opisywanych przedmiotów,

f) **rytmizatory** (ang. *rhythmics*), są to gesty imitujące rytm opisywanego wydarzenia,

g) **gesty deiktyczne** (ang. *deictics*), to gesty wskazujące na konkretne obiekty, miejsca, lub ludzi,

h) **gesty dotyczące przestrzeni** (ang. *spatials*), odnoszą się do rozmiaru przestrzeni, lub miejsca opisywanego obiektu.

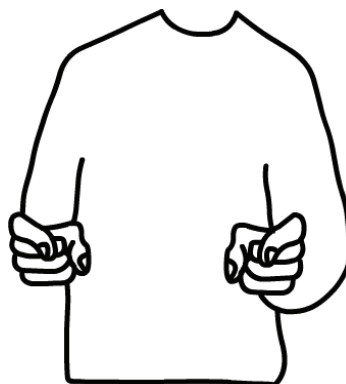
Niektóre typy ilustratorów przedstawiają schematyczne rysunki 4a-4g.

a) podkreślacz: *here's my point*. (tłum. Oto moje stanowisko)

b) batuta: *I shall not endure this any longer*. (tłum. Nie zniosę tego więcej)

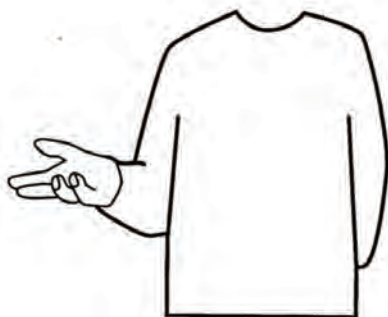

c) kinetograf: ...as he goes **up** the stairs...
(tłum. ...jak idzie po schodach...)

d) piktograf: The box was **this** big. (tłum.
Skrzynka była taka duża)

e) rytmizator: stworki te **mruczą** i jęczą...

f) gest deiktyczny: you have to go **there**. (tłum.
Musisz iść tam)

g) gest dotyczący przestrzeni: **it's not what you did but what you are going to do**. (tłum. Nie chodzi o to, co zrobisz, lecz co zrobisz)

Rysunek 4. Ilustratory, czyli gesty zsynchronizowane z częścią werbalną przekazu (ilustratory zmodyfikowane)

Źródło: opracowano na podstawie (Knapp i Hall 1997: 271).

3. **Wskaźniki emocji** (ang. *affect displays*). Są to wszystkie zachowania, które wyrażają uczucia i emocje w relacjach międzyludzkich. Mogą to być sygnały mimiczne połączone z dostrzegalnym napięciem ciała i ruchami niektórych jego części. Jednak najbardziej ekspresyjnym wskaźnikiem emocji jest twarz (J. Puppel, 2011).

4. **Regulatory konwersacyjne** (ang. *regulators*). Są to sygnały niewerbalne, które mają za zadanie utrzymać lub modyfikować sposób mówienia i słuchania. Rolę tę pełną np.: kontakt wzrokowy, obniżenie głosu, podniesienie brwi, potakiwanie głową itd. Sygnały te wskazują innym uczestnikom procesu komunikacji, że czynność jest kontynuowana, powtarzana lub zakończona. System tych sygnałów, który można określić jako system sygnałów zwrotnych w interakcji, odgrywa decydującą rolę w wymianie przekazów pomiędzy mówcą i słuchaczem. Efektywne komunikowanie międzyludzkie wymaga wysokiej koordynacji wszystkich sekwencji rozmowy. Regulatory są tymi subtelnymi sygnałami, które pozwalają uczestnikom aktu komunikacyjnego określić poziom koordynacji zachowań konwersacyjnych. Przekazują informacje na temat preferowanego tempa lub szybkości rozmowy i stopnia, w jakim przekaz werbalny innej osoby jest zrozumiały i wiarygodny.

5. **Adaptory** lub **manipulatory** (ang. *body manipulators*). Są to zachowania, które mają za zadanie złagodzić napięcie, jakie przeżywają uczestnicy aktu komunikacyjnego. Są to najczęściej nieuzewnętrzniane w sposób świadomy i intencjonalny akty, takie jak: ustawienia rąk w wygodnej pozycji, wszelkie poprawianie się na krześle, poprawianie biżuterii, drapanie się itp. (J. Puppel 2001; Grabarczyk 1998).

Ekman i Friesen (1969, 1972) wyodrębnili w swoich badaniach trzy kategorie adaptorów:

- adaptory nastawione na siebie (ang. *self-adaptors*),
- adaptory nastawione na innych (ang. *alter-adaptors*),
- adaptory nastawione na przedmioty (ang. *object-adaptors*).

W 1978 roku Mark Knapp, bazując na wcześniejszej klasyfikacji Ekmana i Friesena, zaproponował nieco inne spojrzenie na zachowania niewerbalne, a mianowicie zaczął analizować różne relacje, jakie zachodzą między komunikowaniem werbalnym a niewerbalnym i w jaki sposób kanał wokaln-słuchowy (werbalny) oraz kanał wzrokowo-dotykowy (niewerbalny) uczestniczą w tworzeniu łącznego i całościowego przekazu komunikacyjnego. W rezultacie tych badań Knapp zaproponował następujące typy relacji:

1) **powtarzanie** (ang. *repeating*) – kanał niewerbalny przekazuje jednocześnie, niejako powiela, informacje zawarte w kanale wokaln-słuchowym (werbalnym). Przykładem niech będzie gest osoby nauczyciela wskazujący na książkę przy wypowiedzi „Otwórzmy książkę”,

2) **zastąpienie** (ang. *substituting*) – w miejsce przekazu werbalnego możemy wstawić sekwencję niewerbalną, która oznacza dokładnie to samo. Według typologii Ekmana i Friesena będą to gesty emblematyczne, np. znak zwycięstwa,

3) **akcentowanie tekstu mówionego** (ang. *accenting/moderating*) – bardzo często zachowania niewerbalne mogą podkreślać fragmenty komunikatu werbalnego. Przykładem może być pochylenie głowy przed rozmówcą jako wyraz okazania szacunku w momencie zwracania się do niego. Innym przykładem może być akcentowanie tekstu mówionego poprzez mniej lub bardziej świadome użycie wyrazu mimicznego bezpośrednio eksponującego treść przeżycia, które właśnie podlega opisowi,

4) **regulacja konwersacji** (ang. *regulating*) – są to zachowania niewerbalne uczestniczące w konwersacji użyte podczas produkcji komunikatu w sytuacji tzw. twarzą-w-twarz oraz podczas zmiany tury konwersacyjnej między nadawcą a odbiorcą,

5) **maskowanie** (ang. *contradicting*) – są to zachowania niejęzykowe mające na celu ukrycie prawdziwych przeżyć, uczuć czy myśli nadawcy. Zazwyczaj zachowania te są obecne podczas kłamania (Antas 2010). Możemy wtedy zaobserwować unikanie kontaktu wzrokowego w formie spojrzeń w bok, nieadekwatnie wysokiej lub nazbyt niskiej skali głosu, zmniejszenia liczby gestów oraz wzrostu liczby błędów językowych w danym przekazie werbalnym.

Z zaprezentowanego zestawienia wynika, że kanał niewerbalny interakcji jest bardzo bogaty i zawiera dużą różnorodność środków komunikacji. Stąd wynika także, naturalne w kontekście niniejszej pracy, założenie odnośnie do niezależności tego kanału w dynamice aktów komunikacyjnych oraz założenie odnośnie do jego dużego znaczenia dla przekazu jako całości. Przykładem niech będzie eksperyment przeprowadzony przez Anitę Woolfolk (1978). W eksperymencie tym nauczyciele poproszeni zostali o świadome używanie mieszanych komunikatów werbalno-niewerbalnych podczas zadań klasowych prowadzonych z szesnastoletnimi uczniami. Okazało się, że w momencie, kiedy pedagog łączył pozytywną ocenę zachowania ucznia z własnym negatywnym niewerbalnym zachowaniem, uczniowie uczyli się efektywniej niż młodzież uczona za pomocą kombinacji naturalnej, tj. takiej, w ramach której ocenie towarzyszyło zachowanie niewerbalne zgodne z rodzajem oceny. Prawdopodobnie właśnie kombinacja mieszana w sytuacji klasowej została uznana za skuteczniejszą i tym samym wywarła lepsze wrażenie niż kombinacja naturalna, którą uczniowie mogą przyjmować za nierealistycznie optymistyczną. Także Burgoon (1980), po przeanalizowaniu różnych badań w tym zakresie, stwierdziła, że „niewerbalne kanały niosą ze sobą więcej informacji i są bardziej wiarygod-

ne aniżeli kanał werbalny, ponadto sygnały wizualne są ważniejsze od sygnałów wokalnych” (1980: 184)⁵.

Przedstawione typologie są z pewnością bardzo użyteczne, ale dla uzupełnienia obrazu należy dodać także typologię McNeilla (1992), który twierdzi, że gdybyśmy koncentrowali się tylko na geście lub tylko na mowie, mielibyśmy niepełny obraz pamięci mówiącego oraz niepełną reprezentację mentalną sceny jako narracji. Tylko przez uwzględnienie zarówno gestów, jak i mowy możemy zobaczyć wszystkie elementy: typ akcji, typy gestów oraz to, jak zostały one użyte. I tak, McNeill wykorzystując doświadczenia poprzedników oraz własne eksperymenty, wyróżnił pięć podstawowych typów gestów biorących udział w procesie narracyjnym. Są nimi:

1. **Gesty ikoniczne** (ang. *iconics*) – są to gesty obrazowe i najbardziej samodzielne semantycznie. Przykładem może być gest ilustrujący scenę, w której narrator przedstawia czynność „zginania drzewka” (rys. 5).

Rysunek 5. Gest ikoniczny

Źródło: opracowanie własne.

Ręka narratora wydaje się „łapać gałąź” i ciągnąć ją z góry na dół w stronę ramienia. Przykład ten ilustruje ścisły związek istniejący między mową a gestem. Co ważniejsze, pokazuje on, jak uchwycony gest zawarty jest w procesie myślowym mówcy. Możemy tutaj powtórzyć za Załazińską (2001), że „ikony (...) to gesty, które w naturalny sposób zawierają bezpośrednie podobieństwo między strukturą pojęciową i formą gestu” (2001:24).

2. **Gesty metaforyczne** (ang. *metaphorics*) – gesty te odznaczają się wyższym stopniem abstrakcji. W przeciwieństwie do gestów ikonicznych, które są konkretne i obrazują rzeczywiste przedmioty, gesty metaforyczne wyobrażają treść abstrakcyjną, to jest „rysują” nie rzeczy lecz idee rzeczy. Za-

⁵ Fragment ten w oryginale brzmi: „the nonverbal channels carry more information and are believed more than the verbal band, and that visual cues generally carry more weight than vocal ones” (przekład własny autorki).

tem gesty metaforyczne jako znaki wyobrażeń o świecie indywidualnego podmiotu są również dowodem na istnienie pojęcia metafory w umyśle ludzkim. Gesty te ilustruje rysunek 6.

Rysunek 6. Gest metaforyczny
Źródło: opracowanie własne.

3. **Uderzenia** (ang. *beats*) – McNeill zastąpił tym terminem „batuty” (ang. *batons*), wprowadzony przez Efrona, a więc pojęciem – jego zdaniem – bardziej adekwatnym. Według McNeilla uderzenia przypominają melodyjne, rytmiczne uderzenia. Za pomocą tych gestów rozmówca chce podkreślić zazwyczaj ważność wypowiedzianych słów czy fraz. Są one zwykle wykonywane za pomocą charakterystycznych, krótkich ruchów ręki w przestrzeni przed sobą. Ilustruje to rysunek 7.

Rysunek 7. Uderzenia
Źródło: opracowanie własne.

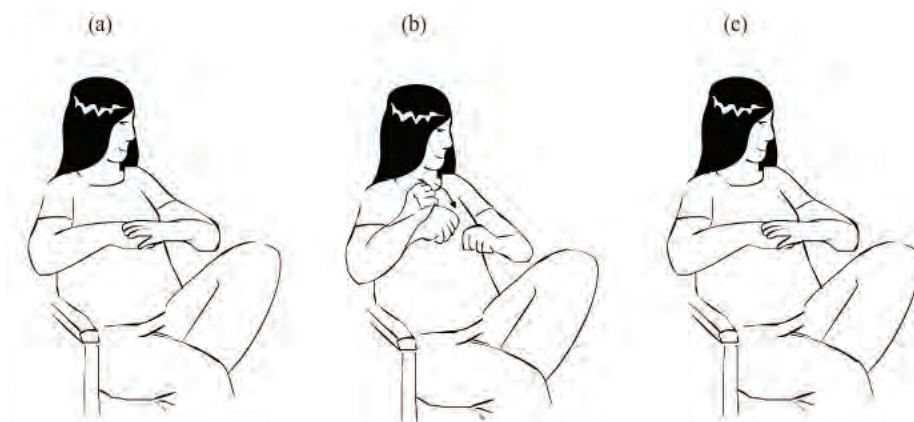
McNeill (1992) tak zdefiniował uderzenia:

Z wszystkich typów gestów uderzenia wydają się najmniej znaczące. Ale pozory mogą mylić. Uderzenia ujawniają bowiem koncepcję organizacji całości przez mówiącego. Semiotyczna wartość uderzeń polega na tym, że indeksują one jako istotne słowo czy frazę, której towarzyszą, nie ze względu na ich treść semantyczną, ale ze względu na treść pragmatyczno-dyskursywną. Uderzenia zaznaczają wprowadzenie nowych postaw, podsumowujących tok narracji, wprowadzenie nowych wątków etc. Tym samym uderzenia określają informację, która nie tyle posuwa do przodu wątek narracji, ile dodatkowo informuje o strukturze, w ramach której wątek narracji się rozwija. Fakty z meta poziomu dyskursu mogą być bezpośrednio wprowadzane do narracji wraz z uderzeniami sygnalizującymi, iż jakkolwiek coś w mowie odnosi się do jakiegoś wydarzenia, odbiega to od opowiadanego toku zdarzeń. Tego typu rozbieżności mogą trwać krótko, a nawet kończyć się w ramach jednego słowa (1992:15-16)⁶.

W uzupełnieniu do zacytowanej wyczerpującej definicji uderzeń, Antas (1996) po przeanalizowaniu własnych nagrań zaobserwowała, „że uderzenia często towarzyszą spójnikom, zwłaszcza zaś spójnikom przeciwstawnym typu „ale”, wtedy gdy mówiący uznaje za bardzo istotne zastrzeżenia, wprowadzone po spójnikach” (1996:87). Są to zatem w opinii badaczy gesty istotne dla „gramatyki” dyskursu prowadzonego za pomocą gestów, tj. dyskursu gesturalnego.

4. **Gesty kohezywne**, tzw. łączniki tekstu (ang. *cohesives*) – gesty te pełnią funkcje łączenia tematycznego bliskich lecz oddzielonych czasowo części dyskursu. Spójność wytwarzana jest poprzez powtarzanie tej samej formy gestu, ruchu lub zajmowanie miejsca w przestrzeni gestu słowem: powtarzanie jest tym, co sygnalizuje ciągłość wypowiedzi. Pod względem formy gesty kohezywne są dość eklektyczne. Mogą składać się zarówno z gestów ikonicznych, metaforycznych, deiktycznych, jak i uderzeń. Tę grupę gestów przedstawiają kolejne rysunki:

⁶ Fragment ten w oryginale brzmi: „Of all gestures, beats are the most insignificant looking. But appearances are deceptive. Beats reveal the speaker’s conception of the narrative discourse as a whole. The semiotic value of a beat lies in the fact that it indexes the word or phrase it accompanies as being significant, not for its own semantic content, but for its discourse-pragmatic content. Examples are making the introduction of new characters, summarizing the action, introducing new themes, etc. Thus beats mark information that does not advance the plot line but provides the structure within which the plot line unfolds. With beats, events on the meta-level of the discourse can be inserted directly into the narrative, signaling that whatever refers in speech to the event departs from the narrated chain of events. Such departures can be brief and can be overt in the confines of a single word” (przeład własny autorki).

Rysunek 8. Gesty kohezywne

Gdzie: a) gest ikoniczny, b) uderzenie, c) gest ikoniczny.

Źródło: opracowanie własne.

5. **Gesty deiktyczne** (ang. *deictics*) – ostatnim typem gestów, jaki wyróżnił McNeill, są tzw. gesty deiktyczne. Ich nazwa nawiązuje do koncepcji Karla Bühlera (1934) dotyczącej tzw. wskaźników syntaktycznych, którą Bühler wprowadził do językoznawstwa dla oznaczenia wskazywania lub odsyłania do elementów poprzedzających albo następujących w tekście. Zatem gesty deiktyczne wskazują na konkretną istniejącą rzecz albo też na elementy w abstrakcyjnej przestrzeni mentalnej interlokutora. Zazwyczaj jednak gesty deiktyczne pojawiają się w sytuacjach, w których nie ma nic obiektywnego do wskazania. Mają one podczas dyskursu charakter czysto abstrakcyjny. Gesty te ilustruje rysunek 9.

Rysunek 9. Gest deiktyczny

Źródło: opracowanie własne.

Uwagi dotyczące typologii gestów, zawarte w dotychczas zaprezentowanej części dyskusji, pozwalają na zorientowanie się co do złożoności tego zjawiska i ważności gestów w aktach komunikacyjnych. W części analitycznej zamieszczone zostanie nawiązanie do przedstawionych tutaj typologii.

1.4. Podsumowanie

W rozdziale I omówione zostało znaczenie komunikacji niewerbalnej dla całości procesu komunikacji. Podkreślona została w szczególności rola, jaką w aktach komunikacyjnych pełnią gesty oraz przedstawione zostały główne typologie gestów. Poszczególni badacze zaproponowali własne typologie, które jednoznacznie podkreślają wewnętrzną złożoność gestów. Ich różnorodność będzie podstawą przeprowadzonej w rozdziale IV szczegółowej analizy rzeźb sakralnych jako przejawów komunikacji gesturalnej w zamkniętej przestrzeni publicznej, jaką jest konkretna zdefiniowana przestrzeń sakralna świątyni katolickiej. Ponieważ gesty stanowią istotny składnik przestrzeni publicznej, będzie ona przedmiotem dyskusji w następnym rozdziale.

Przestrzeń publiczna

2.1. Przestrzeń publiczna jako przedmiot badań

Zagadnienie przestrzeni pasjonowało wielu myślicieli od zarania naszej cywilizacji. W różny sposób formułowano pytania dotyczące tej problematyki i różne były próby jej rozstrzygnięcia. Rozwiązanie, które już samo w sobie jest niezmiernie interesujące, w sensie opisanie właściwości przestrzeni i jej wpływu na życie ludzkie zdawało się zawsze stanowić klucz do poznania i zrozumienia otaczającego świata. Najczęściej problematykę przestrzeni podejmowała filozofia, z czasem jednak przestrzeń stała się przedmiotem badań wielu innych dyscyplin naukowych, takich jak: matematyka, geografia humanistyczna, socjologia, antropologia, kulturoznawstwo czy wreszcie komunikologia.

Encyklopedia Popularna PWN (1982) podaje bardzo podstawową definicję tego terminu, lecz nie sposób się z nią nie zgodzić. Według niej przestrzeń to powszechna, obok czasu, forma istnienia materii; wielowymiarowa rozciągłość (obszar), nieskończona i nieograniczona, w której zachodzą wszystkie zjawiska fizyczne. Bardziej szczegółowe zdefiniowanie przestrzeni publicznej jako formy przestrzeni powinniśmy rozpocząć od przyjęcia się koncepcji przestrzeni autorstwa takich myślicieli, jak: Euklides, Arystoteles, Platon, Isaac Newton, Immanuel Kant i Henri Lefebvre, którzy zaznaczyli główne wątki rozważań nad przestrzenią. Wszystkie te koncepcje dotyczyły przede wszystkim ontologicznej (byt) i epistemologicznej (poznanie/wiedza) natury przestrzeni.

Jedną z pierwszych koncepcji przestrzeni to tzw. geometria Euklidesa, która zawiera dokładny opis właściwości zarówno przestrzeni jednowymiarowej (prosta euklidesowa), jak i trójwymiarowej. Geometria ta od początku XX wieku pojmowana była jako teoria nie tylko matematyczna, ale również fizyczna, opisująca rzeczywistą przestrzeń. Oznacza to, że wykorzystywano ją do wyjaśniania zasady kształtowania materialnych układów przestrzeni publicznej, np. przestrzeni miasta, jak również była narzędziem pozwalającym ustalić przyszły kształt danego miasta, dzielnicy czy ulicy.

Tym samym, geometria była podstawą wszelkich koncepcji urbanistycznych oraz planów zagospodarowania przestrzennego miasta (Jędrzejczyk 2004). Dopiero nowe propozycje geometrii przedstawione przez Łobaczewskiego i Reimanna spowodowały, że geometria Euklidesa stała się tylko jednym z możliwych opisów przestrzeni fizycznej (Laprus 1970).

Arystoteles wiązał przestrzeń z materią i ruchem, stworzył podstawy poglądu o obiektywnej naturze przestrzeni jako koniecznej i powszechnej wartości wszelkich rzeczy (Majer 2010). Natomiast w koncepcji platońskiej przestrzeń była postrzegana jako czynnik pośredniczący między światem idei a światem przedmiotów dostępnych wyłącznie ludzkim zmysłom. Co więcej, Platon widział przestrzeń jako kategorię poznania podlegającą różnym przy czynowym zależnościom i tym samym koncepcja przestrzeni stała się elementem łączącym to, co idealistyczne z tym, co rzeczywiste (Majer 2010).

Newton z kolei rozpatrywał przestrzeń jako próżnię, swoisty pojemnik wypełniony eterem. Ta bezwzględna koncepcja przestrzeni zakładała jej duchową naturę, czyli absolutną niezależność od materii.

Dopiero Immanuel Kant, autor *Krytyki czystego rozumu*, określił przestrzeń jako daną *a priori* formę zmysłowości, wyobrażenie, cechę wytwarzaną przez ludzki umysł, stanowiącą warunek wszelkiego postrzegania i poznania. W swych dalszych rozważaniach Kant stwierdził, że przestrzeń możliwa jest wyłącznie jako fundament percepcji tkwiący w strukturze umysłu każdego poznającego ludzkiego podmiotu. Była to koncepcja, która dała początek nowożytnemu pogładowi na przestrzeń. Najkrócej rzecz ujmując, Kantowska koncepcja przestrzeni była konstrukcją porządkującą elementy świata widzialnego w postaci tzw. fenomenów, należała więc do form osobistego postrzegania świata. Co więcej, idea ta była określona jako abstrakcyjna, wypełniona jednak konkretnymi wydarzeniami/przedstawieniami postrzeganymi przez ludzkie zmysły.

Na przestrzeń można jednak spojrzeć jeszcze inaczej. Na przykład, francuski filozof i socjolog, Henri Lefebvre (1901-1991), w swoich czterech hipotezach o przestrzeni podkreślał, iż do zrozumienia rzeczywistości potrzebne jest uchwycenie całej struktury, w której ta rzeczywistość występuje. I tak, według niego (zob. prace z lat: 1970; 1972; 1974):

1. Przestrzeń jest czystą formą, przejrzystością, jasnością. Koncept ten, filozoficzny w swej naturze, wyklucza ideologie i interpretacje. W tym wypadku czysta forma przestrzeni jest uwolniona od wszelkiej treści (zmysłowej, materialnej, przeżywanego, praktycznej), jest esencją, absolutną ideą, analogiczną do platońskiej liczby.

2. Przestrzeń jest wytworem społecznym, stwierdzanym przed wszelkim teoretyzowaniem na podstawie empirycznego opisu. Dla jednych jest wytworem historii, dla innych jest wynikiem różnych ludzkich działań, np.

rolnictwa, rzemiosła, przemysłu etc. Inaczej mówiąc, przestrzeń stanowi rezultat pracy i podziału pracy i w tym sensie jest miejscem dla ludzi oraz wyprodukowanych przez nich przedmiotów i rzeczy, które ją zajmują, oraz ich podzespołów, wytworzonych, zobiektywizowanych, a zatem „funkcjonalnych”. Jest wreszcie obiektywizacją tego, co społeczne, a w konsekwencji także tego, co duchowe.

3. Przestrzeń nie jest ani punktem wyjścia (myślowym i społecznym zarazem, jak to ma miejsce w jego hipotezie filozoficznej), ani punktem dojścia (tj. wytworem społecznym lub miejscem składowania wytworów), ale pośrednikiem w całym tego słowa znaczeniu, czyli m.in. środkiem, narzędziem, środowiskiem. Zgodnie z tą hipotezą przestrzeń jest intencjonalnym narzędziem polityki, którym się manipuluje, chociaż intencje manipulacyjne mogą się ukrywać za pozorną spójnością form przestrzennych.

4. O przestrzeni można powiedzieć także, że jest wytworem, jak inne ludzkie wytwory, przedmiotem lub sumą przedmiotów, rzeczą lub zbiorem rzeczy, towarem lub zespołem towarów. Nie można jednak uznać, że jest zwykłym, a może nawet najważniejszym narzędziem, znajdującym się u podstaw całej produkcji i wymiany. W tym ostatnim rozumieniu jest przestrzeń głównie związana z reprodukcją społecznych stosunków produkcji. Inaczej mówiąc, ta ostatnia definicja przestrzeni zawiera w sobie trzecią hipotezę, rozwijając ją przy tym i modyfikując (Jałowiecki i Szczepański 2006: 314-315).

Przyglądając się koncepcjom przestrzeni zaproponowanym przez Kanta i Lefebvre, możemy zauważyć, że z jednej strony przestrzeń jawi się w nich jako narzędzie, jako określone środowisko czy określony środek działania. Z drugiej zaś strony, przestrzeń manifestuje się jako pewien punkt wyjścia, jak proponuje Kant, i funkcjonuje jako odrębna wartość ludzkiej świadomości. Kant dodaje poza tym, iż przestrzeń „nie jest ani trochę własnością rzeczy samych w sobie, lecz tylko formą naszej zmysłowej władzy przedstawiania siebie” (Kant 1993: 55).

Warto również w tym miejscu uwzględnić rozumienie przestrzeni przez Yi Fu Tuana (1930-), geografa amerykańskiego pochodzenia chińskiego, jednego z prekursorów geografii humanistycznej, który ustabilizował przestrzeń i przeciwstawił ją chaosowi i otwartości. Badacz ten (zob. praca z 1987 r.) twierdzi, że przestrzeń przyjmuje formę rzeczywistych miejsc, czyli - przestrzeń staje się w ten sposób nośnikiem wartości przypisanych jej przez człowieka, użytkownika danej przestrzeni jako przestrzeni złożonej z miejsc. O tym, iż ta koncepcja wydatnie pomaga w identyfikowaniu miejsc, którym człowiek w swoich działaniach wytwórczych nadaje znaczenie i wartość społeczno-komunikacyjną, będzie mowa w dalszej części tego rozdziału.

Ponieważ niniejsza praca zakłada, że przestrzeń publiczna (ang. *public space*) to miejsca utworzone przez człowieka, czyli również nieprzestrzenne wartości o charakterze kulturowo-symbolicznym, nie może tutaj zabraknąć opisu koncepcji przestrzeni wypracowanej przez Floriana Znanieckiego (Rewers 1996), który w swoich pracach w ramach teorii ekologii człowieka podkreślał, iż przestrzeń staje się wartością w momencie „społecznego naznaczenia” (tj. nacechowania). Dopiero wtedy przestrzeń nabiera odpowiedniej treści. W swojej pracy z roku 1931 Znaniecki przyznaje człowiekowi prawo do obecności w pewnej przestrzeni, zwłaszcza gdy wchodzi ona w skład jego stanu/statusu społecznego (stanu socjalnego). Tymczasem wartość przestrzeni jest składnikiem jakiegoś nieprzestrzennego systemu wartości, w odniesieniu do którego przestrzeń posiada swoistą treść i znaczenie. Może to być system religijny, estetyczny, techniczno-wytwórczy, ekonomiczny i społeczny (Znaniecki 1999; Jałowiecki i Szczepański 2006). Przestrzeń jest więc ważnym elementem kultury.

2.2. Przestrzeń publiczna jako przestrzeń skonstruowana

Przestrzeń publiczna, o której mowa w niniejszym rozdziale, jest przestrzenią skonstruowaną przez człowieka (np. Fleischer 2007). Zawiera ona w sobie różne elementy (obiekty), które nadają jej charakter strukturalno-funkcjonalny i które wchodzi z sobą w dynamiczne i nieuniknione relacje, czyli swoisty dyskurs. Przestrzeń publiczna jako przestrzeń skonstruowana stanowi środowisko wypełnione uznanymi społecznie elementami, wyrażającymi określone ideologie. W przypadku analizowanej tutaj świątyni katolickiej jako ośrodka życia obrzędowego będą to ogólnie: ideologia miłości, miłosierdzia i wyznaniowej solidarności. Tak więc przestrzeń publiczna jako przestrzeń skonstruowana definiowana jest w niniejszej pracy jako przestrzeń składająca się z określonej puli skonwencjonalizowanych elementów strukturalno-funkcjonalnych, które można uznać za typowe dla gesturalności rytualnej, o której będzie mowa w dalszej części pracy.

Dynamiczne współdziałanie (dyskurs) różnych elementów umieszczonych w przestrzeni skonstruowanej społecznie pozwala nam spojrzeć na przestrzeń publiczną jako na:

- a) miejsca w przestrzeni skonkretyzowane przez umieszczone w niej obiekty (rzeźby, obrazy, ołtarze etc.),
- b) miejsca zawierające swoiste wyznaczniki współdeterminujące tożsamości uczestniczących w nich poszczególnych ludzi,
- c) źródło stabilności, wiarygodności i uporządkowania (mikro)kosmosu dla uczestników tejsze przestrzeni,

d) miejsca, którym ludzie nadają znaczenie, by z kolei na podstawie tego znaczenia budować swoje programy zachowań społecznych, także komunikacji z użyciem gestów rytualnych,

e) miejsca nasycone symbolicznością, zawierające porządek i tożsamość, dające uczestnikom tej przestrzeni możliwość pełnego w niej zanurzenia, a więc możliwość odbycia swoistej „kąpieli symbolicznej” i doświadczenia uczestnictwa w centrum świata, owym Eliadowskim *axis mundi* (Eliade 1959; także Pearson i Richards 1994), i wreszcie

f) przestrzeń o charakterze doznaniowo-interakcyjno-narracyjnym, w której komunikatorzy podlegają działaniu wystawionych w niej obiektów i zarazem oddziałują na siebie.

2.3. Przestrzeń publiczna jako przestrzeń znakowa

Semantyczność i wieloznaczność uważane są za cechy generalnie definiujące komunikację. Bo przecież komunikowanie się między ludźmi, to posiadanie zdolności produkowania dźwięków mowy, czyli artykulacyjno-akustycznych jednostek lub grafemów (czyli ich pisemnych ekwiwalentów) jako budulca materiału słownego, jak również posiadanie zdolności produkowania różnych elementów niewerbalnych, które w połączeniu z elementami dźwiękowymi służą do wyrażania konkretnych znaczeń zawartych w komunikatach (tzw. cecha semantyzacji). Oznacza to również, że człowieka charakteryzuje posiadanie umiejętności zrozumienia własnych komunikatów werbalno-niewerbalnych oraz rozumienia (tj. interpretowania) znaczenia kombinacji dźwięków-zachowań niewerbalnych, produkowanych przez innych członków wspólnoty posługującej się danym kodem językowym.

Zatem zrozumienie kombinacji słowo/gest oznacza zrozumienie zarówno jego formy, jak i jego znaczenia. W każdym akcie komunikacyjnym to przecież formy – zarówno językowe, jak i niejęzykowe, są używane, jak i wymieniane w interakcjach społecznych. Niemniej istotą każdego aktu komunikacji jest znaczenie. Z całą pewnością możemy powiedzieć, że to właśnie język jest nośnikiem, który całościowo nastawiony jest na znaczenie, natomiast poszczególne elementy kodu językowego używane są do przenoszenia i przekazywania informacji pomiędzy uczestnikami danego aktu komunikacyjnego.

Natomiast gdy mówimy o znaku jako składniku komunikacji, mamy na myśli „coś”, co jest obecne w uniwersalnej semiosferze (Lotman 1990), i że to „coś” odzwierciedla (reprezentuje) to, co jest niewidzialne, czyli naszą myśl będącą w stanie zgody (lub niezgody) z rzeczywistością zewnętrzną względem samego znaku. Aby w skrócie przyjrzeć się pojęciu znaku w kon-

tekście niniejszej pracy, autorka posłużyła się definicjami i modelami znaków przedstawionych przez pięciu badaczy uważanych za ojców koncepcji znaku w obrębie nowożytnej semiotyki: Ferdinanda de Saussure, Charlesa Sandersa Peirce'a, Charlesa K. Ogdena i Ivor A. Richardsa oraz Umberto Eco (np. Grześkowiak 2010).

Wszystkie wspomniane modele przybierają podobną formę, bowiem związane są z trzema podstawowymi elementami, które wymienieni badacze zdecydowali się zastosować zarówno w definiowaniu, jak i badaniu rzeczywistości znakowej. Są to:

- a) to, do czego dany znak się odnosi (obiekt),
- b) sam znak z jego zakresem pojęciowym i denotacyjno-konotacyjnym,
- c) jego użytkownicy.

Odnosnie a) możemy powiedzieć, że „znak jest czymś fizycznym, przestrzegającym przez nasze zmysły. Odnosi się do czegoś innego niż on sam i zależy od tego, czy jego użytkownicy rozpoznają go jako znak” (Fiske 1999: 61).

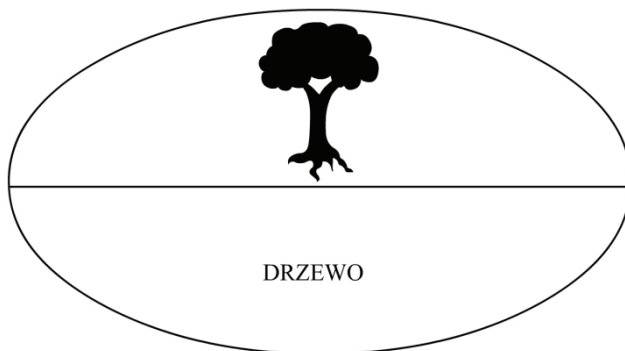
Odnosnie b) Ferdinand de Saussure uważał, że należy zwracać uwagę na fakt, w jaki sposób jedne znaki (np. słowa) łączą się z innymi znakami. Natomiast w mniejszym stopniu akcentował, w jakich relacjach pozostają one ze sobą. Model de Saussure'a był modelem diadycznym, tj. z dwoma głównymi elementami i tym samym różnił się od pozostałych modeli znaku, które zostaną przedstawione w dalszej części pracy. De Saussure skupia się głównie na samym znaku składającym się z *signifiant*, czyli z elementu znaczącego, jego akustycznej reprezentacji, i z *signifié*, czyli z elementu znaczonego, a więc pojęcia określonego przez rzeczywistość obiektywną. Przedstawia to tabela 1.

Tabela 1. Relacja między *signifiant* a *signifié*

Znak	Signifiant (obraz akustyczny)
	Signifié (element znaczony, pojęcie)

Źródło: opracowanie własne.

Tak więc według de Saussure'a znak to element abstrakcyjny, urzeczywistniony w świadomości użytkowników danego języka i stanowiący określoną kombinację dźwiękową (bądź graficzną, czy też gesturalną) z przypisanym do niego określonym zakresem pojęciowym, czyli jest to związek znaczonego i znaczącego. Relację tę przedstawia rysunek 10.

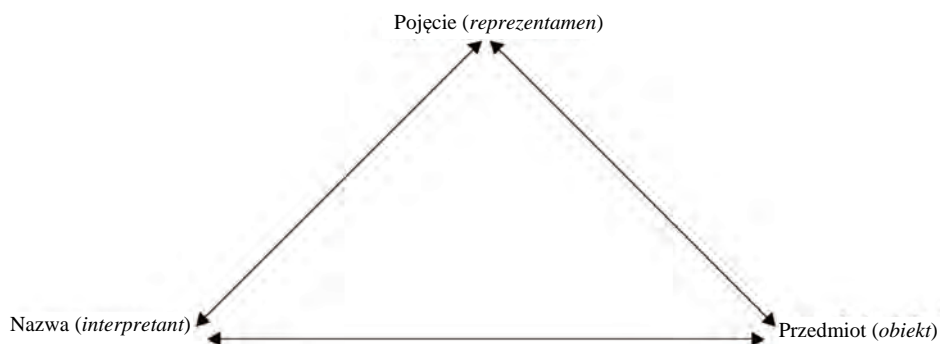

Rysunek 10. Znak według de Saussure'a
Źródło: opracowanie własne.

Bardziej rozbudowaną – triadyczną – definicję znaku przedstawił amerykański filozof i logik, Charles S. Peirce, który tak mówił o znaku (1931-1958, Vol. 2.228):

*Znak lub reprezentamen jest czymś, co pod pewnymi względami i w określonym charakterze oznacza jakąś rzecz dla kogoś. To, że odnosi się do kogoś, znaczy, że tworzy w umyśle tej osoby ekwiwalent znaku, lub tworzy bardziej rozbudowany znak. Ten znak nazywam **interpretantem** pierwszego znaku. To, co dany znak oznacza, nazywam jego **przedmiotem** (za Nöth 1995:42)⁷.*

Definicję przedstawia rysunek 11.

Rysunek 11. Model trójkąta semiotycznego wg Peirce'a (1931-1958)
Źródło: opracowanie własne.

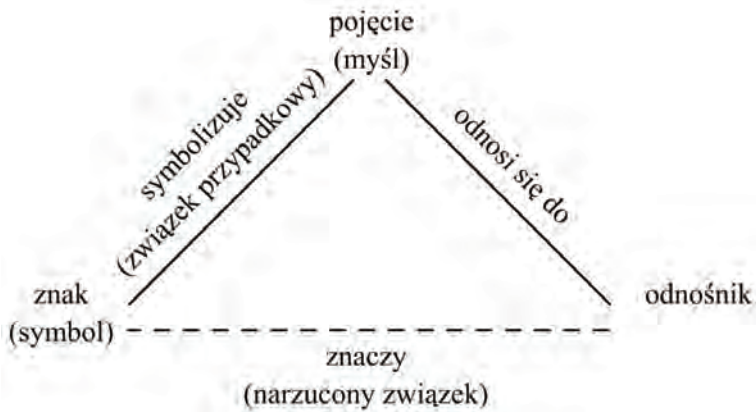
⁷ Definicja ta w oryginale brzmi: „A sign, or *representamen*, is something which stands to somebody for something in some respect or capacity. It addresses somebody, that is, creates in the mind of that person an equivalent sign, or perhaps a more developed sign. That sign which it creates I call the *interpretant* of the first sign. The sign stands for something, its *object*” (przekład własny autorki).

Dwukierunkowe strzałki na rysunku nr 11 podkreślają fakt, że każdy z elementów modelu należy rozumieć i postrzegać tylko w połączeniu z pozostałymi elementami. I tak, pojęcie (reprezentamen) odnosi się do obiektu, który z kolei odnosi się do nazwy, czyli interpretanta. Tu należy podkreślić fakt, iż interpretant nie jest użytkownikiem znaku, lecz określonym fizycznym „doświadczeniem” użytkownika związanym z danym znakiem.

Według Peirce’a istnieją trzy typy znaków: **indeks/wskaźnik** (ang. *index*), **ikona/obraz** (ang. *icon*) oraz **symbol** (ang. *symbol*). Pierwszy swoimi właściwościami przypomina przedmiot lub jego właściwości, tak jak czynią to onomatopieczne dźwięki, czyli gesty imitujące różne właściwości obiektów (zob. także Bladon 1977; Voeltz i Kilian-Hatz 2001). Za przykład niech posłuży dym, który wskazuje na obecność ognia. Ikona jest znakiem, który straciłby natychmiast swą naturę jako znak, gdyby jego przedmiot został usunięty, lecz pozostaje znakiem nawet wtedy, gdy nie ma swego interpretanta. Za przykład niech posłuży rysunek człowieka, bizona i ptaka umieszczony w jaskini w Lascaux (W. Puppel 2012: 105). Symbol, z kolei, jest znakiem konwencjonalnie i arbitralnie skojarzonym z jego przedmiotem, który reprezentuje. Jako przykład symbolu podać możemy zarówno słowo, jak i znak drogowy. Symbol traci charakter znaku wówczas, gdy nie ma interpretanta. Z tego punktu widzenia myśl ludzka lub wiedza jest siecią różnych znaków umieszczonych w semiosferze i zdolnych do odtwarzania się niejako *ad infinitum* (za Eco 1972; zob. także S. Puppel 2002).

Warto wspomnieć, że Peirce’owska typologia znaku jest bardziej złożona, bowiem podzielił on ikonę na kolejne podtypy, tzw. **wyobrażenia** (ang. *images*), **metafory** (ang. *metaphors*) i **diagramy** (ang. *diagrams*). Z trzech wyszczególnionych podtypów składających się na ikonę, tylko wyobrażenia posiadają fizyczne podobieństwo do swoich referentów. Do grupy tej z łatwością możemy zaliczyć słowa onomatopieczne (ang. *onomatopoeia words*) bądź gesty, które odzwierciedlają działanie, np. dwa palce skierowane w dół i poruszające się, imitujące chód/dwie poruszające się nogi. Z kolei metafory odnoszą się do obiektu w bardziej abstrakcyjny i konotacyjny sposób niż czyni to wyobrażenie. Diagram, wymieniony jako trzeci, podkreśla relacje między częściami opisywanego obiektu. Jednak sam diagram nie jest fizycznym odzwierciedleniem tego obiektu, ani też żadnej jego części (Burling 2007).

Pomimo iż Peirce uważany jest za jednego z ojców współczesnej semiotyki, to jednak najczęściej cytowanym w opracowaniach semiotycznych modelem jest trójkątny model znaczeń Ogdena i Richardsa (1923). Ilustruje to rysunek 12.

Rysunek 12. Trójkąt semiotyczny wg Ogdena i Richardsa (1923)

Źródło: opracowanie własne.

W modelu tym linie ciągłe oznaczają związek bezpośredni pomiędzy odnośnikiem i pojęciem oraz znakiem i pojęciem. Natomiast relacja pomiędzy znakiem i odnośnikiem jest pośrednia lub narzucona, co podkreśla linia przerywana. Wyraźnie widać, że Ogden i Richards na pierwszy plan wysuwają symbol, który według nich kieruje ludzkimi myślami, odniesieniami i skojarzeniami, które z kolei zarządzają naszą percepcją rzeczywistości.

Przeciwieństwem zaprezentowanych tutaj definicji jest koncepcja znaku, jaką proponuje Eco (1976). Badacz ten nawiązuje do punktu c) odnośnie do definiowania i badania rzeczywistości znakowej (zob. podrozdział 2.3 pracy) i wyraźnie podkreśla znaczenie czynnika ludzkiego w swojej definicji znaku. Tak więc, aby dany znak został odebrany i zinterpretowany, potrzebujemy ludzkiego odbiorcy (ang. *human receiver*). W koncepcji Eco (1976) znaczenie pojęcia „nośnik znaku” (np. słowa, obrazu) nie jest zależne od uprzedniego zaistnienia hipotetycznego przedmiotu realnego. Zatem nośnik znaku „drzewo” nie odpowiada żadnemu konkretnemu drzewu, lecz oznacza wszystkie drzewa – zarówno żywe, jak i martwe. W tym rozumieniu znaczenie, mimo że nie posiada żadnego konkretnego odniesienia, jest czystym wytworem kodu. Według Eco, kody posiadają zawsze swój kontekst, którym jest życie społeczne i kulturalne (tzw. semiologia życia codziennego). Jednostki kulturowe są wtedy znakami, które życie społeczne oddaje nam do dyspozycji. Eco (1976) wskazuje, że to, co ktoś robi, reagując na konkretny nośnik znaku, informuje nas jednocześnie o jednostce kulturowej, która wchodzi w grę w semiologii życia codziennego.

W wyniku uwzględnienia statusu znaku jako jednostki kulturowej teoria kodów może nam przyjść z pomocą w wyjaśnieniu, w jaki sposób znaki mogą przyjmować wiele znaczeń; w jaki sposób dane znaczenie bierze swój początek w kompetencji użytkownika języka i systemie znaczeniowym znaków i jak – w związku z tym – mogą być tworzone nowe znaczenia. Saussure'owski *langue* jako kod staje się zatem tożsamy z kompetencją użytkownika danego języka. W niniejszej pracy przyjmuje się stanowisko, zgodnie z którym kompetencja komunikacyjna człowieka zawiera w sobie kompetencję odnośnie do użycia gestów jako znaków umieszczonych w przestrzeni kulturowej, tj. kompetencję przestrzenno-gesturalną.

2.4. Typologia przestrzeni publicznej

Typologia przestrzeni publicznej przedstawiona w niniejszej pracy ma charakter dychotomiczny, zatem uwzględnia istnienie dwóch typów przestrzeni: 1) przestrzeń publiczną otwartą oraz 2) przestrzeń publiczną zamkniętą. Obie te przestrzenie, zajmujące przeciwstawne bieguny, stanowią jednocześnie istotę mechanizmu zarządzania przestrzenią przez człowieka. Dualizm ten wiąże się również niejako z rozpięciem człowieka w przestrzeni otwartej z jednej strony, z drugiej zaś – z odwiecznym ludzkim dążeniem do posiadania bezpiecznego miejsca (np. schronienia jako przestrzeni zamkniętej, oddzielonej od innych tego typu miejsc).

2.4.1. Otwarta przestrzeń publiczna fizyczna

Przestrzeń publiczną otwartą zdefiniowano tutaj jako przestrzeń użytkowaną przez ludzi w różnorodny sposób (np. dla celów rekreacyjnych, sportowych, religijnych, militarnych etc.) i w różnorodnych formach (formy przestrzeni fizycznej: miasto, place, skwery, ulice, parki czy cyberprzestrzeń jako otwarta forma przestrzeni wirtualnej). Przestrzeń publiczna jest zatem przestrzenią otwartą, nieskrępowaną nadmiernie bryłami architektonicznymi. Możemy do niej zaliczyć takie przestrzenie, jak np. ulice i chodniki, place, aleje, bulwary i promenady nadbrzeżne, parki, otwarte bazyry. Służą one ludziom jako obiektom fizycznym do przebywania w niej i swobodnego przemieszczania.

Gdy jest mowa o otwartej przestrzeni publicznej, należy podkreślić jednocześnie, że stanowi ona bogate środowisko komunikacyjne, które jest odpowiednio zorganizowane i w którym komunikatorzy regulują na różne sposoby dystans fizyczny (międzyosobowy) pomiędzy sobą podczas aktów

komunikacyjnych, czyli stosują proksemikę, o której będzie mowa w dalszej części pracy. Pomimo iż największy nacisk w badaniach nad niewerbalnymi środkami kładzie się na wygląd fizyczny i zachowania ludzi komunikujących się ze sobą, jednak coraz więcej uwagi poświęca się w badaniach komunikologicznych wpływowi „nieosobowych” cech w interakcji międzyludzkiej. Chodzi tu w szczególności o użycie form przestrzennych jako komunikatów o charakterze estetycznym, ideologicznym, użytkowym i rytualnym (zob. np. Koszko i Puppel 2012). Do tej grupy zaliczamy zatem tak szeroką skalę zjawisk, jak: architektura wnętrz, ustawienia mebli (np. stołów i krzeseł w pomieszczeniu, np. w klasie), oświetlenie, muzyka czy zdjęcia umieszczone na ścianie i służące jako komunikaty (Nęcki 1996). Ponadto wiemy, że uczestnicy aktu komunikacyjnego bardzo często zmieniają bezpośrednie otoczenie, tak aby ich komunikacja była bardziej skuteczna, ponieważ to właśnie środowisko (otoczenie) ma, chociaż nie bezpośrednio, istotny wpływ m.in. na samopoczucie jednostki biorącej udział w procesie komunikacji, a zatem na ogólną efektywność i komfort komunikacji (J. Puppel 2011).

Kontynuując rozważania na temat otwartej przestrzeni publicznej fizycznej, nie można pominąć jej organizacji przestrzennej. Jest ona tutaj rozumiana jako postrzeganie, organizowanie i wykorzystywanie przestrzeni dla celów komunikacyjnych. Sposób, w jaki nadawca i odbiorca organizują sobie przestrzeń w sytuacjach komunikacyjnych, jest fundamentalnym elementem takich sytuacji i odgrywa ważną rolę w ich strukturyzowaniu.

Wybitny etnolog amerykański, Edward T. Hall (1959; 1963; 1976; 1984) zapoczątkował badania nad znaczeniem komunikacyjnym relacji przestrzennych i właśnie do nich odniósł termin „proksemika” (ang. *proxemics*). Hall wskazał, że badania te powinny skupić się nie tylko na organizacji przestrzennej uczestników interakcji, ale również na strukturze przestrzennej, w której odbywa się wymiana informacji. Tak więc, proksemika Halla zdefiniowana jest bardzo szeroko, i obejmuje „studia nad tym, jak człowiek podświadomie strukturyzuje mikroprzestrzeń, czyli odległość pomiędzy człowiekiem w wykonywaniu codziennych czynności, to organizacja przestrzeni w jego domach i budynkach, a także ostatecznie zarys jego miast” (1963:1003)⁸.

Hall, rozwijając swoją koncepcję proksemiki, zwrócił również uwagę na odmienne sposoby organizacji przestrzennej w interakcji międzyludzkiej ujawniające się pod wpływem różnic kulturowych. Jednak, pomimo przed-

⁸ Fragment ten w oryginale brzmi: “the study of how man unconsciously structures the microspace – the distance between men in conduct of daily transactions, the organization of space in his houses and buildings, and ultimately the layout of his towns” (przekład własny autorki).

stawienia wielu trafnych obserwacji przez Halla, niewielu badaczy poszło jego śladami i stąd wykonano raczej niewielką liczbę badań w zakresie różnic kulturowych w organizacji przestrzennej (zob. także Watson i Graves 1966; Watson 1970; Hansen 1976).

Najważniejszym osiągnięciem Halla (1976) w badaniach nad proksemiką było zaproponowanie koncepcji czterech różnych dystansów międzyosobowych, tj. dystansu intymnego (ang. *intimate distance*), dystansu indywidualnego (ang. *individual distance*), dystansu towarzyskiego (ang. *social distance*) oraz dystansu publicznego (ang. *public distance*). Obserwowanie zjawiska dystansu pomiędzy ludźmi pomogło Hallowi w ustaleniu wniosków dotyczących wzajemnych relacji międzyludzkich, zachodzących podczas aktów konwersacji. Były one oparte na badaniach prowadzonych wśród mieszkańców północno-wschodnich stanów USA, obejmujących przedstawicieli klasy średniej. Omówione przez Halla dystanse międzyosobowe różnią się od siebie i, zdaniem tego badacza, wykorzystywane są w różnych kontaktach międzyludzkich. I tak:

1) **dystans intymny** (obejmujący odległość zawartą pomiędzy 0 cm i 45 cm): wykorzystywany jest przez ludzi, których łączą bardzo osobiste więzy; sygnalizuje silne bezpośrednie zaangażowanie emocjonalne,

2) **dystans indywidualny** (obejmujący odległość zawartą pomiędzy 45 cm i 1,2 m): stosowany jest w sytuacjach osobistych, np. w rozmowie z przyjaciółmi; sygnalizuje bezpośrednie zaangażowanie, jednakże bez intymności zarezerwowanej dla dystansu intymnego,

3) **dystans towarzyski** (obejmujący odległość zawartą pomiędzy 1,2 m i 3,6 m): stosowany jest w sytuacjach, w których relacje międzyludzkie mają charakter towarzysko-służbowy; sygnalizuje odpowiednio słabnące bezpośrednie zaangażowanie,

4) **dystans publiczny** (obejmujący odległość zawartą pomiędzy 3,6 m a granicą widzenia i słyszenia): charakteryzuje relacje zachodzące pomiędzy komunikatorem a widownią, np. między kapłanami a wiernymi; nie zawiera bezpośredniego zaangażowania.

Według Halla w sytuacji, gdy dany dystans komunikacyjny zostanie naruszony czy pogwałcony, mamy do czynienia z uruchomieniem różnych reakcji ze strony komunikatorów, np. unikania dalszego kontaktu, wycofywania się, poirytowania, a czasem nawet aktywnej obrony lub agresji. Natomiast w relacjach międzyludzkich, w których stopień bezpośredniego zaangażowania jest silniejszy, ludzie stają bliżej siebie i wtedy nawet różnice w statusie nie odgrywają większej roli.

Typologia dystansów międzyludzkich Halla ma duże znaczenie dla badań nad efektywnością komunikacji międzyludzkiej w powiązaniu z przestrzenią okołosobniczą, dlatego jej aktualność nie została podważona

przez badaczy (J. Puppel 2011). W niniejszej pracy podkreśla się, że przytoczona typologia może nie mieć bezpośredniego zastosowania przy percepcji gestów rytualnych w odniesieniu do rzeźb rytualnych, o czym będzie mowa w dalszej części pracy. Niemniej, stanowi ona dodatkowe kryterium w opisie tychże gestów rytualnych. Nie można jej także pominąć w podsumowaniu dotychczasowych badań nad użyciem gestów w komunikacji międzyosobowej ze względu na jej klasyczny już dziś charakter i zwrócenie uwagi na obecność dystansu.

Warto również, gwoli zaznaczenia w zawartym tutaj opisie przestrzeni gesturalnej, wspomnieć, że do przestrzeni publicznej otwartej zaliczyć możemy tzw. „rzeczywistość wirtualną” (tj. cyberprzestrzeń i jej najważniejszy wymiar, którym jest Internet), która w naukowej świadomości i przestrzeni badawczej pojawiła się stosunkowo niedawno. Samo jednak zjawisko nie jest nowe, bowiem zaistniało już w latach 60. XX stulecia. Pomysł na stworzenie sieci wirtualnej (znanej jako ARPANET) powstał w USA na gruncie konfrontacji o charakterze militarnym pomiędzy dwoma głównymi blokami ideologicznymi ówczesnego świata.

W dzisiejszym rozumieniu sieć wirtualna to typ przestrzeni publicznej przeznaczonej do komunikowania się za pośrednictwem komputerów/nośników i pamięci informatycznych użytkowanych masowo na całym świecie. Na potrzeby niniejszej pracy przyjęto definicję przestrzeni publicznej wirtualnej (otwartej jak również zamkniętej, o której będzie mowa poniżej) zaproponowanej przez Ed Krol i Ellen Hoffman (1993). Badacze ci stwierdzili, że cyberprzestrzeń to system składający się z trzech elementów:

- 1) połączonych sieci,
- 2) społeczności, które użytkują i rozwijają tę sieć,
- 3) zbiorów zasobów, które znajdują się w tej sieci i do których ich użytkownicy mają nieograniczony dostęp.

Elementy te są ściśle ze sobą powiązane, bowiem Internet to nic innego jak działanie użytkowników (uczestników aktów komunikacyjnych) w sieci, czyli przestrzeni publicznej wirtualnej, za pomocą już istniejących zasobów informacyjnych bądź dopiero wprowadzanych. Oczywiście ten typ przestrzeni nie jest przedmiotem badań, lecz zostaje tutaj zasygnalizowany jako typ przestrzeni, która rozwinęła się wraz z zaawansowaniem technologii przesyłu i archiwizowaniem informacji. Jest to także przestrzeń publiczna o charakterze komunikacyjnym.

Przestrzeń publiczną możemy rozumieć dychotomicznie nie tylko z punktu widzenia jej otwartości czy stopnia zamknięcia (zob. podrozdział 2.3 pracy), ale także z punktu widzenia odgrywania przez nią roli świeckiej (*profanum*, od *pro* – przed i *fanum* – kapliczka; zob. Gillmeister i Musiał 2012) czy też sakralnej (*sacrum*). Tak więc w przestrzeni publicznej możemy wy-

różnić dwie przenikające się, a jednocześnie wykluczające się wzajemnie sfery, tj. sferę *sacrum* i *profanum*. Oznacza to, że przestrzeń publiczna nie jest jednorodna, posiada bowiem elementy przestrzeni jakościowo różniące się od siebie. Bardzo wyraźnie manifestuje się w nich, tak w formie materialnej, jak i symbolicznej, sens egzystencji człowieka, niejako „rozdartego” pomiędzy *profanum* i *sacrum*.

Rozważania dotyczące przestrzeni publicznej typu *sacrum* i *profanum* należy rozpocząć od genezy tych dwóch pojęć. Termin *sacrum* (łac. *Sacer* – święty) pierwotnie wiązał się z działalnością kultową, przedmiotami i miejscami kultu. To specjalna właściwość, polegająca na obdarzaniu wyjątkową, boską siłą przedmiotów i zachowań (kielich liturgiczny, gest-znak, kapłan, świątynia, święto). Rudolf Otto (1993) pisał w tym kontekście, że „świętość w pełnym znaczeniu tego słowa jest dla nas kategorią złożoną. Składającą się na nią elementy stanowią jej racjonalne i irracjonalne części. Co do obydwóch elementów jednak jest ona – co należy z całą mocą podkreślić wbrew wszelkiemu sensualizmowi i ewolucjonizmowi – czystą kategorią *a priori*” (Otto 1993: 131). Zakładamy więc, że obecność świętości (*sacrum*) w powyższej dychotomii ma charakter bardziej immanentny niż będący wynikiem zracjonalizowania tej dychotomii.

Termin *profanum* z kolei odnosi się do właściwości, która burzy świętość, innymi słowy to element związany z tym, co świeckie, grzeszne, zwyczajne i codzienne. Jest to wreszcie sfera amorficzna, bez struktury, trwałości i hierarchii, którą z kolei bardzo wyraźnie widać w strefie *sacrum* (Madurowicz 2002). To zazwyczaj strefa w przestrzeni publicznej, taka jak ulica, metro, stadion, szkoła, centrum handlowe etc. Ogólnie, jest to przestrzeń poza progiem domu, w której przebywa człowiek na co dzień, nie sakralizując swoich zachowań.

Wybitny filozof kultury i religioznawca, Mircea Eliade w swojej słynnej książce pt. *Sacrum i profanum. O istocie religijności* (1959/1965; 2008) ujmuje zagadnienie *profanum* następująco: „nie ma żadnego świata, lecz tylko fragmenty rozbitego uniwersum, amorficzna masa złożona z nieskończenie wielu [...] neutralnych miejsc”. Innymi słowy jest to strefa nienacechowanych miejsc, swoiste zaprzeczenie istnienia jakiegokolwiek strefy *sacrum*, nacechowanej i nieneutralnej. W niniejszej pracy zakłada się zatem, że strefa *sacrum* jako nacechowana wyłania się z nienacechowanej, zatem bardziej naturalnej, strefy *profanum* w otwartej przestrzeni publicznej. Takie ujęcie zakłada szerszy zakres *profanum* względem strefy *sacrum*.

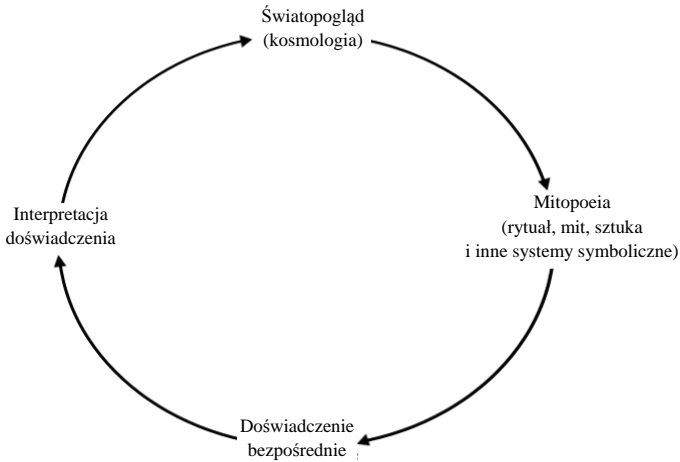
Przedstawiona tu skrótowo podstawowa genealogia tych dwóch pojęć przekazanych nam przez tradycję i literaturę religijną w obrębie kultury judeo-helleńskiej, leży u podstaw nauk religioznawczych i antropologiczno-socjologicznych. Należy dodać, iż zagadnienie genezy pojęć *sacrum* i *profana-*

num zaczęło się na dobre konstytuować w świecie nauki na przełomie XIX i XX wieku. Był to również czas, kiedy te dwa pojęcia zaczęły kształtować dwa zasadnicze nurty, z których pierwszy był ściśle powiązany z religioznawstwem i filozofią, a drugi z antropologią i socjologią. Oczywiście obydwa te nurty nie stoją w opozycji względem siebie, a wręcz dzielą wspólne założenia i przez to uzupełniają się wzajemnie.

W teoriach religioznawczych pełne ugruntowanie współczesnego rozumienia *sacrum* i *profanum* zawdzięczamy takim wybitnym religioznawcom, jak: Natan Söderblom, Max Scheler, Gerardus van de Leeuw, William Brede Kristensen oraz Gustaw Mensching. Jednak bardziej szczegółowe pojmowanie tych dwóch pojęć i zdecydowane wprowadzenie ich do badań nad miejscem człowieka w świecie zawdzięczamy cytowanemu rumuńskiemu antropologowi, kulturoznawcy i religioznawcy, Mircei Eliade (1965; 2008). Badacz ten bardzo precyzyjnie zarysował granicę między tymi dwiema sferami.

Tak więc Eliadowska koncepcja *sacrum* jawi się jako pojęcie nieukierunkowane i bezkresne. Jest ono zaprzeczeniem czasu i przestrzeni, istnieje bowiem poza nimi, jest nieuchwytnie i transcendentne. Jest ono wzorem dla życia jednostkowego a nie społecznego, jak to ma miejsce w przypadku koncepcji *sacrum* zaproponowanej przez Emilé Durkheima (1912; 1990). U tego ostatniego *sacrum* jest hipostazą rzeczywistości społecznej. W pewnym sensie jest ono związane z ziemskim „tu i teraz”, istniejącym w realnej historii oraz dotyczy aktualnych wydarzeń i hierarchii grupy społecznej. Durkheim (1912; 1990) postrzegał strefę *sacrum* jako to, co zostało utworzone przez społeczeństwo (czyli ponadjednostkowe), następnie oddzielone i zakazane, czyli objęte tabu. Natomiast *profanum* jest ogólnie dostępne, świeckie, pozwalające na zachowania komunikacyjne o jak najszerszym zakresie. Takie właśnie rozumienie obydwu pojęć towarzyszyć będzie dalszym rozważaniom.

Ponadto, podkreśla się, że istnienie obydwu sfer – *sacrum* i *profanum* – należy do ogólnej domeny światopoglądu człowieka w tym sensie, że obydwie sfery stanowią integralne składniki cyklu znaczeniowego człowieka, wyznaczającego poszczególne zachowania językowo-komunikacyjne. Według Charlesa Laughlina (1999) ów cykl znaczeniowy, w szczególności w odniesieniu do sfery *sacrum*, obejmuje współdziałanie następujących składników: światopoglądu (kosmologii), mitopoeii (współdziałania rytuałów, mitów, sztuki i innych systemów symbolicznych), bezpośredniego doświadczenia jednostek ludzkich i interpretacji tegoż doświadczenia. Całość tego cyklu znaczeniowego wyrazić można za pomocą następującego schematu (zob. także Szyjewski 2008:69):

Rysunek 13. Cykl znaczeniowy człowieka
Źródło: opracowanie na podstawie propozycji Laughlina (1999).

W cyklu tym całość uniwersalnego systemu gesturalnego człowieka stanowi część mitopoeii, a więc dynamicznego procesu utrzymywania rzeczywistości mitologicznej poprzez współdziałanie rytuałów, mitów, sztuki i innych systemów symbolicznych. Wszystkie one w wyniku swojej obecności dostarczają człowiekowi materiału do bezpośredniego doświadczenia, podlegającego z kolei odpowiednim interpretacjom indywidualnym i zbiorowym. Stanowią one także integralną część światopoglądu. Zatem w proponowanym przez Laughlina i przyjętym w niniejszej pracy cyklu znaczeniowym człowieka rytuały i komunikacja rytualna stanowią w naturalny sposób istotne składniki światopoglądu człowieka. Stanowisko to autorka niniejszej pracy uważa za ważną podbudowę teoretyczną, nadającą rytuałom, zwłaszcza gestom rytualnym, szczególne i niejako porządkujące znaczenie w całokształcie gesturalnych zachowań człowieka. W tym miejscu można w pełni zgodzić się ze stanowiskiem wyrażonym przez Andrzeja Szyjewskiego, że „człowiek nie może żyć w chaosie, dlatego posiadanie takiego organizującego systemu symbolicznego (jakim jest np. rytualny system gesturalny – uzupełnienie J.P.), który konstruuje system wartości, jest naszym największym dobrem” (Szyjewski 2008:69).

2.4.2. Zamknięta przestrzeń publiczna fizyczna

Polski badacz zjawiska *sacrum* i *profanum*, Mikołaj Madurowicz (2002), wyróżnił w przestrzeni publicznej typu miejskiego pięć stadiów dynamiki statusu sfery *sacrum*:

- 1) czysta sfera *sacrum*,
- 2) quasi-sakralne strefy w sferze *profanum* (ześwieczone *sacrum* pierwszego stopnia),
- 3) zatoki *profanum* w sferze *sacrum* (ześwieczone *sacrum* drugiego stopnia),
- 4) „prywatne zatoki święte”,
- 5) obszar graniczny między sferami *sacrum* i *profanum*.

Typologia ta jest niezwykle czytelna i adekwatna do problemu badawczego, będącego przedmiotem rozważań w niniejszej rozprawie. Dlatego też autorka typologię tę uważa za bardzo pomocną w ustaleniu topografii *sacrum*.

W dalszych rozważaniach skoncentrowano się na dwóch sferach *sacrum*, funkcjonujących w otwartej przestrzeni publicznej, a mianowicie: a) czystej sferze *sacrum*, a więc sferze *sacrum* określonej przez autorkę opracowania jako sfera *sacrum* pierwszego stopnia, do której zalicza się wnętrze świątyni (W), czyli zamkniętą przestrzeń publiczną i b) czystej sferze *sacrum* określonej jako sfera *sacrum* drugiego stopnia, do której zaliczono teren wokół świątyni (teren okołoświątynny, O) wraz z nierzadko przylegającymi do niej cmentarzami. Przestrzeń ta, pomimo że ma charakter otwarty, stanowi integralną część przestrzeni publicznej zamkniętej rytualnej pierwszego stopnia. Dodać należy, że w odniesieniu do zasygnalizowanej wcześniej dychotomii, każda z tych stref, *sacrum* i *profanum*, rządzi się w przestrzeni publicznej swoimi zasadami organizacyjnymi, które zostaną tutaj przybliżone.

Tak więc, przestrzeń publiczna typu *sacrum* tworzona jest przez różne formy i struktury, nadające tej przestrzeni rozmaite znaczenia, jak również różne stopnie intensywności. Przestrzeń ta jest tworzona m.in. przez architekturę sakralną, która manifestuje się w formie świątyń, katedr, kaplic, pomników, meczetów, zbudowanych przez różne społeczności etniczno-kulturowe. Jednym z głównych celów stawiania takich brył architektonicznych było od zawsze pragnienie zbliżenia się człowieka do Boga i tym samym – udoskonalania siebie.

Wyrazem tego nieustannego dążenia istoty ludzkiej do doskonałości i wieczności zarazem było wykorzystywanie i zastosowanie odpowiednio trwałych materiałów budowlanych do wzniesienia wspomnianych budowli sakralnych. Zazwyczaj były to kamienie i cegły. Jednakże budowle sakralne nierzadko stawiane były również z mniej trwałych materiałów, np. gliny utwardzanej trawą/słomą czy też drewna. Były to miejsca rytualnych spotkań, religijnych przeżyć i nietrwałość budowli nie była w takich przypadkach elementem scalającym daną społeczność rytualną. Istotę stanowiła suma przeżyć, które dzielono podczas ceremonii rytualnych w tych miejscach kultu.

Powstawanie budowli sakralnych łączyło się z społeczno-politycznym procesem rozwojowym. Na przykład rozwój scentralizowanego państwa sprzyjał wznoszeniu trwałych i monumentalnych budowli sakralnych, takich jak piramidy, kościoły, katedry, bazyliki, meczety etc. Ciekawym elementem była lokalizacja tych obiektów architektonicznych, która nie była przypadkowa. Monumentalne bryły budowano zazwyczaj w samym centrum jako najbardziej uprzywilejowanym miejscu powstającego miasta, bowiem jak pisze Madurowicz (2002), „ukonstytuowanie centrum odbierane jest przez ludzi jako „pępek świata”, naznaczony wertykalnością metafizyczną, naturalną sferze *sacrum*” (Madurowicz 2002: 53). Eliade (1965; 2008) dodaje natomiast, że „świątynie to naśladownictwa Góry Kosmicznej, które tworzą więź pomiędzy ziemią a niebem” (Eliade 1965; 2008: 31).

W przestrzeni publicznej projektowanie i wznoszenie architektury sakralnej było działaniem na miarę najwyższych umiejętności konstrukcyjnych budowniczych i dostępnej na rynku budowlanym technologii. Była to najambitniejsza ze sztuk (Humphrey i Vitebsky 1998; Koch 2005), gdyż stanowiła próbę odtworzenia królestwa niebieskiego/boskiego na ziemi dla jej wyznawców. Od najstarszych czasów ludzie wierzyli, że kosmos/wszechświat jest czymś więcej niż bezpośrednio otaczający ich świat. Nie dziwi więc fakt, że w rozmaitych cywilizacjach i systemach kulturowo-religijnych architektura sakralna powielała i nadal powiela wzory, układy i współrzędne wszechświata oraz ma charakter monumentalny, a tym samym jest łatwo zauważalna jako bardzo ważna część topografii terenu miejskiego – terenu osiedleńczego.

Nasylenie teje topografii świątyniami, w tym konkretnej topografii miasta Poznania, stanowi podstawę niniejszego studium. Jest także podstawą założenia, zgodnie z którym zespół świątyń katolickich i stojących w nich rzeźb, stanowi lokalną makroprzestrzeń w obrębie kultury *sacrum* (zob. hipoteza nr 1). W przestrzeni tej mocą samej stacjonarnej ekspozycji rzeźb odbywa się swoista komunikacja o charakterze rytualnym w wymiarze sakralnym. Istniejące stacjonarnie gesty rytualne niejako „wykonują” swoje rozliczne funkcje w przestrzeni publicznej.

2.5. Rola gestów rytualnych w przestrzeni publicznej sakralnej

Gesty, o których mowa w niniejszym studium, stanowią ważną część komunikacji sakralnej. Spełniają one różnorodne funkcje zaadresowane do uczestników przestrzeni publicznej zamkniętej sakralnej zrytualizowanej. Niektóre z funkcji gestów rytualnych w przestrzeni publicznej sakralnej zawartych w rzeźbach (a więc postaciach stacjonarnych) są następujące:

a) przenoszą człowieka w czasie w strefę zrytualizowanego kontaktu społecznego (ang. *ritualized social contact*, zob. Collins 2001). Kontakt ten nie ma charakteru żywej wymiany komunikatów, jaka ma miejsce w diadzie komunikacyjnej, w której biorą udział dwie żywe istoty – nadawca i odbiorca komunikatów, a jedynie stacjonarny i nieruchomy nadawca w postaci rzeźby niejako stale nadaje swój niezmienny komunikat i żywy, zmieniający się z czasem, odbiorca, który w dłuższym przekroju czasowym odbiera ten sam komunikat,

b) wzmacniają „kohezję społeczną” (ang. *social cohesion*, zob. Koszko, Puppel [w druku]); także Barchas i Mendoza 1984; także Maisonneuve 1995) poprzez swoją niezmiennność fizyczną i semantyczną,

c) tworzą wspólnie swoisty „spektakl” o określonej intensywności performatywności w przestrzeni publicznej (zob. pojęcie „indeks performatywności” J. Puppel [w druku]; Debord 1967; 1998, 1988; 2006), który ma swoją zmieniającą się z czasem publiczność,

d) utrzymują ład publiczny po jego pozytywnej/asonansowej stronie (zob. S. Puppel 2012; Goffman 1971) poprzez jego oddziaływanie estetyczne odbywające się w dłuższym przekroju czasowym,

e) rozładują napięcia psychiczne jednostek i grup społecznych poprzez swoistą „terapię gesturalną” rzeźb,

f) utrzymują wymiar magiczny przestrzeni publicznej (zob. Hubert i Mauss 1902; 1972),

g) zawierają w sobie wyraźny kontekst społeczny, nie są bowiem wyizolowane społecznie – mają społeczne znaczenie i są jako takie postrzegane przez daną wspólnotę (Labov 1972),

h) dają uczestnikom przestrzeni publicznej tego typu okazję do podniesienia własnej godności jako uczestnika tejże przestrzeni publicznej właśnie poprzez obcowanie ze stacjonarnymi gestami rytualnymi zawartymi w rzeźbach, wypełniających tę swoistą zamkniętą przestrzeń o charakterze rytualnym, jaką jest świątynia,

i) mają charakter „darów” artysty/artystów jako określonego typu komunikatorów zawodowych dla społeczeństwa (zob. Mauss 1925; 1967) rozumianego jako zbiorowi uczestnicy tejże przestrzeni.

2.6. Podsumowanie

W rozdziale II omówiona została przestrzeń publiczna jako wielowymiarowa przestrzeń komunikacyjna – zarówno otwarta, jak i zamknięta. Przedstawiono tutaj także typologię przestrzeni publicznej jako przestrzeni znakowej, w której znakowość, rozumiana w ujęciu Peirce'owskim, podlega

dynamicznym współzależnościom. Podkreślono szczególną rolę przestrzeni o charakterze ikoniczno-symbolicznym. Istotnym elementem przeprowadzonej w tym rozdziale dyskusji było omówienie dychotomii *sacrum-profanum*, wyznaczającej istnienie dwóch najważniejszych dla niniejszej pracy typów przestrzeni publicznej, tj. przestrzeni świeckiej i przestrzeni sakralnej. Podkreślono różne typy funkcji, które gesty sakralne wykonują w przestrzeni publicznej zamkniętej typu sakralnego na przykładzie świątyni katolickiej. W następnym rozdziale omówiona zostanie obecność gestosfery rytualnej w przestrzeni publicznej.

Obecność gestosfery rytualnej w przestrzeni publicznej

3.1. Definicja rytuału

Pojęcie rytuału, obecne coraz częściej w polskiej literaturze przedmiotu, cieszy się rosnącym zainteresowaniem badaczy reprezentujących m.in. antropologię, kulturoznawstwo i komunikologię (Buchowski 1993; Mazur 2004; Filipiak, Rajewski 2006; Węgrzyniak, Stępnia 2008). Jednak jest to termin wciąż semantycznie nieostry, stąd mają miejsce ciągle pojawiające się liczne próby sprecyzowania samego pojęcia. W literaturze Zachodu problemem rytuału zajmowano się już od dawna. Tak więc rozważania na jego temat rozpoczęte zostaną od przytoczenia różnych ujęć tego pojęcia i samego problemu rytuału w ujęciu badaczy Zachodu. Należy jednak pamiętać, że naukowe zdefiniowanie pojęcia rytuału jest utrudnione ze względu na jego interdyscyplinarny charakter.

W wąskim pojmowaniu rytuał zaliczany był wyłącznie do sfery religijnej i magicznej, zwłaszcza wspomnianej wcześniej sfery *sacrum*. Z kolei w szerszym znaczeniu pojęcie rytuału odnosi się do każdej działalności ludzkiej, która wymaga wyjątkowej oprawy w postaci całego zespołu powtarzalnych, uroczystych i odświętnych czynności w obecności większej grupy ludzi.

W niniejszej części pracy autorka przygląda się różnym ujęciom pojęcia rytuału, zaproponowanym przez badaczy takich dyscyplin naukowych, jak antropologia, socjologia, psychologia społeczna, psychiatria czy językoznawstwo w ujęciu komunikologicznym (a w węższym znaczeniu, w ujęciu gestologicznym).

Jednym z pierwszych badaczy, którzy mieli wpływ na kształtowanie się koncepcji rytuału w naukach antropologiczno-socjologicznych, był William Robertson Smith (1846-1894). Ten brytyjski teolog bardzo wyraźnie wyeksponował pierwszeństwo rytuału jako działania społecznego przed mitolo-

gią (wiarą). Dla Smitha źródłem symbolicznego działania człowieka jest grupa społeczna, dla której zachowania symboliczne są bardziej znaczące i nie podlegają zmianie w czasie czy przestrzeni. Przeciwnieństwem są mity i legendy, które grupy społeczne przechowują i pielęgnują dla wyjaśniania zachowań rytualnych (Beidelman 1974).

Ciekawą i ważną dla dalszej dyskusji koncepcję rytuału przedstawili dwaj brytyjscy antropologowie, Edward Burnett Tylor (1832-1917) i James George Frazer (1854-1941), według których rytuał to wytwór idei i różnych procesów umysłowych człowieka. Badacze ci nie przeanalizowali rytuałów w świetle relacji społecznych, tak jak robił to Smith, ani też wpływu rytuałów na uporządkowanie tych relacji. Ich badania miały charakter porównawczy i polegały na zebraniu jak największej liczby przykładów rytuałów i wskazaniu, że występowanie podobnych rytuałów w różnych kulturach jest świadectwem istnienia unilinearnej (tj. ewolucyjnej) tendencji kulturowego rozwoju ludzkości. Należy również nadmienić, iż badacze ci, określani jako badacze-ewolucjoniści, zainteresowani byli głównie religiami pierwotnymi i zjawisko rytuału uważali za zależne od wierzeń pierwotnych. Koncepcja ta nie została rozwinięta w dalszych badaniach.

Natomiast perspektywa badawcza Smitha kontynuowana była w pracach założyciela nowoczesnej socjologii, Emile'a Durkheima (1858-1917), który powiązał studia nad rytuałem z badaniami nad zjawiskiem religii. W jego teorii zachowania rytualne należą do podstawowych form życia religijnego i umożliwiają przemieszczanie się między strefą *sacrum* i *profanum*. Jak mówi Durkheim (1912 [1990]), „Cechą wyróżniającą myśli religijnej jest podział świata na dwie sfery obejmujące, jedna – wszystko co święte, druga – wszystko, co świeckie” (Durkheim 1912; 1990: 32). Stanowisko to stało się podstawą socjologii religii, w której dominuje teza, że „rytuał jest integralnym składnikiem każdej religii, zaś religia bez rytuału to sprzeczność” (Durkheim 1912; 1990: 54).

Psychologia społeczna jako kolejna ważna dyscyplina naukowa, która umieściła rytuał w swojej perspektywie badawczej, kładła nacisk przede wszystkim na interakcyjny wymiar rytualności i rytuałów dotyczący życia codziennego, odnosząc się do doświadczeń osobistych jednostek. Przedstawicielem tej koncepcji jest Ervin Goffman (1969; 1981; 2006), który badał życie codzienne ludzi i przyrównywał je do przedstawienia/wykonania (ang. *performance*), czyli zwracał uwagę na sferę ludzkich interakcji oraz formy ekspresji w kontekście symboliki zachowań.

Z kolei w psychiatrii pojęcie rytuału było używane w odniesieniu do patologicznych zachowań neurotycznych. Zygmunt Freud (1907) jako pierwszy dostrzegł wyraźne związki istniejące między rytuałem religijnym

a obsesyjnymi działaniami obserwowanymi w przypadkach nerwicy. Stawisko to zaznaczono tutaj jedynie gwoli przytoczenia w przedstawianej dyskusji nad pojęciem rytuału. Nie ma jednak ono bezpośrednich konsekwencji opisowo-poznawczych dla niniejszej pracy.

W językoznawstwie, zwłaszcza o nachyleniu komunikologicznym, rytuał określany jest jako konwencjonalne narzędzie komunikacji ściśle związane z kulturą oraz tradycją danej społeczności. Wiele miejsca rytuałowi poświęca etnolingwistyka (np. Małyńska 2003; 2004; Rutkowska 2008), nawiązująca do ujęcia antropologicznego. W opracowaniach z zakresu językoznawstwa bardzo wyraźnie podkreślany jest magiczny aspekt rytuału językowego, chociażby w teorii aktów mowy Johna L. Austina (1962). Podzielił on wszystkie wypowiedzi na dwie grupy: wypowiedzi konstatacyjne (ang. *constative statements*) i wypowiedzi spełniające (ang. *performative statements*). Zwłaszcza wypowiedzi należące do drugiej kategorii mają szczególne znaczenie, gdyż ich artykulacja powoduje zmiany rzeczywistości, mają one również performatywną moc ustanawiania nowych stanów rzeczy. Austin (1962) nazwał je mianem wypowiedzi performatywnych, podkreślając związek między rytualnością a performatywnością wypowiedzi (także Zdunkiewicz 1993).

Interesujący jest fakt, że pod pojęciem rytuału wielu badaczy rozumie specyficzne zachowania, które cechuje przede wszystkim powtarzalność, symboliczność, skonwencjonalizowanie, społeczny charakter czy instytucjonalność (Kertzer 1988). Z drugiej strony, niezależnie od konkretnych odmian rytuałów oraz ich różnorodnych historycznych konkretyzacji w czasie i przestrzeni, występowanie tych zachowań nosi walory uniwersalności. Ogólnie można stwierdzić, że badania nad rytuałami charakteryzuje wysoki stopień spekulatywności, ahistoryczności oraz traktowanie rytuału jako działalności autonomicznej, ale wywierającej wyraźny wpływ na społeczeństwo, kulturę oraz na komunikację międzyludzką.

Istotnym elementem procesu definiowania „rytuału” jest konieczność przyjrzenia się samej naturze tej definicji. Po pierwsze nie można zapomnieć, iż pierwotnie rytuał odnoszony był do magii i religii. Dziś już jednak wiadomo, że zjawisko to dotyczy również życia codziennego (tj. wymiaru świeckiego), chociażby ze względu na jego ogólność i wymienioną już społeczną doniosłość jego użycia.

Tak więc oprócz zdecydowanego znaczenia religijnego, rytuał posiada również bardzo wyraźne znaczenie społeczne i symboliczne, stanowi bowiem klucz do zrozumienia zarówno społeczeństw ludzkich, jak i uniwersalności samego rytuału. W pracy tej założono, w ślad za francuskim filozofem, psychologiem i socjologiem Jeanem Maisonneuve (1995), który jest

zwolennikiem „rozszerzonej” interpretacji pojęcia rytuału, iż „wszystkie te dyscypliny pod pojęciem »rytuału« rozumieją zawsze specyficzne cechy konstytutywne, związane z określonymi sytuacjami i regułami, odznaczające się *powtarzalnością*, których rola nie jest jednak oczywista. Z drugiej strony, niezależnie od konkretnych odmian rytuałów społecznych oraz ich różnorodności w czasie i przestrzeni, występowanie tych praktyk wydaje się uniwersalne” (Maisonneuve 1995: 10). Stanowisko to nie wymaga dalszych doprecyzowań, zdaniem autorki, jest wyjątkowo trafne, zwłaszcza w kontekście niniejszej pracy.

Tutaj założono, że rytuał ma charakter społeczny, gdyż wiąże się z istnieniem i funkcjonowaniem społeczeństw. Oznacza to rozumienie działania rytuału, które odbywa się w określonej społeczności (tj. wspólnocie kulturowo-komunikacyjnej) i zorientowane jest na jej członków, jak również odpowiednio odzwierciedla zachodzące między nimi relacje. Dane działanie staje się rytualne dopiero w wyniku społecznej akceptacji i koniecznej zbiorowej standaryzacji. Bardzo często rytuał staje się elementem scalającym daną wspólnotę komunikacyjną i jego celem jest właśnie podkreślenie spójności/kohezji społecznej (Alexander 2006; także uwagi zawarte w podrozdziale 2.4 tego opracowania).

Kolejną istotną cechą konstytutywną rytuału jest, wspomniana przez Maisonneuve (1995), powtarzalność działań rytualnych, czyli regularne użycie tych samych działań w podobnych kontekstach sytuacyjnych. Powtarzalność danej czynności rytualnej oznacza wysoką frekwencję działań w identycznych sytuacjach, co wzmacnia i akcentuje sens rytuału. Jean Cazneuve (1971) twierdził, że rytuały różnią się od innych obyczajów nie tylko tym, że ma je wyróżniać z góry skuteczność, ale również za sprawą tego, jak wielką rolę grają w nim powtórzenia – i nie jest to, według niego, sprawa wyłącznie praktyki, ale samej istoty rytuałów. Ulegają one bardzo powolnym przekształceniom, a wszelkie nagłe i znaczeniowo doniosłe zmiany powodują, że tracą swoje walory i w zasadzie rację bytu.

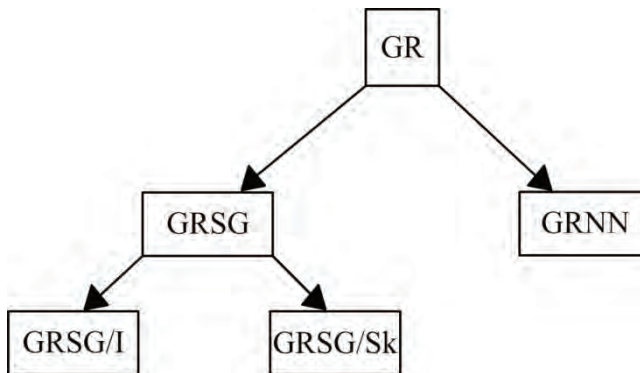
Uznanie omówionych tutaj cech konstytutywnych zgodne jest z szerokim ujęciem rytuału, które rozumiane jest pod pojęciem uniwersalnego społecznie działania symbolicznego, odznaczającego się najczęściej wysokim stopniem konwencjonalizacji (tj. społecznej petryfikacji gestów) i znacznym zróżnicowaniem strukturalnym (od wyrazu po cały tekst lub od pojedynczego gestu po całą sekwencję gestów), mającym charakter instytucjonalny, formalnie dobrowolny, powtarzalny, implikujący związek z ciałem człowieka i *sacrum*. Owo szerokie ujęcie rytuału sytuuje go w najszerszym z możliwych wymiarów gestosfery, tj. w geogestosferze, a więc w przestrzeni obejmującej całą Ziemię.

3.2. Definicja geogestosfery

Zakłada się, że geogestosfera obejmuje wszystkie gesty nacechowane kulturowo i dostępne wszystkim ludziom na Ziemi jako nośniku wszelkich cielesności, w tym cielesności ludzkiej. W tym sensie nikt nie istnieje poza geogestosferą, tak jak żaden człowiek nie istnieje poza kulturą i językiem, co być może nie dotyczy w pełni osób głęboko upośledzonych od urodzenia (np. S. Puppel 1992; Leonard 1998; Volkmar et al. 2005). Geogestosfera ma zatem zarówno wymiar uniwersalny, jak i transkulturowy, tj. pozwala poszczególnym komunikatorom jako uczestnikom aktów komunikacji na używanie gestów nie tylko w obrębie określonej wspólnoty etnicznej, ale także poprzez wszystkie kultury lokalno-etniczne.

3.3. Definicja gestosfery rytualnej

Ciało jest pierwszym i najbardziej naturalnym instrumentem człowieka jako wykonawcy/„performera” (Mauss 1935; 1979). Cielesność stanowi zatem podstawę wszelkich zachowań komunikacyjnych, w tym zachowań gesturalnych. W kontekście cielesności i znakowości rozpatrywać należy wszelkie zachowania gesturalne jako mieszczące się w Lotmanowskiej semiosferze i w triadycznym systemie Peirce’a. Zatem postulować możemy istnienie nie tylko gestosfery, obejmującej wszystkie gesty, które stosuje człowiek w komunikacji werbalno-niewerbalnej, ale także istnienie swoistej gestosfery rytualnej (GR), obejmującej gesty używane dla celów komunikacji rytualnej.

Rysunek 14. Typologia gestosfery rytualnej

Źródło: opracowanie własne.

GR podzielona może być na:

- 1) GR stacjonarną graficzną (GRSG), w obrębie której wyróżnić można:
 - a) ikonosferę (czyli obrazy) (GRSG/I) i
 - b) skulptosferę (czyli rzeźby) (GRSG/Sk) oraz
- 2) GR niestacjonarną niegraficzną (GRNN).

Podział ten ilustruje rysunek 14.

Zainteresowanie autorki niniejszej pracy skupione jest na GRSG, ze szczególnym uwzględnieniem GRSG/Sk. Pominięta natomiast zostaje GRNN, do której należeć mogą gesty wykonywane przez kapłana podczas ceremonii mszalnej, czyli GR wykonywane przez żywego nadawcę do zgromadzonych uczestników rytualnego aktu komunikacyjnego, jakim jest np. ceremonia mszalna bądź inna czynność o charakterze religijnym.

Celem gestosfery rytualnej jest prowadzenie długotrwałego (w tym także wielopokoleniowego) dyskursu hegemonicznego typu wzmacniającego, skupionego wokół programu semantycznego poszczególnych gestów czy to w obrębie wymienionej ikonosfery, czy też w obrębie skulptosfery w celu przedstawienia i ukształtowania określonych postaw w ramach kultury i praktyk komunikacyjnych danego etnosu czy kręgu cywilizacyjnego (zob. podrozdział 2.4 niniejszej pracy).

Program semantyczny w obrębie gestosfery rytualnej polega na przekazywaniu postaw właściwych dla danej religii poprzez zastosowanie nie tylko określonej postawy ciała, ale także użycie określonych gestów. Stąd mówimy o dyskursie hegemonicznym, w przebiegu którego daną wspólnotę wiernych włącza się do kręgu oddziaływania określonego programu semantycznego gestosfery rytualnej.

3.4. Gestosfera rytualna w otwartej przestrzeni publicznej fizycznej

Do gestosfery rytualnej w otwartej przestrzeni publicznej fizycznej należą zarówno GRSG, jak i GRNN. Ponieważ otwarta przestrzeń publiczna fizyczna ma charakter ogólnodostępny dla każdego uczestnika danej przestrzeni, gesty rytualne występujące w tejże przestrzeni, mają również charakter masowy w obydwu typach GR. Za przykład posłużyć mogą np. powitania czy pożegnania (patrz podrozdział 1.3 niniejszej pracy).

3.5. Gestosfera rytualna w zamkniętej przestrzeni publicznej fizycznej

Gestosfera rytualna w zamkniętej przestrzeni publicznej fizycznej rytualnej – sakralnej, rozwinięta obficie w rzeźbie i ikonografii katolickiej na

bazie gestosfery uniwersalnej, stanowiła i stanowi część dyskursu rytualnego, czyli stałego działania za pomocą skończonych środków werbalnych i niewerbalnych w celu kształtowania i utrzymywania określonych postaw osób, podlegających działaniu określonej instytucji religijnej, w tym instytucji kościoła katolickiego. W niniejszej pracy skupiono się na analizie środków niewerbalnych na przykładzie rzeźb umieszczonych w świątyniach katolickich, a więc w zamkniętej przestrzeni publicznej fizycznej rytualnej stacjonarnej (ZPPFRS).

Jest to przestrzeń szczególnego rodzaju, w której, jak już podkreślono (zob. podrozdział 2.2), zgromadzone są i wystawione na widok publiczny różne elementy symbolicznego układu kompozycyjnego, wyrażające określoną kosmogonię. Można więc mówić o przestrzeni świątyni, w tym świątyni katolickiej, jako o zamkniętej przestrzeni publicznej stanowiącej swoiste misterium, „misterium świątyni”, w którym można i należy odkryć zawarty w nim mniej lub bardziej rozbudowany program komunikatów o charakterze rytualnym. Misterium to stoi w naturalnej opozycji do misteriów w wymiarze *profanum*, np. „misterium domu mieszkalnego” czy też „misterium urzędu”. Jako takie misteria te stanowią pewne ewolucyjne kontinuum, które wzięło swój początek zapewne od pierwotnego „misterium jaskini” (Szyjewski 2008: 223). Zakłada się zatem, że do misterium świątyni jako sfery *sacrum* należą wszystkie wystawione w niej obiekty, a więc również rzeźby wraz z całą pulą reprezentowanych przez nie gestów rytualnych.

Przed przystąpieniem do właściwej analizy GR w ZPPFRS autorka niniejszej pracy przeprowadziła badanie pilotażowe (zwane dalej Ankieta - BP), którego celem było zdobycie wstępnej informacji odnośnie do postrzegania przestrzeni publicznej o charakterze rytualnym. Respondenci w liczbie 112 osób za pomocą ankiety kwestionariuszowej umieszczonej na stronie internetowej www.ankietka.pl zostali poproszeni o zaznaczenie wybranej wartości dotyczącej konkretnych elementów strukturalnych zamkniętej przestrzeni publicznej świątyni. Adresatami Ankiety - BP byli użytkownicy wirtualnej przestrzeni publicznej. Natomiast sam kwestionariusz skonstruowany został za pomocą dwóch pytań. Pytania miały charakter zamknięty, wartościujący wyodrębnione elementy strukturalne świątyni katolickiej. Lista elementów strukturalnych objęła następujące elementy: ołtarz, rzeźby, obrazy, nawa główna, nawy boczne, kolumny, epitafia, ławki, bryła świątyni, pomniki, nagrobki i tablice. Badane parametry podane zostały jako wartości liczbowe i procentowe w tabelach (a). Następnie każdą wartość procentową przedstawiono w postaci diagramu kołowego (b). Treść pytań oraz wyniki Ankiety - BP przedstawiono w postaci wartości procentowych i wykresów kołowych (wykresy 1 [a-b] - 13 [a-b]).

Ankieta – BP

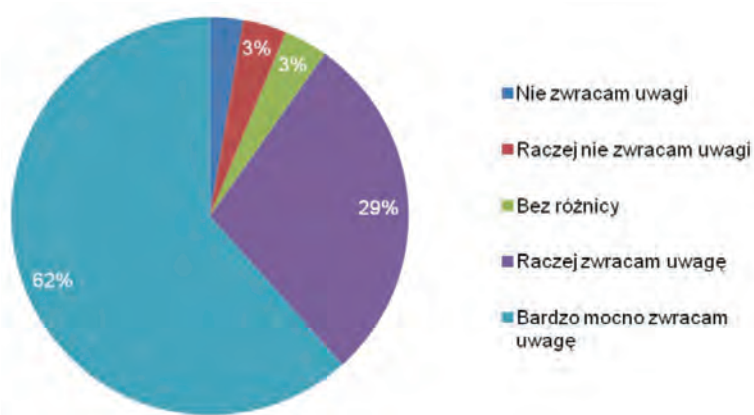
Pytanie 1. Będąc w środku zamkniętej przestrzeni publicznej świątyni, zwracam uwagę na następujące jej elementy:

Wykres 1 (a-b)

(a)

Ołtarz	Liczba odpowiedzi	Udział (w proc.)
Nie zwracam uwagi	3	2,68
Raczej nie zwracam uwagi	4	3,57
Bez różnicy	4	3,57
Raczej zwracam uwagę	32	28,57
Bardzo mocno zwracam uwagę	69	61,61

(b)

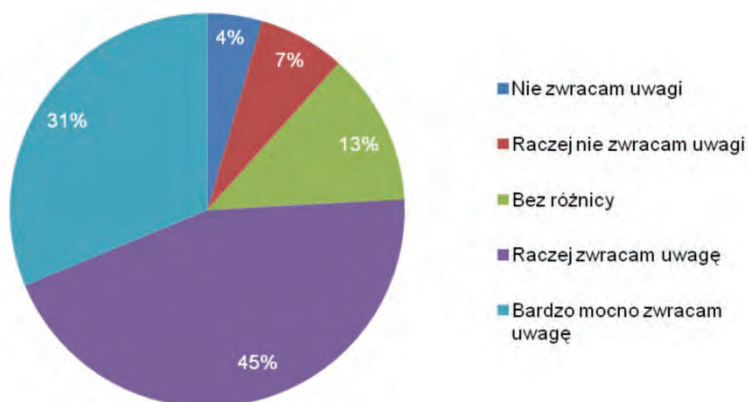

Wykres 2 (a-b)

(a)

Nawa główna	Liczba odpowiedzi	Udział (w proc.)
Nie zwracam uwagi	5	4,46
Raczej nie zwracam uwagi	8	7,14
Bez różnicy	14	12,50
Raczej zwracam uwagę	50	44,64
Bardzo mocno zwracam uwagę	35	31,25

(b)

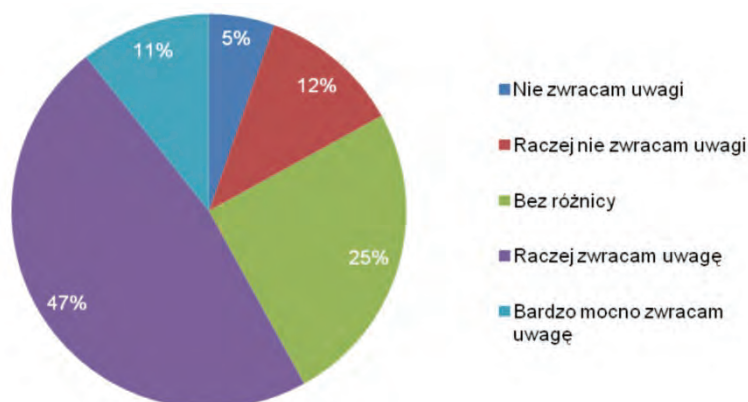

Wykres 3 (a-b)

(a)

Nawy boczne	Liczba odpowiedzi	Udział (w proc.)
Nie zwracam uwagi	6	5,36
Raczej nie zwracam uwagi	13	11,61
Bez różnicy	28	25,00
Raczej zwracam uwagę	53	47,32
Bardzo mocno zwracam uwagę	12	10,71

(b)

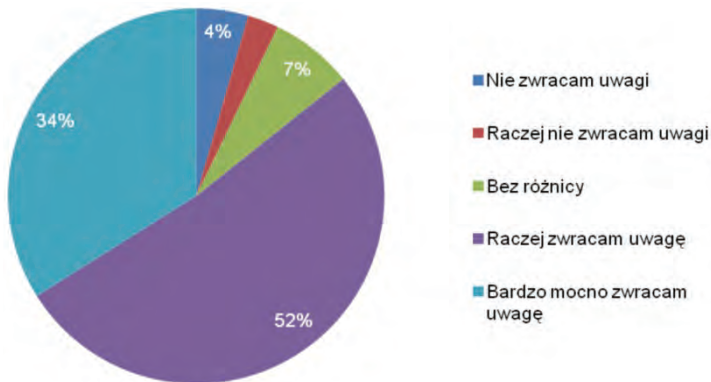

Wykres 4 (a-b)

(a)

Rzeźby	Liczba odpowiedzi	Udział (w proc.)
Nie zwracam uwagi	5	4,46
Raczej nie zwracam uwagi	3	2,68
Bez różnicy	8	7,14
Raczej zwracam uwagę	58	51,79
Bardzo mocno zwracam uwagę	38	33,93

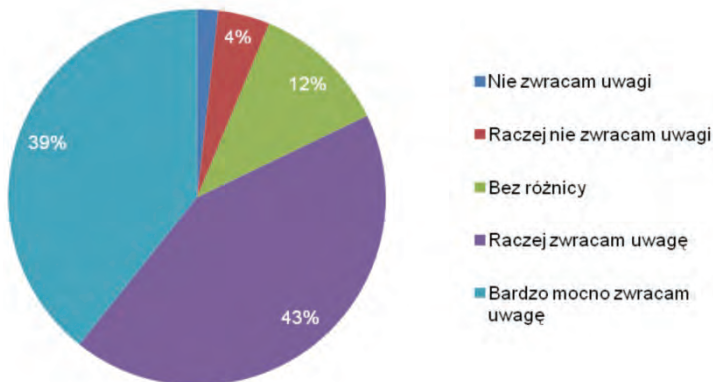
(b)

Wykres 5 (a-b)

(a)

Obrazy	Liczba odpowiedzi	Udział (w proc.)
Nie zwracam uwagi	2	1,79
Raczej nie zwracam uwagi	5	4,46
Bez różnicy	13	11,61
Raczej zwracam uwagę	48	42,86
Bardzo mocno zwracam uwagę	44	39,29

(b)

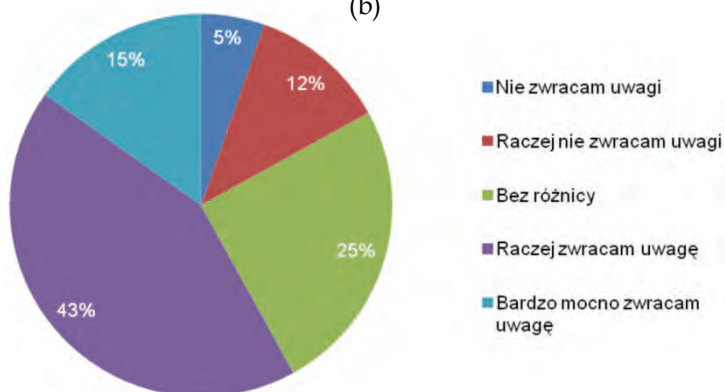

Wykres 6 (a-b)

(a)

Kolumny	Liczba odpowiedzi	Udział (w proc.)
Nie zwracam uwagi	6	5,36
Raczej nie zwracam uwagi	13	11,61
Bez różnicy	28	25,00
Raczej zwracam uwagę	48	42,86
Bardzo mocno zwracam uwagę	17	15,18

(b)

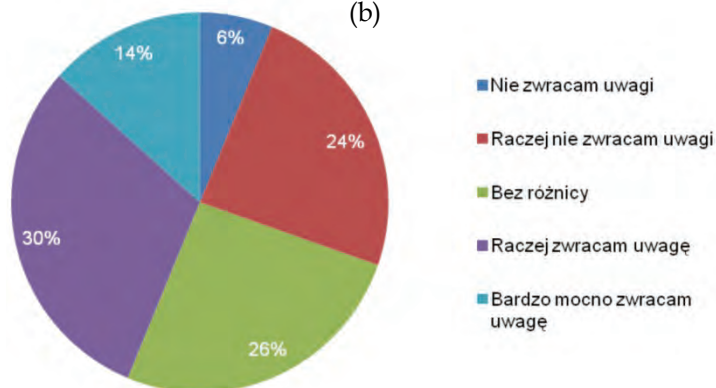

Wykres 7 (a-b)

(a)

Epitafia	Liczba odpowiedzi	Udział (w proc.)
Nie zwracam uwagi	7	6,25
Raczej nie zwracam uwagi	27	24,11
Bez różnicy	29	25,89
Raczej zwracam uwagę	34	30,36
Bardzo mocno zwracam uwagę	15	13,39

(b)

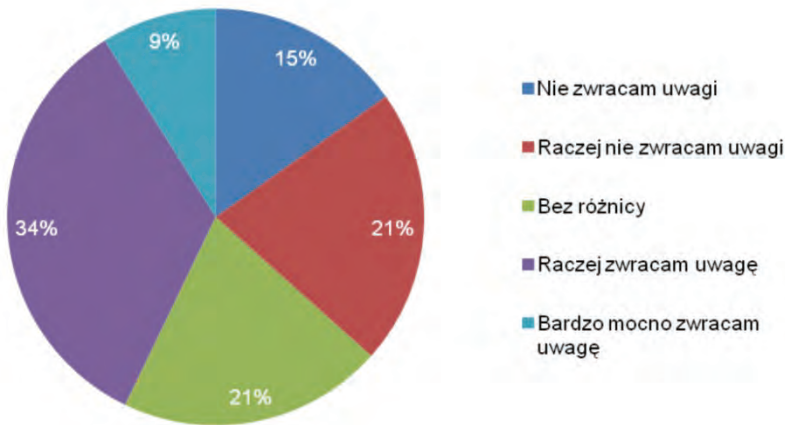

Wykres 8 (a-b)

(a)

Ławki	Liczba odpowiedzi	Udział (w proc.)
Nie zwracam uwagi	17	15,18
Raczej nie zwracam uwagi	24	21,43
Bez różnicy	23	20,54
Raczej zwracam uwagę	38	33,93
Bardzo mocno zwracam uwagę	10	8,93

(b)

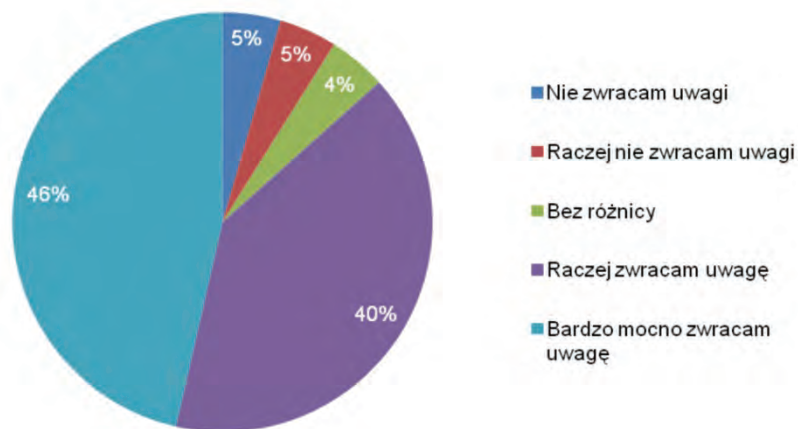
Pytanie 2. Będąc w otwartej przestrzeni publicznej wokół świątyni, zwracam uwagę na następujące jej elementy:

Wykres 9 (a-b)

(a)

Bryła świątyni	Liczba odpowiedzi	Udział (w proc.)
Nie zwracam uwagi	5	4,46
Raczej nie zwracam uwagi	5	4,46
Bez różnicy	5	4,46
Raczej zwracam uwagę	45	40,18
Bardzo mocno zwracam uwagę	52	46,43

(b)

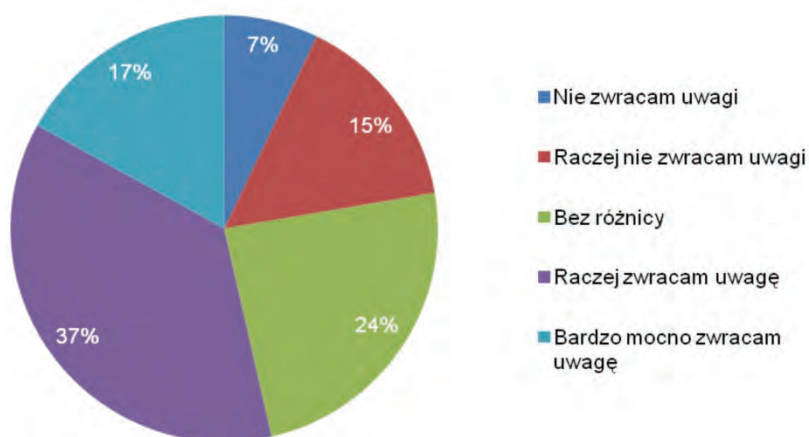

Wykres 10 (a-b)

(a)

Nagrobki	Liczba odpowiedzi	Udział (w proc.)
Nie zwracam uwagi	8	7,14
Raczej nie zwracam uwagi	17	15,18
Bez różnicy	27	24,11
Raczej zwracam uwagę	41	36,61
Bardzo mocno zwracam uwagę	19	16,96

(b)

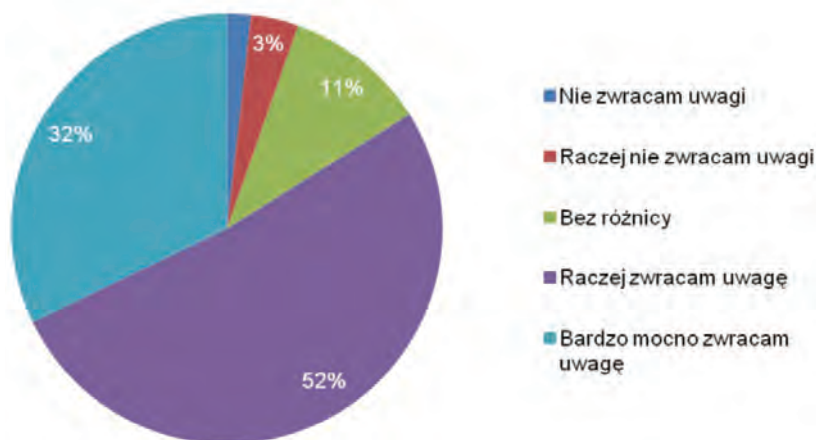

Wykres 11 (a-b)

(a)

Rzeźby	Liczba odpowiedzi	Udział (w proc.)
Nie zwracam uwagi	2	1,79
Raczej nie zwracam uwagi	4	3,57
Bez różnicy	12	10,71
Raczej zwracam uwagę	58	51,79
Bardzo mocno zwracam uwagę	36	32,14

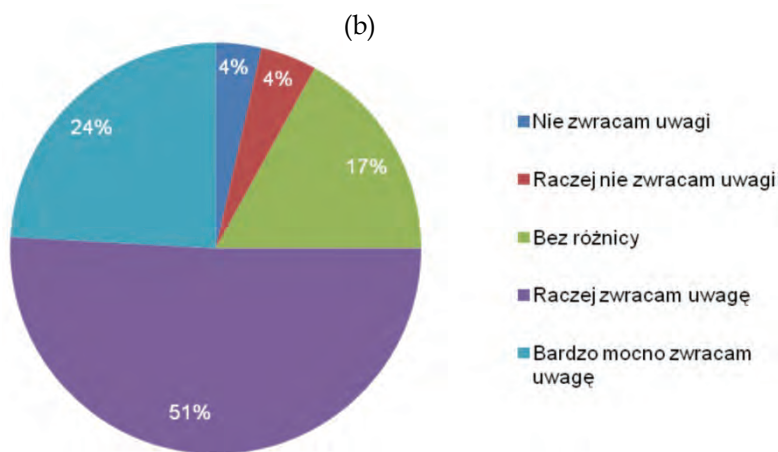
(b)

Wykres 12 (a-b)

(a)

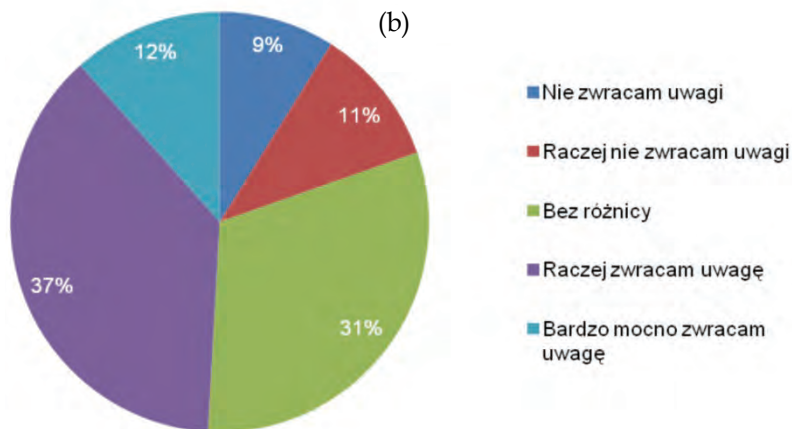
Pomniki	Liczba odpowiedzi	Udział (w proc.)
Nie zwracam uwagi	4	3,57
Raczej nie zwracam uwagi	5	4,46
Bez różnicy	19	16,96
Raczej zwracam uwagę	57	50,89
Bardzo mocno zwracam uwagę	27	24,11

Wykres 13 (a-b)

(a)

Tablice	Liczba odpowiedzi	Udział (w proc.)
Nie zwracam uwagi	10	8,93
Raczej nie zwracam uwagi	12	10,71
Bez różnicy	35	31,25
Raczej zwracam uwagę	42	37,50
Bardzo mocno zwracam uwagę	13	11,61

W analizie przedstawionych wyników wzięto pod uwagę sumę wyników wyłącznie w zakresie dwóch typów odpowiedzi: „Bardzo mocno zwracam uwagę” oraz „Raczej zwracam uwagę”. Uzyskane wyniki sumaryczne pozwalają na bardzo wyraźne określenie ważności elementów strukturalnych przestrzeni wewnątrz świątyni (W) oraz przestrzeni okołością-

tyennej (O), a także wskazanie wyraźnych preferencji percepcyjnych osób przebywających w obrębie tych przestrzeni.

Z prezentacji zebranego materiału wynika, że osoby przebywające w obrębie zamkniętej przestrzeni publicznej rytualnej sakralnej typu W (tab. 2) i typu O (tab. 3) największą uwagę skupiają na następujących elementach strukturalnych tejże przestrzeni.

Tabela 2. Wyniki dla przestrzeni publicznej wewnątrz świątyni (W)

Lp.	Element przestrzeni	Udział (w proc.)
1.	Ołtarz	90,18
2.	Rzeźby	85,72
3.	Obrazy	82,15
4.	Nawa główna	75,89
5.	Kolumny	58,04
6.	Nawy boczne	58,03
7.	Epitafia	43,75
8.	Ławki	43,86

Źródło: na podstawie badań własnych.

Tabela 3. Wyniki dla przestrzeni publicznej okołoświątynnej (O)

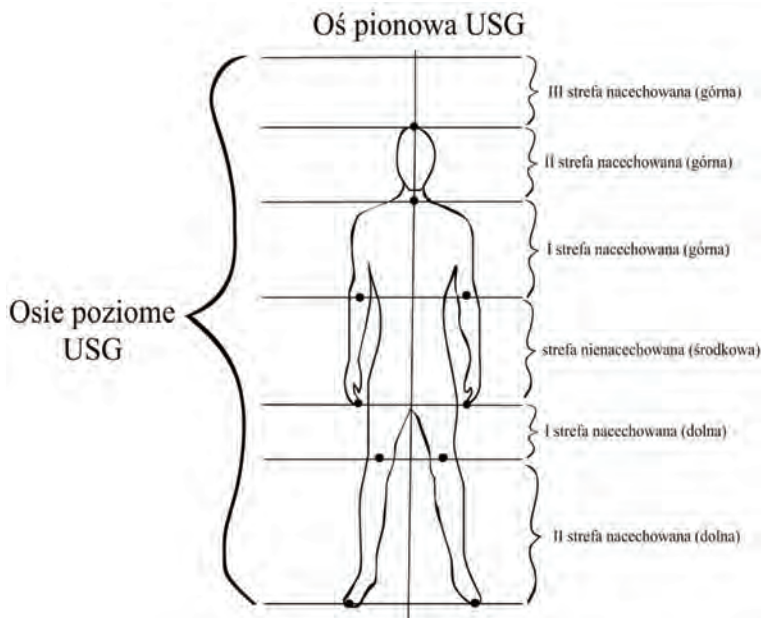
Lp.	Element przestrzeni	Udział (w proc.)
1.	Bryła świątyni	86,61
2.	Rzeźby	83,93
3.	Pomniki	75
4.	Nagrobki	53,57
5.	Tablice	49,11

Źródło: na podstawie badań własnych.

Z otrzymanych wyników wyciągnięto wnioski, iż osoby przebywające w zamkniętej przestrzeni publicznej rytualnej sakralnej typu W i O postrzegają zgromadzone tam rzeźby jako bardzo ważny składnik strukturalny tejże przestrzeni. Wyniki te wystarczająco uzasadniają wybór rzeźb jako materiału badawczego na potrzeby niniejszej pracy. Stąd też pole „rzeźby” wyróżniono kolorem szarym. Oczywiście termin „rzeźby” rozszerzony tutaj zostaje do terminu „rzeźby sakralne”, a więc takie, które umieszczone są w przestrzeni W i O; stanowią one bowiem właściwy materiał badawczy autorki niniejszej pracy.

W celu przeanalizowania poszczególnych GR i obecności gestów w zamkniętej przestrzeni świątyni (zarówno w sensie W, jak i O), w skulptosferze świątyni, autorka posłużyła się ujednoczoną matrycą użycia gestów (MUG), która pozwala na analizę danego gestu rytualnego (lub gestów rytualnych) za pomocą określających ją gesturalnych cech dystynktywnych (GCD) oraz umożliwia przeprowadzenie analizy porównawczej.

Matryca, o której mowa w dalszej części niniejszego rozdziału, oparta została na wyprostowanym ciele ludzkim jako uniwersalnym systemie gesturalnym (USG), którego schemat przedstawiono na rysunku 15.

Rysunek 15. Uniwersalny system gesturalny (USG) przedstawiający spionizowane ciało ludzkie w bezruchu

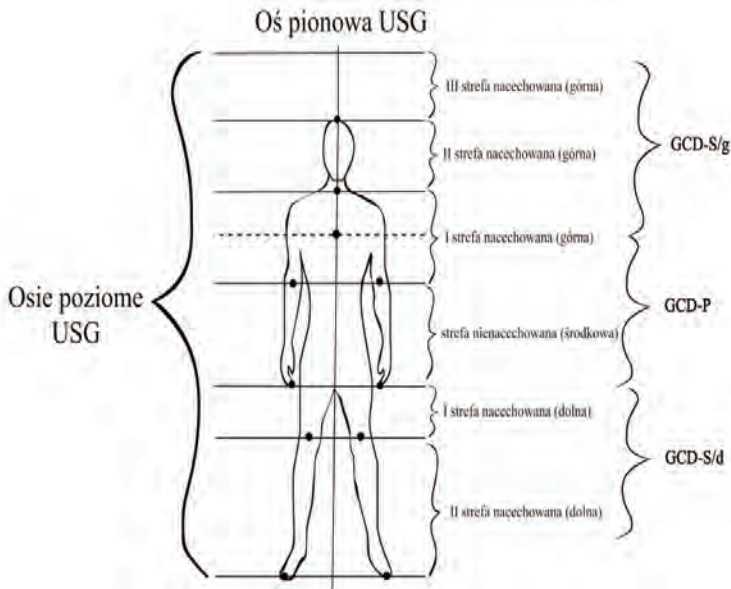
Źródło: opracowanie własne.

Na rysunku 15 ciało ludzkie podzielone zostało na sześć stref gesturalnych (stref aktywnego działania rąk), zwanych tutaj osiami poziomymi USG oraz przecięte zostało jedną osią pionową USG. Takie przedstawienie wyprostowanego ciała ludzkiego pozwala na precyzyjne umiejscowienie wszystkich gestów w poszczególnych poziomych strefach gesturalnych.

Przedstawiony USG stanowi podstawę do dalszego zróżnicowania stref gesturalnych w motoryczności ludzkiej (zwanej także „antropomotoryką”; np. Meinel 1967; Szopa 1992; Raczek 2010). I tak, strefy te określone zostały jako nienacechowane bądź nacechowane, w zależności od stopnia odchylenia rejonu użycia rąk oraz towarzyszącego mu wysiłku motorycznego. W rozumieniu tym wydzielona została w USG strefa środkowa ciała ludzkiego, zawarta pomiędzy górną linią przerywaną i dolną linią strefy nienacechowanej (środkowej) jako spełniająca warunek nienacechowania gesturalności. A więc, zakłada się, że w tej strefie użycie rąk jest najbardziej naturalne i obciążone względnie najmniejszym wysiłkiem motorycznym. Natomiast

wszystkie strefy ponad i poniżej tej strefy określone zostały jako strefy nacechowane. Należą do nich: górna część I strefy nacechowanej (górnej), II strefa nacechowana (górna), III strefa nacechowana (górna), oraz I strefa nacechowana (dolna) i II strefa nacechowana (dolna). Nacechowanie tych stref związane jest z faktem, że gesty wykonane w nich wymagają dodatkowego wysiłku – albo przez podniesienie jednej ręki lub obydwu rąk powyżej górnej linii strefy nienacechowanej, lub opuszczenie jednej ręki lub obydwu rąk poniżej dolnej linii strefy nienacechowanej.

USG wraz ze strefami nienacechowanymi i nacechowanymi został podzielony na gesturalne cechy dystynktywne prymarne (GCD-P) i cechy dystynktywne sekundarne (GCD-S). Na potrzeby niniejszej pracy założono, że GCD-P należą do strefy nienacechowanej, natomiast GCD-S, do których zaliczyć można gesturalne cechy sekundarne górne (GCD-S/g) i dolne (GCD-S/d), należą do strefy nacechowanej, co przedstawia rysunek 16.

Rysunek 16. USG realizowany poprzez GCD z wyodrębnionym środkiem wyprostowanego ciała ludzkiego obejmującym nienacechowaną strefę gesturalną, w której realizowane są GCD-P

Źródło: opracowanie własne.

Tak więc, przyjęto, że rytualność odbywa się po pierwsze w prymarności, po drugie w sekundarności górnej oraz w sekundarności dolnej. W rozdziale IV przedstawione zostaną dane statystyczne dotyczące pojawiania się GCD-P i GCD-S/g oraz GCD-S/d w USG.

Analizowany w rozdziale IV obszerny materiał fotograficzny zawiera również ilustracje poszczególnych gestów, które określone zostały według następujących trzech typologii, traktujących poszczególne gesty jako cechy dystynktywne.

Typologia I

Typologia gestów jako cech dystynktywnych względem użycia rąk:

- gest oburęczny,
- gest jednoręczny i jednoręczne trzymanie przedmiotu i/lub osoby,
- gest z oburęcznym trzymaniem przedmiotu i/lub osoby.

Typologia II

Typologia gestów jako cech dystynktywnych względem ułożenia rąk w planach:

- (a) „górze korpusu ciała – środek korpusu ciała – dół korpusu ciała” i
(b) „prawa strona ciała – oś korpusu ciała – lewa strona ciała”.

Typologia III

Typologia gestów jako cech dystynktywnych względem ułożenia rąk na osi: „przód ciała – tył ciała”

Wymienione typologie przedstawić można także za pomocą uniwersalnej matrycy użycia gestów (MUG). Matryca ta pozwala na dokładniejszą analizę danej rzeźby z punktu widzenia zastosowanych w niej różnych typów gestów rytualnych jako cech dystynktywnych gestosfery rytualnej typu skulptosfery (zob. podrozdział 3.3 niniejszej pracy). Matryca ta przedstawiona została w tabeli 4, w formie ujednoczonej, a więc mającej wymiar uniwersalny, matrycy użycia gestów:

Tabela 4. Ujednoczona matryca użycia gestów (MUG)

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Legenda: GKC – góra korpusu ciała; SKC – środek korpusu ciała; DKC – dół korpusu ciała; PSC – prawa strona ciała; OKC – oś korpusu ciała; LSC – lewa strona ciała.

Źródło: opracowanie własne.

3.6. Podsumowanie

W rozdziale III omówione zostało zjawisko rytuału w perspektywie interdyscyplinarnej. Ponadto, określono gesty rytualne jako części uniwersalnego wymiaru geogestosfery, w tym gestosfery rytualnej na przykładzie rzeźb umieszczonych w wybranych świątyniach katolickich na terenie miasta Poznania i jego okolic. W rozdziale IV przedstawiona zostanie szczegółowa analiza materiału badawczego w postaci rzeźb jako nośników poszczególnych gestów rytualnych. Gesty te zostaną przedstawione za pomocą schematu derywacyjnego obejmującego przejście USG w MUG dla poszczególnych rzeźb. Schemat ten będzie określany w dalszej części pracy jako Schemat USG – MUG. Schemat derywacyjny ma następujący kształt.

USG dla danej rzeźby

Fotografia danej rzeźby

MUG dla danej rzeźby

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Rysunek 17. Schemat derywacyjny USG – MUG
Źródło: opracowanie własne.

Część II

ZASTOSOWANIE

Analiza gestosfery rytualnej przedstawionej (tj. nieruchomej/stacjonarnej), wolnostojącej w przestrzeni publicznej – zamkniętej – fizycznej – rytualnej – sakralnej na przykładzie rzeźb sakralnych na terenie miasta Poznania i wybranych okolic

4.1. Wprowadzenie

Rozdział IV poświęcony jest analizie gestosfery rytualnej przedstawionej, wolnostojącej w przestrzeni publicznej – zamkniętej – fizycznej – rytualnej – sakralnej na przykładzie rzeźb sakralnych umieszczonych w wybranych świątyniach katolickich na terenie miasta Poznania i jego okolic (tab. 5). Materiał badawczy stanowią udokumentowane fotografie rzeźb, wykonane na przełomie lat 2011/2012. W niniejszej publikacji skupiono się na rzeźbach przedstawiających postacie stojące. Wśród tych postaci są: Jezus, Maria, aniołowie oraz panteon świętych katolickich. Nie są istotne tutaj kwestie artystyczne, historyczne ani też kwestia, z jakiego materiału wykonane są poszczególne rzeźby (drewno, gips, marmur etc.), najistotniejszą kwestią jest bowiem rytualne użycie rąk i ich ułożenie względem ciała.

W tabeli 5, zamieszczono listę wybranych kościołów miasta Poznania i okolic, w których został zebrany materiał fotograficzny (wraz z ich symbolami). Fotografie przedstawiają rzeźby wolnostojące, zarówno wewnątrzświątynne (W) – 352, jak i okołoswiątynne (O) – 64.

Tabela 5. Lista wybranych kościołów miasta Poznania i okolic wraz z rzeźbami wolnostojącymi wewnątrzświątynnymi (W) i okołoswiątynnymi (O)

Lp.	Wybrane historyczne kościoły miasta Poznania i okolic (symbol kościoła)	Rzeźby wewnątrzświątynne (W)	Rzeźby okołoswiątynne (O)
1.	Kościół pw. św. Andrzeja Apostoła (Poznań-Spławie, ul. Spławie 86; kościół poza śródmieściem – AA)	2	1

cd. tab. 5

Lp.	Wybrane historyczne kościoły miasta Poznania i okolic (symbol kościoła)	Rzeźby wewnątrz-świątynne (W)	Rzeźby około-świątynne (O)
2.	Kościół pw. św. Antoniego Padewskiego i klasztor franciszkanów konwentualnych (Poznań, ul. Franciszkańska 2; kościół śródmieścia - AP)	60	0
3.	Kościół pw. św. Franciszka Serafickiego (Poznań, ul. Garbary 22; kościół śródmieścia - FS)	24	11
4.	Kościół pw. św. Jakuba Większego Apostoła (Poznań, ul. Głuszyna 150; kościół poza śródmieściem - JWA)	10	2
5.	Kościół pw. św. Jana Jerozolimskiego za Murami (Poznań, ul. Świętojańska 1; kościół śródmieścia - JJ)	4	2
6.	Kościół pw. św. Jana Vianney'a (Poznań, ul. Podlaska 10; kościół poza śródmieściem - JV)	5	0
7.	Kościół pw. św. Józefa i klasztor karmelitów bosych (Poznań, ul. Działowa 25; kościół śródmieścia - J)	5	4
8.	Kościół pw. św. Kazimierza (Poznań, ul. Bydgoska 4B; kościół poza śródmieściem - K)	8	2
9.	Kościół pw. Najświętszej Krwi Pana Jezusa (Poznań, ul. Żydowska 34; kościół śródmieścia - NKPJ)	4	1
10.	Kościół pw. św. Marcina (Poznań, ul. Św. Marcin 13; kościół śródmieścia - M)	7	1
11.	Kościół pw. Maryi Królowej (Poznań, ul. Wierzbęcice 45; kościół poza śródmieściem -MK)	1	1
12.	Kościół pw. Matki Boskiej Bolesnej (Poznań, ul. Głogowska 97; kościół poza śródmieściem - MBB)	12	5
13.	Kolegiata pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy i św. Marii Magdaleny i Stanisława Biskupa (Poznań, ul. Klasztorna 11; kościół śródmieścia - F)	41	8
14.	Kościół pw. Matki Bożej Różańcowej i klasztor dominikanów (Poznań, al. Niepodległości 20; kościół śródmieścia - MBR)	1	0
15.	Kościół pw. św. Małgorzaty (Poznań, Rynek Śródecki; kościół śródmieścia - Ma)	6	0

cd. tab. 5

Lp.	Wybrane historyczne kościoły miasta Poznania i okolic (symbol kościoła)	Rzeźby wewnątrz-świątynne (W)	Rzeźby około-świątynne (O)
16.	Bazylika archikatedralna pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła (Poznań, Ostrów Tumski 17; kościół śródmieścia - K)	61	5
17.	Kościół Podwyższenia Krzyża Świętego (Poznań, ul. Szamarzewskiego 3; kościół poza śródmieściem - PKS)	7	0
18.	Kościół pw. Przemienienia Pańskiego (Poznań, ul. Długa 1; kościół śródmieścia - PP)	8	0
19.	Kościół i klasztor poddominikański, obecnie jezuicki (Poznań, ul. Szewska 18; kościół śródmieścia - P)	15	0
20.	Kościół pw. Najświętszego Serca Jezusa i św. Floriana (Poznań, ul. Kościelna 3; kościół poza śródmieściem - NSJ)	10	5
21.	Kościół pw. św. Stanisława Kostki (Poznań, ul. Rejtana 8; kościół poza śródmieściem - SK)	3	1
22.	Kościół pw. Ścięcia św. Jana Chrzciciela (Poznań, ul. Sióstr Misjonarek 10; kościół poza śródmieściem - SJ)	4	0
23.	Kościół pw. Świętej Trójcy (Poznań, ul. 28 Czerwca 1956 r. 328; kościół poza śródmieściem - ST)	6	1
24.	Kościół pw. św. Wojciecha (Poznań, Wzgórze Św. Wojciecha 1; kościół śródmieścia - W)	11	1
25.	Kościół pw. Wszystkich Świętych (Poznań, ul. Grobla 1; kościół śródmieścia - WS)	7	2
26.	Kościół pw. Najświętszego Zbawiciela (Poznań, ul. Fredry 11; kościół śródmieścia - NZ)	4	1
27.	Kościół pw. Zmartwychwstania Pańskiego (Poznań, ul. Dąbrówki 4; kościół poza śródmieściem - ZP)	7	6
28.	Kościół pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny (Poznań-Tulce, ul. Pocztowa 1, kościół poza śródmieściem - NNMP)	19	4

Źródło: opracowanie własne.

RZEŻBY WOLNOSTOJĄCE WEWNĄTRZŚWIĄTYNNE (W)

4.2. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych (W)

4.2.1. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. św. Andrzeja Apostoła

(Poznań-Spławie, ul. Spławie 86; kościół poza śródmieściem – AA, numery: AA/W/1-AA/W/2)

USG

Rzeźba nr AA/W/1

MUG dla rzeźby nr AA/W/1

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr AA/W/2

↓
 MUG dla rzeźby nr AA/W/2

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.2. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. św. Antoniego Padewskiego i klasztoru franciszkanów konwentualnych

(Poznań, ul. Franciszkańska 2; kościół śródmieścia – AP, numery: AP/W/3-AP/W/62)

USG

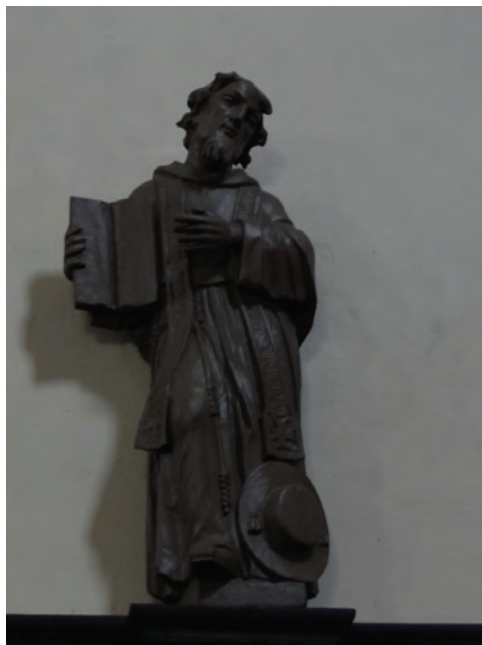
Rzeźba nr AP/W/3

MUG dla rzeźby nr AP/W/3

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/4

↓
MUG dla rzeźby nr AP/W/4

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/5

MUG dla rzeźby nr AP/W/5

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/6

MUG dla rzeźby nr AP/W/6

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/7

↓
MUG dla rzeźby nr AP/W/7

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/8

↓
MUG dla rzeźby nr AP/W/8

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/9

↓
MUG dla rzeźby nr AP/W/9

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr AP/W/10

↓

MUG dla rzeźby nr AP/W/10

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/11

↓
MUG dla rzeźby nr AP/W/11

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr AP/W/12

↓
 MUG dla rzeźby nr AP/W/12

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/13

↓

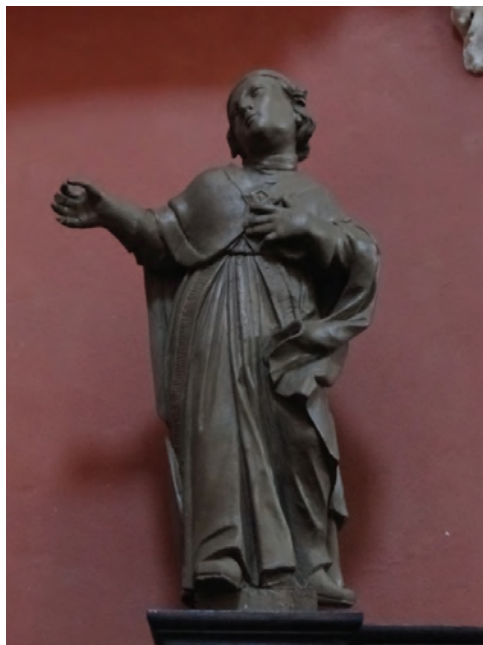
MUG dla rzeźby nr AP/W/13

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr AP/W/14

MUG dla rzeźby nr AP/W/14

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/15

MUG dla rzeźby nr AP/W/15

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała		tył ciała			

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/16

MUG dla rzeźby nr AP/W/16

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/17

↓

MUG dla rzeźby nr AP/W/17

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/18

↓

MUG dla rzeźby nr AP/W/18

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/19

MUG dla rzeźby nr AP/W/19

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/20

↓

MUG dla rzeźby nr AP/W/20

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/21

MUG dla rzeźby nr AP/W/21

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/22

MUG dla rzeźby nr AP/W/22

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/23

↓

MUG dla rzeźby nr AP/W/23

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/24

MUG dla rzeźby nr AP/W/24

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/25

MUG dla rzeźby nr AP/W/25

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr AP/W/26

MUG dla rzeźby nr AP/W/26

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/27

MUG dla rzeźby nr AP/W/27

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr AP/W/28

MUG dla rzeźby nr AP/W/28

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/29

↓

MUG dla rzeźby nr AP/W/29

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr AP/W/30

MUG dla rzeźby nr AP/W/30

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/31

↓

MUG dla rzeźby nr AP/W/31

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr AP/W/32

MUG dla rzeźby nr AP/W/32

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/33

MUG dla rzeźby nr AP/W/33

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr AP/W/34

MUG dla rzeźby nr AP/W/ 34

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/35

MUG dla rzeźby nr AP/W/35

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr AP/W/36

MUG dla rzeźby nr AP/W/36

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/37

MUG dla rzeźby nr AP/W/37

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/38

MUG dla rzeźby nr AP/W/38

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/39

MUG dla rzeźby nr AP/W/39

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/40

MUG dla rzeźby nr AP/W/40

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/41

↓

MUG dla rzeźby nr AP/W/41

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr AP/W/42

MUG dla rzeźby nr AP/W/42

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/43

MUG dla rzeźby nr AP/W/43

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/44

MUG dla rzeźby nr AP/W/44

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/45

MUG dla rzeźby nr AP/W/45

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/46

MUG dla rzeźby nr AP/W/46

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/47

MUG dla rzeźby nr AP/W/47

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr AP/W/48

MUG dla rzeźby nr AP/W/48

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/49

MUG dla rzeźby nr AP/W/49

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/50

↓

MUG dla rzeźby nr AP/W/50

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/51

↓

MUG dla rzeźby nr AP/W/51

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr AP/W/52

MUG dla rzeźby nr AP/W/52

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/53

↓

MUG dla rzeźby nr AP/W/53

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/54

MUG dla rzeźby nr AP/W/54

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/55

MUG dla rzeźby nr AP/W/55

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/56

MUG dla rzeźby nr AP/W/56

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/57

↓

MUG dla rzeźby nr AP/W/57

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr AP/W/58

Matryca rzeźby nr AP/W/58

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/59

MUG dla rzeźby nr AP/W/59

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/60

MUG dla rzeźby nr AP/W/60

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr AP/W/61

MUG dla rzeźby nr AP/W/61

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr AP/W/62

MUG dla rzeźby nr AP/W/62

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.3. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościółka pw. św. Franciszka Serafickiego

(Poznań, ul. Garbary 22; kościół śródmieścia – FS; numery: FS/W/63-FS/W/86)

USG

Rzeźba nr FS/W/63

MUG dla rzeźby nr FS/W/63

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/W/64

MUG dla rzeźby nr FS/W/64

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/W/65

MUG dla rzeźby nr FS/W/65

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/W/66

MUG dla rzeźby nr FS/W/66

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/W/67

MUG dla rzeźby nr FS/W/67

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/W/68

↓

MUG dla rzeźby nr FS/W/68

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/W/69

↓

MUG dla rzeźby nr FS/W/69

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/W/70

↓
MUG dla rzeźby nr FS/W/70

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/W/71

Matryca rzeźby nr FS/W/71

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr FS/W/72

MUG dla rzeźby nr FS/W/72

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/W/73

MUG rzeźby nr FS/W/73

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/W/74

↓

MUG dla rzeźby nr FS/W/74

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/W/75

MUG dla rzeźby nr FS/W/75

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/W/76

↓

MUG dla rzeźby nr FS/W/76

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/W/77

MUG dla rzeźby nr FS/W/77

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

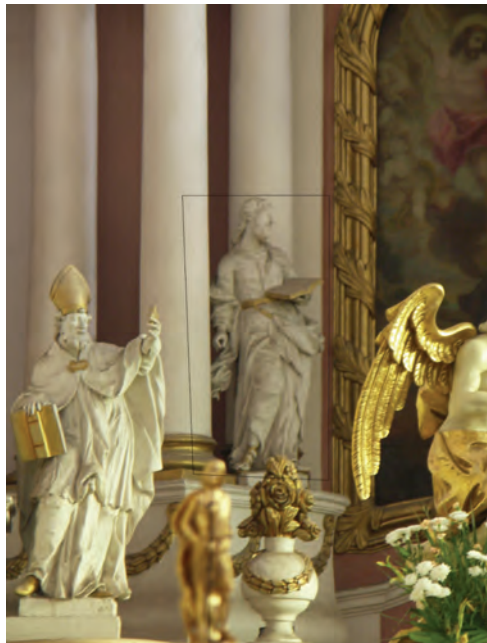
USG
↓
Rzeźba nr FS/W/78

MUG dla rzeźby nr FS/W/78

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/W/79

MUG dla rzeźby nr FS/W/79

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/W/80

↓

MUG dla rzeźby nr FS/W/80

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/W/81

↓
MUG dla rzeźby nr FS/W/81

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/W/82

MUG dla rzeźby nr FS/W/82

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w płanie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/W/83

↓

MUG dla rzeźby nr FS/W/83

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr FS/W/84

↓

MUG dla rzeźby nr FS/W/84

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/W/85

MUG dla rzeźby nr FS/W/85

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/W/86

MUG dla rzeźby nr FS/W/86

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.4. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. św. Jakuba Większego Apostoła

(Poznań, ul. Głuszyna 150; kościół poza śródmieściem – JWA;
numery: JWA/W/87-JWA/W/96)

USG

Rzeźba nr JWA/W/87

MUG dla rzeźby nr JWA/W/87

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr JWA/W/88

↓
 MUG dla rzeźby nr JWA/W/88

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr JWA/W/89

MUG dla rzeźby nr JWA/W/89

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr JWA/W/90

↓

MUG dla rzeźby nr JWA/W/90

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr JWA/W/91

↓

MUG dla rzeźby nr JWA/W/91

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr JWA/W/92

MUG dla rzeźby nr JWA/W/92

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr JWA/W/93

MUG dla rzeźby nr JWA/W/93

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr JWA/W/94

MUG dla rzeźby nr JWA/W/94

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr JWA/W/95

↓

MUG dla rzeźby nr JWA/W/95

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr JWA/W/96

MUG dla rzeźby nr JWA/W/96

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.5. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościółka pw. św. Jana Jerozolimskiego za Murami

(Poznań, ul. Świętojańska 1; kościół śródmieścia – JJ; numery: JJ/W/97-JJ/W/100)

USG

Rzeźba nr JJ/W/97

MUG dla rzeźby nr JJ/W/97

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

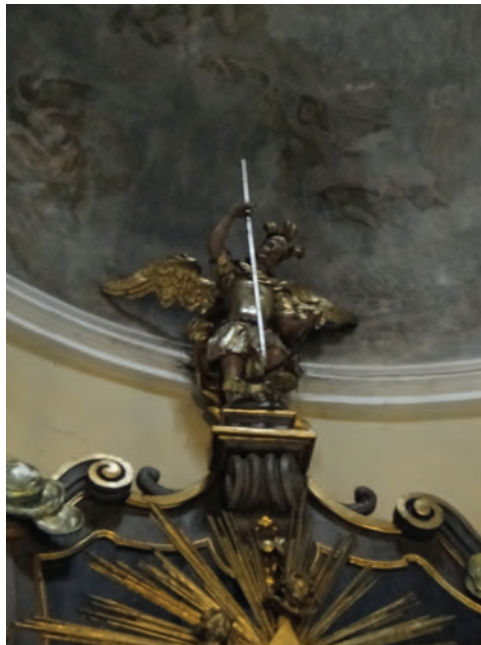
USG
↓
Rzeźba nr JJ/W/98

MUG dla rzeźby nr JJ/W/98

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr JJ/W/99

↓
MUG dla rzeźby nr JJ/W/99

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr JJ/W/100

↓

MUG dla rzeźby nr JJ/W/100

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.6. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. św. Jana Vianney'a

(Poznań, ul. Podlaska 10; kościół poza śródmieściem – JV; numery JV/W/101-JV/W/105)

USG

Rzeźba nr JV/W/101

MUG dla rzeźby nr JV/W/101

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr JV/W/102

MUG dla rzeźby nr JV/W/102

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr JV/W/103

MUG dla rzeźby nr JV/W/103

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr JV/W/104

MUG dla rzeźby nr JV/W/104

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr JV/W/105

MUG dla rzeźby nr JV/W/105

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.7. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. św. Józefa i klasztoru karmelitów bosych

(Poznań, ul. Działowa 25; kościół śródmieścia – J; numery: J/W/106-J/W/110)

USG

Rzeźba nr J/W/106

MUG dla rzeźby nr J/W/106

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr J/W/107

↓
MUG dla rzeźby nr J/W/107

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr J/W/108

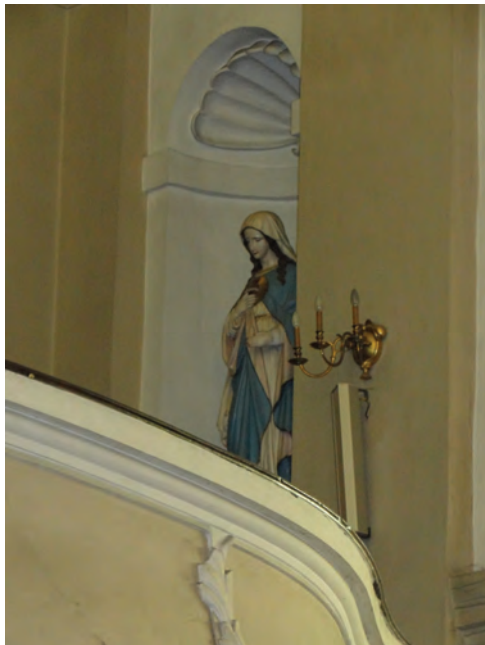

↓

MUG dla rzeźby nr J/W/108

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr J/W/109

MUG dla rzeźby nr J/W/109

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr J/W/110

↓
MUG dla rzeźby nr J/W/110

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w płanie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.8. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. św. Kazimierza

(Poznań, ul. Bydgoska 4B/2; kościół poza śródmieściem – K; numery: K/W/111-K/W/118)

USG
↓
Rzeźba nr K/W/111

↓
MUG dla rzeźby nr K/W/111

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr K/W/112

↓

MUG dla rzeźby nr K/W/112

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/113

↓
MUG dla rzeźby nr K/W/113

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr K/W/114

MUG dla rzeźby nr K/W/114

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/115

MUG dla rzeźby nr K/W/115

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/116

↓

MUG dla rzeźby nr K/W/116

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr K/W/117

MUG dla rzeźby nr K/W/117

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr K/W/118

MUG dla rzeźby nr K/W/118

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.9. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościół pw. Najświętszej Krwi Pana Jezusa

(Poznań, ul. Żydowska 34; kościół śródmieścia – NKPJ); numery: NKPJ/W/119-
-NKPJ/W/122)

USG

Rzeźba nr NKPJ/W/119

MUG dla rzeźby nr NKPJ/W/119

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr NKPJ/W/120

MUG dla rzeźby nr NKPJ/W/120

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr NKPJ/W/121

MUG dla rzeźby nr NKPJ/W/121

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr NKPJ/W/122

MUG dla rzeźby nr NKPJ/W/122

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.10. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. św. Marcina

(Poznań, ul. Św. Marcin 13; kościół śródmieścia – M; numery: M/W/123-M/W/129)

USG

Rzeźba nr M/W/123

MUG dla rzeźby nr M/W/123

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr M/W/124

MUG dla rzeźby nr M/W/124

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr M/W/125

↓

MUG dla rzeźby nr M/W/125

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr M/W/126

MUG dla rzeźby nr M/W/126

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr M/W/127

MUG dla rzeźby nr M/W/127

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr M/W/128

MUG dla rzeźby nr M/W/128

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr M/W/129

MUG dla rzeźby nr M/W/129

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.11. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. Maryi Królowej

(Poznań, ul. Wierzbicice 45; kościół poza śródmieściem – MK; numery: MK/W/130)

USG

Rzeźba nr MK/W/130

MUG dla rzeźby nr MK/W/130

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.12. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. Matki Boskiej Bolesnej

(Poznań, ul. Głogowska 97; kościół poza śródmieściem – MBB; numery: MBB/W/131-MBB/W/142)

USG

Rzeźba nr MBB/W/131

MUG dla rzeźby nr MBB/W/131

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr MBB/W/132

MUG dla rzeźby nr MBB/W/132

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr MBB/W/133

MUG dla rzeźby nr MBB/W/133

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr MBB/W/134

MUG dla rzeźby nr MBB/W/134

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr MBB/W/135

MUG dla rzeźby nr MBB/W/135

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr MBB/W/136

MUG dla rzeźby nr MBB/W/136

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr MBB/W/137

MUG dla rzeźby nr MBB/W/137

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr MBB/W/138

MUG dla rzeźby nr MBB/W/138

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr MBB/W/139

MUG dla rzeźby nr MBB/W/139

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr MBB/W/140

Matryca rzeźby nr MBB/W/140

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr MBB/W/141

MUG dla rzeźby nr MBB/W/141

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr MBB/W/142

MUG dla rzeźby nr MBB/W/142

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.13. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kolegiaty pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy i św. Marii Magdaleny i Stanisława Biskupa

(Poznań, ul. Klasztorna 11; kościół śródmieścia – F; numery: F/W/143-F/W/184)

USG

Rzeźba nr F/W/143

MUG dla rzeźby nr F/W/143

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr F/W/144

↓
 MUG dla rzeźby nr F/W/144

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/W/145

↓
MUG dla rzeźby nr F/W/145

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr F/W/146

MUG dla rzeźby nr F/W/146

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w płanie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

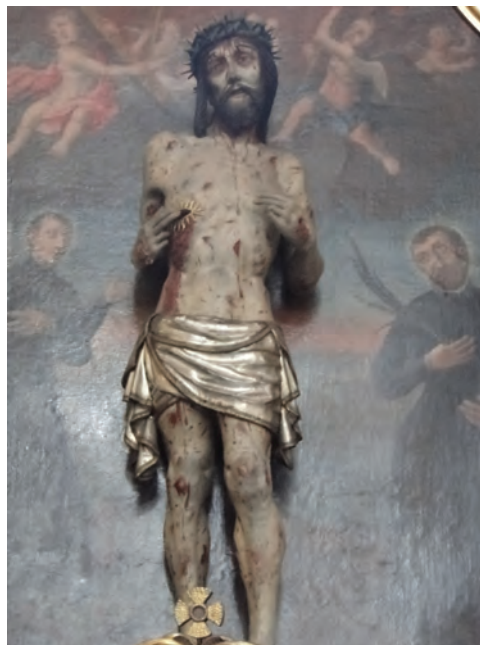
USG
↓
Rzeźba nr F/W/147

MUG dla rzeźby nr F/W/147

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/W/148

↓
MUG dla rzeźby nr F/W/148

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/W/149

↓

MUG dla rzeźby nr F/W/149

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr F/W/150

↓
 MUG dla rzeźby nr F/W/150

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/W/151

↓
MUG dla rzeźby nr F/W/151

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr F/W/152

↓

MUG dla rzeźby nr F/W/152

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/W/153

↓
MUG dla rzeźby nr F/W/153

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/W/154

MUG dla rzeźby nr F/W/154

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/W/155

MUG dla rzeźby nr F/W/155

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/W/156

MUG dla rzeźby nr F/W/156

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/W/157

↓

MUG dla rzeźby nr F/W/157

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

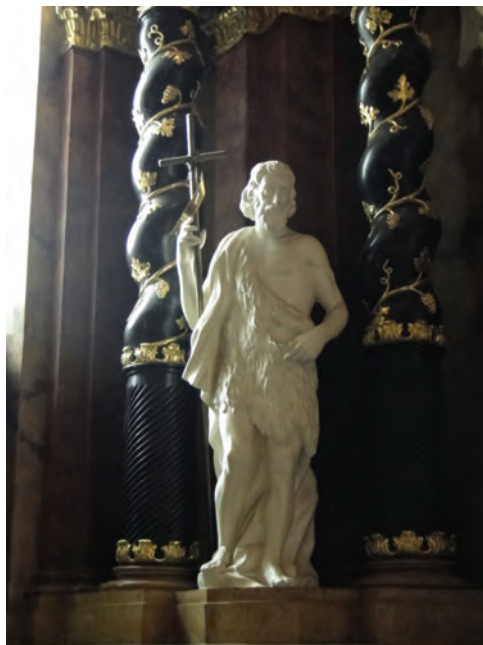
USG
↓
Rzeźba nr F/W/158

↓
MUG dla rzeźby nr F/W/158

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w płanie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/W/159

↓

MUG dla rzeźby nr F/W/159

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/W/160

MUG dla rzeźby nr F/W/160

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr F/W/161

MUG dla rzeźby nr F/W/161

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

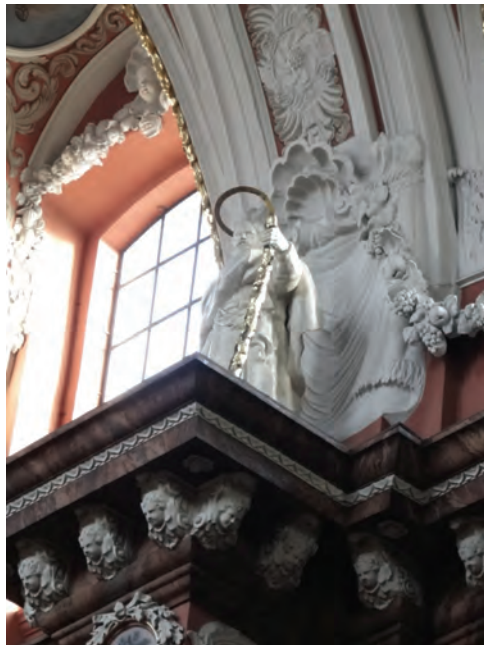
USG
↓
Rzeźba nr F/W/162

MUG dla rzeźby nr F/W/162

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr F/W/163

↓

MUG dla rzeźby nr F/W/163

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/W/164

↓
MUG dla rzeźby nr F/W/164

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/W/165

MUG dla rzeźby nr F/W/165

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr F/W/166

MUG dla rzeźby nr F/W/166

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/W/167

↓

MUG dla rzeźby nr F/W/167

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/W/168

MUG dla rzeźby nr F/W/168

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/W/169

MUG dla rzeźby nr F/W/169

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/W/170

MUG dla rzeźby nr F/W/170

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr F/W/171

MUG dla rzeźby nr F/W/171

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

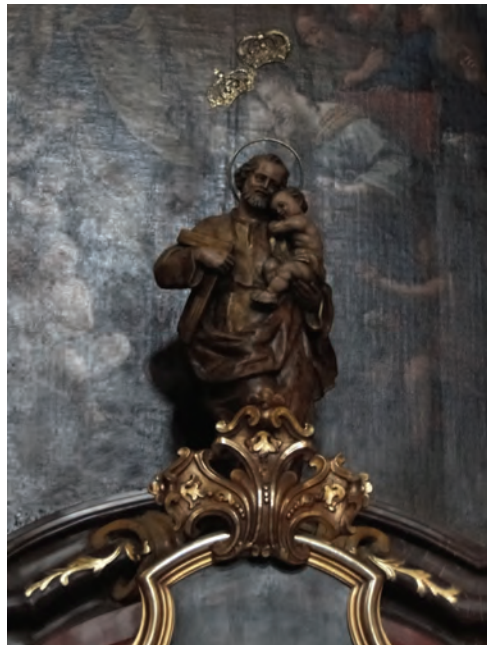
USG
↓
Rzeźba nr F/W/172

MUG dla rzeźby nr F/W/172

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/W/173

MUG dla rzeźby nr F/W/173

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr F/W/174

MUG dla rzeźby nr F/W/174

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/W/175

↓

MUG dla rzeźby nr F/W/175

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr F/W/176

↓

MUG dla rzeźby nr F/W/176

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr F/W/177

↓

MUG dla rzeźby nr F/W/177

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr F/W/178

MUG dla rzeźby nr F/W/178

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/W/179

MUG dla rzeźby nr F/W/179

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr F/W/180

MUG dla rzeźby nr F/W/180

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/W/181

MUG dla rzeźby nr F/W/181

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/W/182

↓

MUG dla rzeźby nr F/W/182

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr F/W/183

↓

MUG dla rzeźby nr F/W/183

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr F/W/184

↓

MUG dla rzeźby nr F/W/184

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.14. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. Matki Bożej Różańcowej i klasztoru dominikanów

(Poznań, al. Niepodległości 20; kościół śródmieścia – MBR; numery: MBR/W/185)

USG

Rzeźba nr MBR/W/185

MUG dla rzeźby nr MBR/W/185

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.15. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościół pw. św. Małgorzaty

(Poznań, ul. Rynek Śródecki; kościół śródmieścia – Ma; numery: Ma/W/186-Ma/W/191)

USG

Rzeźba nr Ma/W/186

MUG dla rzeźby nr Ma/W/186

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr Ma/W/187

↓

MUG dla rzeźby nr Ma/W/187

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr Ma/W/188

MUG dla rzeźby nr Ma/W/188

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr Ma/W/189

MUG dla rzeźby nr Ma/W/189

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr Ma/W/190

Matryca rzeźby nr Ma/W/190

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr Ma/W/191

MUG dla rzeźby nr Ma/W/191

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.16. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych bazyliki archikatedralnej pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła

(Poznań, Ostrów Tumski 17; kościół śródmieścia – K; numery: K/W/192-K/W/252)

USG
↓
Rzeźba nr K/W/192

↓
MUG dla rzeźby nr K/W/192

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/193

↓
MUG dla rzeźby nr K/W/193

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/194

MUG dla rzeźby nr K/W/194

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr K/W/195

MUG dla rzeźby nr K/W/195

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/196

MUG dla rzeźby nr K/W/196

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/197

MUG dla rzeźby nr K/W/197

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/198

MUG dla rzeźby nr K/W/198

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/199

↓

MUG dla rzeźby nr K/W/199

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/200

MUG dla rzeźby nr K/W/200

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/201

MUG dla rzeźby nr K/W/201

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/202

MUG dla rzeźby nr K/W/202

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/203

↓
MUG dla rzeźby nr K/W/203

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/204

MUG dla rzeźby nr K/W/204

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/205

MUG dla rzeźby nr K/W/205

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr K/W/206

MUG dla rzeźby nr K/W/206

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr K/W/207

MUG dla rzeźby nr K/W/207

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/208

MUG dla rzeźby nr K/W/208

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr K/W/209

MUG

dla rzeźby nr K/W/209

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/210

↓

MUG dla rzeźby nr K/W/210

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/211

MUG dla rzeźby nr K/W/211

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/212

↓

MUG dla rzeźby nr K/W/212

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr K/W/213

↓

MUG dla rzeźby nr K/W/213

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/214

MUG dla rzeźby nr K/W/214

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/215

MUG dla rzeźby nr K/W/215

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/216

MUG dla rzeźby nr K/W/216

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/217

↓

MUG dla rzeźby nr K/W/217

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/218

↓

MUG dla rzeźby nr K/W/218

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/219

↓

MUG dla rzeźby nr K/W/219

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/220

↓

MUG dla rzeźby nr K/W/220

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/221

↓
MUG dla rzeźby nr K/W/221

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/222

MUG dla rzeźby nr K/W/222

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/223

MUG dla rzeźby nr K/W/223

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr K/W/224

MUG dla rzeźby nr K/W/224

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/225

↓

MUG dla rzeźby nr K/W/225

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr K/W/226

MUG dla rzeźby nr K/W/226

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	ŚKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w płanie (a)- (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr K/W/227

↓

MUG dla rzeźby nr K/W/227

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr K/W/228

↓

MUG dla rzeźby nr K/W/228

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/229

↓
MUG dla rzeźby nr K/W/229

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/230

MUG dla rzeźby nr K/W/230

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/231

↓

MUG dla rzeźby nr K/W/231

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/232

↓

MUG dla rzeźby nr K/W/232

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr K/W/233

MUG dla rzeźby nr K/W/233

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr K/W/234

↓

MUG dla rzeźby nr K/W/234

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/235

MUG dla rzeźby nr K/W/235

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/236

↓

Matryca rzeźby nr K/W/236

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/237

↓

MUG dla rzeźby nr K/W/237

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/238

MUG dla rzeźby nr K/W/238

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/239

↓

MUG dla rzeźby nr K/W/239

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr K/W/240

MUG dla rzeźby nr K/W/240

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/241

↓

MUG dla rzeźby nr K/W/241

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr K/W/242

MUG dla rzeźby nr K/W/242

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr K/W/243

↓

MUG dla rzeźby nr K/W/243

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr K/W/244

MUG dla rzeźby nr K/W/244

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/245

↓

MUG dla rzeźby nr K/W/245

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr K/W/246

MUG dla rzeźby nr K/W/246

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr K/W/247

MUG dla rzeźby nr K/W/247

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr K/W/248

MUG dla rzeźby nr K/W/248

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/249

MUG dla rzeźby nr K/W/249

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/250

MUG dla rzeźby nr K/W/250

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr K/W/251

MUG dla rzeźby nr K/W/251

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/W/252

MUG dla rzeźby nr K/W/252

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.17. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. Podwyższenia Krzyża Świętego

(Poznań, ul. Szamarzewskiego 3; kościół poza śródmieściem – PKS;
numery: PKS/W/253-PKS/W/259)

USG

Rzeźba nr PKS/W/253

MUG dla rzeźby nr PKS/W/253

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr PKS/W/254

MUG dla rzeźby nr PKS/W/254

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w płanie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr PKS/W/255

MUG dla rzeźby nr PKS/W/255

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr PKS/W/256

MUG dla rzeźby nr PKS/W/256

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr PKS/W/257

MUG dla rzeźby nr PKS/W/257

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr PKS/W/258

MUG dla rzeźby nr PKS/W/258

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr PKS/W/259

MUG dla rzeźby nr PKS/W/259

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.18. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. Przemienienia Pańskiego

(Poznań, ul. Długa 1; kościół śródmieścia – PP; numery: PP/W/260-PP/W/267)

USG

Rzeźba nr PP/W/260

MUG dla rzeźby nr PP/W/260

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr PP/W/261

↓

MUG dla rzeźby nr PP/W/261

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr PP/W/262

MUG dla rzeźby nr PP/W/262

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr PP/W/263

↓

MUG dla rzeźby nr PP/W/263

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr PP/W/264

MUG dla rzeźby nr PP/W/264

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr PP/W/265

↓

MUG dla rzeźby nr PP/W/265

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr PP/W/266

MUG dla rzeźby nr PP/W/266

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w płanie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr PP/W/267

MUG dla rzeźby nr PP/W/267

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.19. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła i klasztoru poddominikańskiego, obecnie jezuickiego

(Poznań, ul. Szewska 18; kościół śródmieścia – P; numery: P/W/268-P/W/282)

USG
↓
Rzeźba nr P/W/268

↓
MUG dla rzeźby nr P/W/268

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr P/W/269

↓

MUG dla rzeźby nr P/W/269

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr P/W/270

MUG dla rzeźby nr P/W/270

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w płanie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr P/W/271

↓

MUG dla rzeźby nr P/W/271

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr P/W/272

↓
 MUG dla rzeźby nr P/W/272

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w płanie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr P/W/273

↓

MUG dla rzeźby nr P/W/273

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr P/W/274

↓
 MUG dla rzeźby nr P/W/274

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w płanie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr P/W/275

↓

MUG dla rzeźby nr P/W/275

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

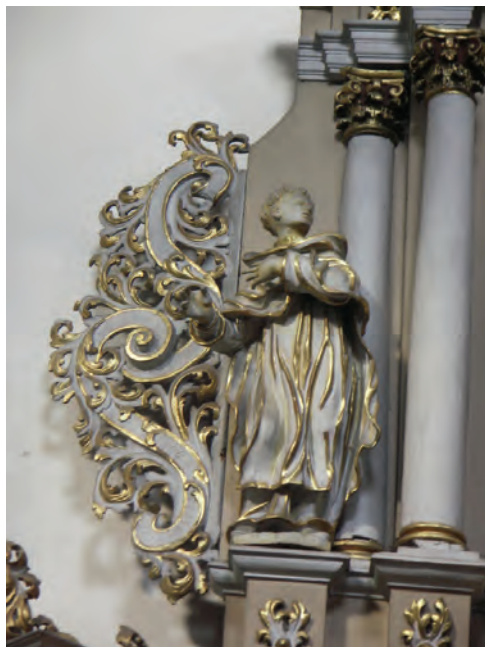
USG
↓
Rzeźba nr P/W/276

MUG dla rzeźby nr P/W/276

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr P/W/277

↓

MUG dla rzeźby nr P/W/277

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr P/W/278

↓
 MUG dla rzeźby nr P/W/278

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr P/W/279

↓

MUG dla rzeźby nr P/W/279

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr P/W/280

MUG dla rzeźby nr P/W/280

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr P/W/281

MUG dla rzeźby nr P/W/281

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr P/W/282

MUG dla rzeźby nr P/W/282

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.20. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościółka pw. Najświętszego Serca Jezusa i św. Floriana

(Poznań, ul. Kościelna 3; kościół poza śródmieściem – NSJ; numery: NSJ/W/283-NSJ/W/292)

USG

Rzeźba nr NSJ/W/283

MUG dla rzeźby nr NSJ/W/283

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr NSJ/W/284

MUG dla rzeźby nr NSJ/W/284

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr NSJ/W/285

MUG dla rzeźby nr NSJ/W/285

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr NSJ/W/286

↓
MUG dla rzeźby nr NSJ/W/286

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr NSJ/W/287

↓

MUG dla rzeźby nr NSJ/W/287

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr NSJ/W/288

MUG dla rzeźby nr NSJ/W/288

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w płanie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr NSJ/W/289

MUG dla rzeźby nr NSJ/W/289

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr NSJ/W/290 (postać Jezusa - po lewej)

MUG dla rzeźby nr NSJ/W/290

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr NSJ/W/291 (postać św. Jana Chrzciciela – po prawej)

MUG dla rzeźby nr NSJ/W/291

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr NSJ/W/292

MUG dla rzeźby nr NSJ/W/292

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.21. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościół pw. św. Stanisława Kostki

(Poznań, ul. Rejtana 8; kościół poza śródmieściem – SK; numery: SK/W/293-SK/W/295)

USG

Rzeźba nr SK/W/293

MUG dla rzeźby nr SK/W/293

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr SK/W/294

MUG dla rzeźby nr SK/W/294

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr SK/W/295

↓

MUG dla rzeźby nr SK/W/295

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.22. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościół pw. Ścięcia św. Jana Chrzciciela

(Poznań, ul. Sióstr Misjonarek 10; kościół poza śródmieściem – SJ;
numery: SJ/W/296-SW/W/298)

USG

Rzeźba nr SJ/W/296

MUG dla rzeźby nr SJ/W/296

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr SJ/W/297

↓

MUG dla rzeźby nr SJ/W/297

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr SJ/W/298

MUG dla rzeźby nr SJ/W/298

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.23. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. Świętej Trójcy

(Poznań, ul. 28 Czerwca 1956r. 328; kościół poza śródmieściem – ST;
numery: ST/W/299-ST/W/304)

USG

Rzeźba nr ST/W/299

MUG dla rzeźby nr ST/W/299

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr ST/W/300

MUG dla rzeźby nr ST/W/300

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr ST/W/301

MUG dla rzeźby nr ST/W/301

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr ST/W/302

MUG dla rzeźby nr ST/W/302

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr ST/W/303

MUG dla rzeźby nr ST/W/303

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr ST/W/304

MUG dla rzeźby nr ST/W/304

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.24. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościół pw. św. Wojciecha

(Poznań, Wzgórze Św. Wojciecha 1; kościół śródmieścia - W;
numery: W/W/305-W/W/315)

USG

Rzeźba nr W/W/305

MUG dla rzeźby nr W/W/305

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr W/W/306

MUG dla rzeźby nr W/W/306

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr W/W/307

↓

MUG dla rzeźby nr W/W/307

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr W/W/308

MUG dla rzeźby nr W/W/308

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr W/W/309

↓

MUG dla rzeźby nr W/W/309

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

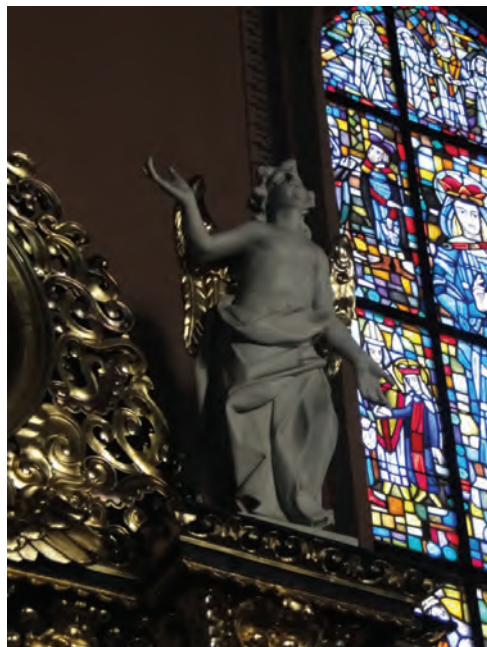
Rzeźba nr W/W/310

MUG dla rzeźby nr W/W/310

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr W/W/311

↓

MUG dla rzeźby nr W/W/311

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr W/W/312

MUG dla rzeźby nr W/W/312

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr W/W/313

↓

MUG dla rzeźby nr W/W/313

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr W/W/314

MUG dla rzeźby nr W/W/314

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr W/W/315

↓

MUG dla rzeźby nr W/W/315

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.25. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościół pw. Wszystkich Świętych

(Poznań, ul. Grobla 1; kościół śródmieścia – WS; numery: WS/W/316-WS/W/322)

USG

Rzeźba nr WS/W/316

MUG dla rzeźby nr WS/W/316

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr WS/W/317

↓

MUG dla rzeźby nr WS/W/317

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźby nr WS/W/318

MUG dla rzeźby nr WS/W/318

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w płanie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźby nr WS/W/319

↓

MUG dla rzeźby nr WS/W/319

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr WS/W/320

MUG dla rzeźby nr WS/W/320

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr WS/W/321

MUG dla rzeźby nr WS/W/321

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr WS/W/322

MUG dla rzeźby nr WS/W/322

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w płanie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.26. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościół pw. Najświętszego Zbawiciela

(Poznań, ul. Fredry 11; kościół śródmieścia – NZ; numery: NZ/W/323-NZ/W/326)

USG

Rzeźba nr NZ/W/323

MUG dla rzeźby nr NZ/W/323

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr NZ/W/324

MUG dla rzeźby nr NZ/W/324

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w płanie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr NZ/W/325

↓

MUG dla rzeźby nr NZ/W/325

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr NZ/W/326

MUG dla rzeźby nr NZ/W/326

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.27. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. Zmartwychwstania Pańskiego

(Poznań, ul. Dąbrówki 4; kościół poza śródmieściem – ZP;
numery: ZP/W/327-ZP/W/333)

USG

Rzeźba nr ZP/W/327

MUG dla rzeźby nr ZP/W/327

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr ZP/W/328

MUG dla rzeźby nr ZP/W/328

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr ZP/W/329

↓

MUG dla rzeźby nr ZP/W/329

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała		tył ciała			

USG
 ↓
 Rzeźba nr ZP/W/330

MUG dla rzeźby nr ZP/W/330

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

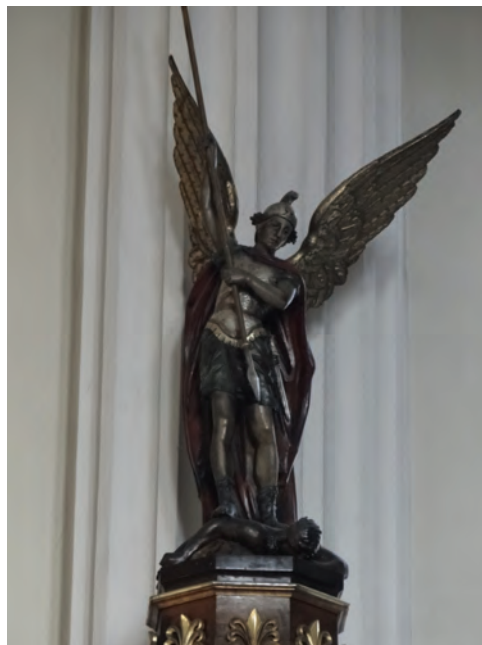
Rzeźba nr ZP/W/331

MUG dla rzeźby nr ZP/W/331

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr ZP/W/332

MUG dla rzeźby nr ZP/W/332

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w płanie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr ZP/W/333

↓

MUG dla rzeźby nr ZP/W/333

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.2.28. Analiza rzeźb wolnostojących wewnątrzświątynnych kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Tulcach

(Poznań-Tulce - NNMP; numery: NNMP/W/334-NNMP/W/352)

USG

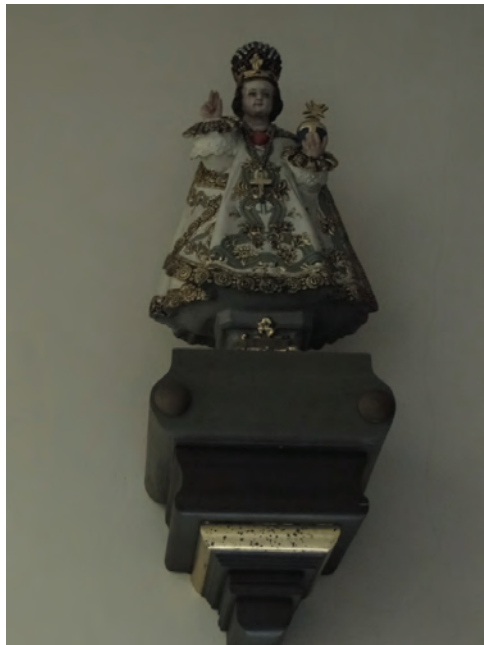
Rzeźba nr NNMP/W/334

MUG dla rzeźby nr NNMP/W/334

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr NNMP/W/335

↓

MUG dla rzeźby nr NNMP/W/335

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr NNMP/W/336

MUG dla rzeźby nr NNMP/W/336

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr NNMP/W/337

↓

MUG dla rzeźby nr NNMP/W/337

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr NNMP/W/338

MUG dla rzeźby nr NNMP/W/338

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr NNMP/W/339

↓

MUG dla rzeźby nr NNMP/W/339

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr NNMP/W/340

MUG dla rzeźby nr NNMP/W/340

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr NNMP/W/341

MUG dla rzeźby nr NNMP/W/341

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr NNMP/W/342

MUG dla rzeźby nr NNMP/W/342

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr NNMP/W/343

↓

MUG dla rzeźby nr NNMP/W/343

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr NNMP/W/344

MUG dla rzeźby nr NNMP/W/344

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr NNMP/W/345

↓

MUG dla rzeźby nr NNMP/W/345

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr NNMP/W/346

MUG dla rzeźby nr NNMP/W/346

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr NNMP/W/347

↓

MUG dla rzeźby nr NNMP/W/347

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

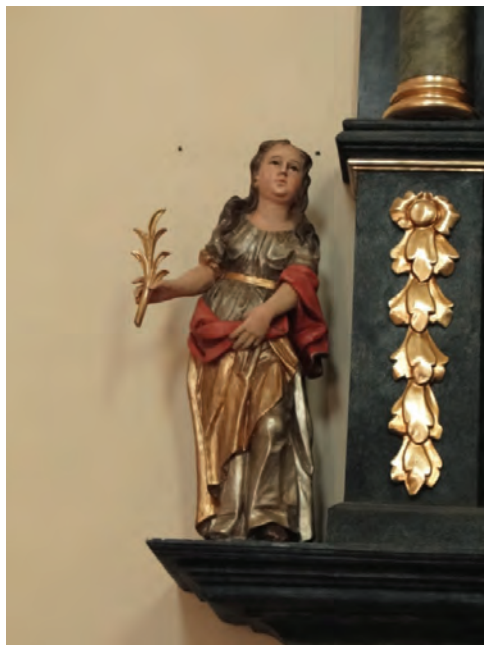
Rzeźba nr NNMP/W/348

MUG dla rzeźby nr NNMP/W/348

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr NNMP/W/349

↓

MUG dla rzeźby nr NNMP/W/349

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr NNMP/W/350

MUG dla rzeźby nr NNMP/W/350

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr NNMP/W/351

↓

MUG dla rzeźby nr NNMP/W/351

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr NNMP/W/352

MUG dla rzeźby nr NNMP/W/352

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

RZEŻBY WOLNOSTOJĄCE OKOŁOŚWIĄTYNNE (O)

4.3. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątynnych (O)

4.3.1. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątynnych kościół pw. św. Andrzeja Apostoła

(Poznań-Spławie, ul. Spławie 86; kościół poza śródmieściem – AA; numer: AA/O/1)

USG

Rzeźba nr AA/O/1

MUG dla rzeźby nr AA/O/1

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.3.2. Analiza rzeźb wolnostojących okołoświątynnych kościół pw. św. Franciszka Serafickiego

(Poznań, ul. Garbary 22; kościół śródmieścia – FS; numery: FS/O/2-FS/O/12)

USG

Rzeźba nr FS/O/2

MUG dla rzeźby nr FS/O/2

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/O/3

↓
MUG dla rzeźby nr FS/O/3

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/O/4

MUG dla rzeźby nr FS/O/4

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/O/5

MUG dla rzeźby nr FS/O/5

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr FS/O/6

MUG dla rzeźby nr FS/O/6

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/O/7

↓
MUG dla rzeźby nr FS/O/7

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/O/8

↓
MUG dla rzeźby nr FS/O/8

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/O/9

Matryca rzeźby nr FS/O/9

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr FS/O/10

↓
 MUG dla rzeźby nr FS/O/10

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w płanie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr FS/O/11

↓
MUG dla rzeźby nr FS/O/11

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr FS/O/12

↓

Matryca rzeźby nr FS/W/12

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.3.3. Analiza rzeźb wolnostojących okołościwnych kościół pw. św. Jakuba Włkszego Apostoła

(Poznań-Głuszyna, ul. Głuszyna 150; kościół poza śródmieściem - JWA;
numery: JWA/O/13-JWA/O/14)

USG

Rzeźba nr JWA/O/13

MUG dla rzeźby nr JWA/O/13

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr JWA/O/14

MUG dla rzeźby nr JWA/O/14

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w płanie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.3.4. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątynnych kościół pw. św. Jana Jerozolimskiego za Murami

(Poznań, ul. Świętojańska 1; kościół śródmieścia - JJ; numery: JJ/O/15-JJ/O/16)

USG

Rzeźba nr JJ/O/15

MUG dla rzeźby nr JJ/O/15

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr JJ/O/16

MUG dla rzeźby nr JJ/O/16

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.3.5. Analiza rzeźb wolnostojących okołoświątynnych kościoła pw. św. Józefa i klasztoru karmelitów bosych

(Poznań, ul. Działowa 25; kościół śródmieścia – J; numery: J/O/17-J/O/20)

USG

Rzeźba nr J/O/17

MUG dla rzeźby nr J/O/17

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr J/O/18

↓
 MUG dla rzeźby nr J/O/18

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w płanie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr J/O/19

MUG dla rzeźby nr J/O/19

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr J/O/20

MUG dla rzeźby nr J/O/20

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.3.6. Analiza rzeźb wolnostojących okołoświątynnych kościoła pw. św. Kazimierza

(Poznań, ul. Bydgoska 4B; kościół poza śródmieściem – K; numery: K/O/21-K/O/22)

USG

Rzeźba nr K/O/21

MUG dla rzeźby nr K/O/21

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr K/O/22

↓
 MUG dla rzeźby nr K/O/22

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.3.7. Analiza rzeźb wolnostojących okołościątnych kościółka pw. Najświętszej Krwi Pana Jezusa

(Poznań, ul. Żydowska/Kramarska; kościół śródmieścia – NKPJ; numer: NKPJ/O/23)

USG

Rzeźba nr NKPJ/O/23

MUG dla rzeźby nr K/O/23

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.3.8. Analiza rzeźb wolnostojących okołoświątynnych kościoła pw. św. Marcina

(Poznań, ul. Św. Marcin 13; kościół śródmieścia – M; numer: M/O/24)

USG

Rzeźba nr M/O/24

Matryca rzeźby nr M/O/24

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.3.9. Analiza rzeźb wolnostojących okołoświątynnych kościółka pw. Maryi Królowej

(Poznań, ul. Wierzbicice 45; kościół poza śródmieściem – MK; numer: MK/O/25)

USG

Rzeźba nr MK/O/25

MUG dla rzeźby nr MK/O/25

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.3.10. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątecznych kościół pw. Matki Boskiej Bolesnej

(Poznań, ul. Głogowska 97; kościół poza śródmieściem – MBB;
numery: MBB/O/26-MBB/O/30)

USG

Rzeźba nr MBB/O/26

MUG dla rzeźby nr MBB/O/26

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr MBB/O/27

↓

MUG dla rzeźby nr MBB/O/27

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr MBB/O/28

MUG dla rzeźby nr MBB/O/28

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr MBB/O/29

MUG dla rzeźby nr MBB/O/29

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr MBB/O/30

MUG dla rzeźby nr MBB/O/30

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.3.11. Analiza rzeźb wolnostojących okołoświątynnych kolegiaty pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy i św. Marii Magdaleny i Stanisława Biskupa

(Poznań, ul. Świętosławska – Poznańska Fara; kościół śródmieścia – F;
numery: F/O/31-F/O/38)

USG

Rzeźba nr F/O/31

MUG dla rzeźby nr F/O/31

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr F/O/32

MUG dla rzeźby nr F/O/32

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźby nr F/O/33

↓
MUG dla rzeźby nr F/O/33

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr F/O/34

MUG dla rzeźby nr F/O/34

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/O/35

↓
MUG dla rzeźby nr F/O/35

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr F/O/36

↓
 MUG dla rzeźby nr F/O/36

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr F/O/37

MUG dla rzeźby nr F/O/37

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr F/O/38

MUG dla rzeźby nr F/O/38

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.3.12. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątynnych bazyliki archikatedralnej pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła

(Poznań, Ostrów Tumski 17; kościół śródmieścia – K; numery: K/O/39-K/O/43)

USG

Rzeźba nr K/O/39

MUG dla rzeźby nr K/O/39

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr K/O/40

↓
 MUG dla rzeźby nr K/O/40

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/O/41

↓

MUG dla rzeźby nr K/O/41

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/O/42

MUG dla rzeźby nr K/O/42

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr K/O/43

↓

MUG dla rzeźby nr K/O/43

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.3.13. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątynnych kościoła pw. Najświętszego Serca Jezusa i św. Floriana

(Poznań, ul. Kościelna 3; kościół poza śródmieściem – NSJ);
numery: NSJ/O/44-NSJ/O/48)

USG

Rzeźba nr NSJ/O/44

MUG dla rzeźby nr NSJ/O/44

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr NSJ/O/45

MUG dla rzeźby nr NSJ/O/45

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr NSJ/O/46

MUG dla rzeźby nr NSJ/O/46

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr NSJ/O/47

↓

MUG dla rzeźby nr NSJ/O/47

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr NSJ/O/48

MUG dla rzeźby nr NSJ/O/48

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.3.14. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątynnych kościoła pw. św. Stanisława Kostki

(Poznań, ul. Rejtana 8; kościół poza śródmieściem – SK; numer: SK/O/49)

USG

Rzeźba nr SK/O/49

MUG dla rzeźby nr SK/O/49

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.3.15. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątynnych kościółka pw. Świętej Trójcy

(Poznań, ul. 28 Czerwca 1956 r. 328; kościół poza śródmieściem – ST; numer: ST/O/50)

USG
↓
Rzeźba nr ST/O/50

↓
MUG dla rzeźby nr ST/O/50

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.3.16. Analiza rzeźb wolnostojących okołościątnych kościoła pw. św. Wojciecha

(Poznań, Wzgórze Św. Wojciecha; kościół śródmieścia – W; numer: W/O/51)

USG

Rzeźba nr W/O/51

MUG dla rzeźby nr W/O/51

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.3.17. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątecznych kościoła pw. Wszystkich Świętych

(Poznań, ul. Grobla 1; kościół śródmieścia – WS; numery: WS/O/52-WS/O/53)

USG
↓
Rzeźba nr WS/O/52

↓
MUG dla rzeźby nr WS/O/52

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr WS/O/53

↓

MUG dla rzeźby nr WS/O/53

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.3.18. Analiza rzeźb wolnostojących okołoswiątynnych kościoła pw. Najświętszego Zbawiciela

(Poznań, ul. Fredry 11; kościół śródmieścia – NZ; numer: NZ/O/54)

USG

Rzeźba nr NZ/O/54

MUG dla rzeźby nr NZ/O/54

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.3.19. Analiza rzeźb wolnostojących okołościąnnych kościoła pw. Zmartwychwstania Pańskiego

(Poznań, ul. Dąbrówki 4; kościół poza śródmieściem – ZP; numery: ZP/O/55-ZP/O/60)

USG

Rzeźba nr ZP/O/55

MUG dla rzeźby nr ZP/O/55

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr ZP/O/56

↓
 MUG dla rzeźby nr ZP/O/56

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr ZP/O/57

↓

MUG dla rzeźby nr ZP/O/57

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr ZP/O/58

MUG dla rzeźby nr ZP/O/58

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr ZP/O/59

MUG dla rzeźby nr ZP/O/59

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
 ↓
 Rzeźba nr ZP/O/60

↓

MUG dla rzeźby nr ZP/O/60

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

4.3.20. Analiza rzeźb wolnostojących okołościąnnych kościółka pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Tulcach

(Poznań-Tulce; kościół poza miastem – NNMP; numery: NNMP/O/61-NNMP/O/65)

USG

Rzeźba nr NNMP/O/61

MUG dla rzeźb nr NNMP/O/61

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr NNMP/O/62

MUG dla rzeźby nr NNMP/O/62

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG
↓
Rzeźba nr NNMP/O/63

MUG dla rzeźby nr NNMP/O/63

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

USG

Rzeźba nr NNMP/O/64

MUG dla rzeźby nr NNMP/O/64

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

W kolejnym podrozdziale przedstawiona zostanie analiza matrycy użycia gestów jako zbiorów gesturalnych cech dystynktywnych pod kątem częstości ich występowania.

4.4. Analiza matrycy użycia gestów jako zbiorów gesturalnych cech dystynktywnych (GCD) na przykładzie rzeźb wolnostojących w publicznej przestrzeni zamkniętej – fizycznej – rytualnej – sakralnej typu W

Po przeanalizowaniu za pomocą przedstawionego schematu derywacyjnego (zob. podrozdział 3.6 pracy) wszystkich rzeźb wolnostojących wewnątrz świątyni (352 rzeźby), które zostały zebrane do analizy w postaci zdjęć przez autorkę niniejszej pracy, stwierdzono, że w całym badanym zestawie rzeźb można wyodrębnić 46 matryc (matryce nr W/1-W/46) z widocznymi gesturalnymi cechami dystynktywnymi (GCD). W matrycach W/1-W46 pola zaciemnione oznaczają obecność określonej GCD. Matryce te uszeregowano w kolejności reprezentującej częstość występowania, czyli od wariantów występujących najczęściej do tych występujących najrzadziej.

Matryca nr W/1

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk w planie (a) – (b)						
Ułożenie rąk na osi „przód ciała – tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/1: 44 rzeźby

Matryca nr W/2

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/2: 38 rzeźb

Matryca nr W/3

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/3: 32 rzeźby

Matryca nr W/4

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/4: 32 rzeźby

Matryca nr W/5

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/5: 32 rzeźby

Matryca nr W/6

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/6: 27 rzeźb

Matryca nr W/7

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/7: 18 rzeźb

Matryca nr W/8

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/8: 11 rzeźb

Matryca nr W/9

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/9: 10 rzeźb

Matryca nr W/10

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/10: 9 rzeźb

Matryca nr W/11

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/11: 9 rzeźb

Matryca nr W/12

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/12: 7 rzeźb

Matryca nr W/13

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/13: 7 rzeźb

Matryca nr W/14

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/14: 7 rzeźb

Matryca nr W/15

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/15: 6 rzeźb

Matryca nr W/16

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/16: 5 rzeźb

Matryca nr W/17

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/17: 5 rzeźb

Matryca nr W/18

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/18: 4 rzeźby

Matryca nr W/19

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/19: 3 rzeźby

Matryca nr W/20

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/20: 3 rzeźby

Matryca nr W/21

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania Matrycy nr W/21: 3 rzeźby

Matryca nr W/22

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/22: 3 rzeźby

Matryca nr W/23

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/23: 2 rzeźby

Matryca nr W/24

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/24: 2 rzeźby

Matryca nr W/25

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/25 : 2 rzeźby

Matryca nr W/26

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/26: 2 rzeźby

Matryca nr W/27

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/27: 2 rzeźby

Matryca nr W/28

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/28: 2 rzeźby

Matryca nr W/29

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/29: 2 rzeźby

Matryca nr W/30

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/30: 2 rzeźby

Matryca nr W/31

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/31: 2 rzeźby

Matryca nr W/32

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/32: 2 rzeźby

Matryca nr W/33

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/33: 2 rzeźby

Matryca nr W/34

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/34: 2 rzeźby

Matryca nr W/35

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/35: 2 rzeźby

Matryca nr W/36

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/36: 1 rzeźba

Matryca nr W/37

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/37: 1 rzeźba

Matryca nr W/38

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/38: 1 rzeźba

Matryca nr W/39

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/39: 1 rzeźba

Matryca nr W/40

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/40: 1 rzeźba

Matryca nr W/41

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/41: 1 rzeźba

Matryca nr W/42

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/42: 1 rzeźba

Matryca nr W/43

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/43: 1 rzeźba

Matryca nr W/44

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/44: 1 rzeźba

Matryca nr W/45

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/45: 1 rzeźba

Matryca nr W/46

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr W/46: 1 rzeźba

4.5. Analiza matryc użycia gestów jako zbiorów gesturalnych cech dystynktywnych (GCD) na przykładzie rzeźb wolnostojących w publicznej przestrzeni zamkniętej – fizycznej – rytualnej – sakralnej typu O

Po odpowiednim przeanalizowaniu za pomocą opracowanego schematu derywacyjnego (zob. podrozdział 3.6 pracy) wszystkich rzeźb wolnostojących okołoświątynnych (64 rzeźby), które zebrane zostały do analizy w postaci zdjęć przez autorkę niniejszej pracy, stwierdzono, iż w całym zestawie rzeźb można wyodrębnić 21 matryc (matryce nr O/1-O/21) z widocznymi GCD. W matrycach tych pola zaciemnione oznaczają obecność określonej GCD. Matryce O/1-O/21 uszeregowano w kolejności reprezentującej częstość występowania, tj. od wariantów występujących najczęściej do pojawiających się najrzadziej.

Matryca nr O/1

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr O/1: 8 rzeźb

Matryca nr O/2

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr O/2: 7 rzeźb

Matryca nr O/3

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr O/3: 7 rzeźb

Matryca nr O/4

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr O/4: 7 rzeźb

Matryca nr O/5

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr O/5: 6 rzeźb

Matryca nr O/6

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy O/6: 5 rzeźb

Matryca nr O/7

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr O/7: 4 rzeźby

Matryca nr O/8

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr O/8: 3 rzeźby

Matryca nr O/9

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr O/9: 2 rzeźby

Matryca nr O/10

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr O/10: 2 rzeźby

Matryca nr O/11

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr O/11: 2 rzeźby

Matryca nr O/12

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy O/12: 2 rzeźby

Matryca nr O/13

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr O/13: 1 rzeźba

Matryca nr O/14

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr O/14: 1 rzeźba

Matryca nr O/15

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr O/15: 1 rzeźba

Matryca nr O/16

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr O/16: 1 rzeźba

Matryca nr O/17

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr O/17: 1 rzeźba

Matryca nr O/18

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr O/18: 1 rzeźba

Matryca nr O/19

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr O/19: 1 rzeźba

Matryca nr O/20

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

Częstość występowania matrycy nr O/20: 1 rzeźba

Matryca nr O/21

Użycie rąk	Gest oburęczny		Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne		Trzymanie oburęczne	
Ułożenie rąk w planie (a) - (b)	GKC	SKC	DKC	PSC	OKC	LSC
Ułożenie rąk na osi „przód ciała - tył ciała”	przód ciała			tył ciała		

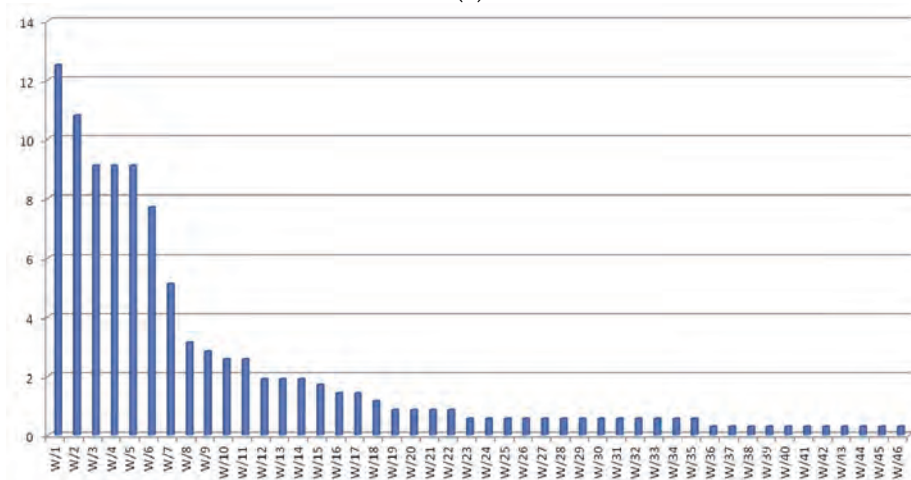
Częstość występowania matrycy nr O/21: 1 rzeźba

4.6. Analiza procentowa matryc użycia gestów (MUG)

4.6.1. Analiza procentowa matryc użycia gestów (MUG) na przykładzie rzeźb wolnostojących w publicznej przestrzeni zamkniętej – fizycznej rytualnej – sakralnej typu W

Na wykresie 14 przedstawiono MUG dla rzeźb wolnostojących (W) w wymiarze procentowym – odpowiednio za pomocą wykresu słupkowego (a), jak i w formie tabeli (b).

Wykres 14 (a-b)
(a)

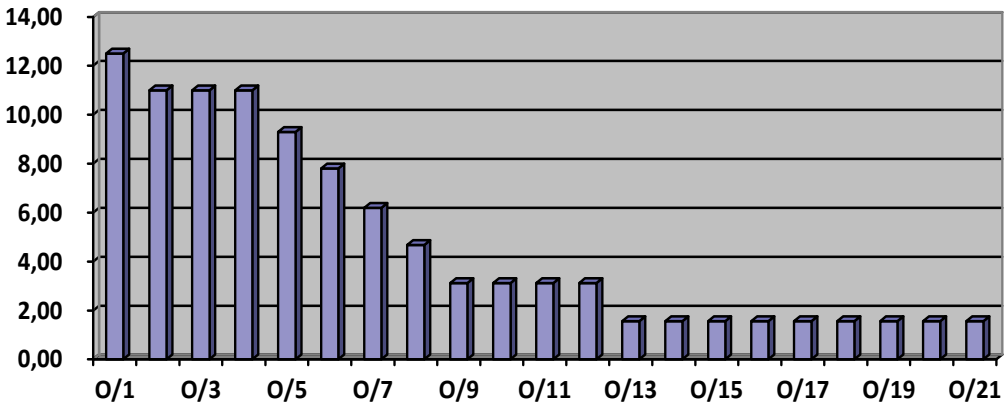

Po przeanalizowaniu wartości procentowych matryc dystynktywnych cech gesturalnych na przykładzie rzeźb stojących w publicznej przestrzeni zamkniętej wewnątrz świątyni (W), stwierdza się, że najistotniejsze okazują się matryce W/1-W/7 ze względu na wyraźnie największą częstość ich występowania.

4.6.2. Analiza procentowa matryc użycia gestów (MUG) na przykładzie rzeźb wolnostojących w publicznej przestrzeni zamkniętej – fizycznej – rytualnej – sakralnej typu O

Na wykresie 15 przedstawiono MUG dla rzeźb stojących w przestrzeni okołoswiątynnej (O), w wymiarze procentowym – odpowiednio za pomocą wykresu słupkowego (a), jak i w postaci tabeli procentowej (b).

Wykres 15 (a-b)
(a)

(b)

Matryca	O /1	O /2	O /3	O /4	O /5	O /6	O /7	O /8	O /9	O /10	O /11	O /12	O /13	O /14	O /15	O /16	O /17	O /18	O /19	O /20	O /21	
Udział (w proc.)	12,5	11,0	11,0	11,0	9,5	8,0	6,5	4,8	3,2	3,2	3,2	3,2	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8

Po przeanalizowaniu wartości procentowych matryc dystynktywnych cech gesturalnych na przykładzie rzeźb stojących w publicznej przestrzeni zamkniętej okołoswiątynnej (O), najistotniejsze okazują się matryce o symbolach O/1-O/8 ze względu na wyraźnie największą częstość ich występowania.

4.7. Analiza liczbowo-procentowa matryc użycia gestów jako cech dystynktywnych (MUG jako GCD)

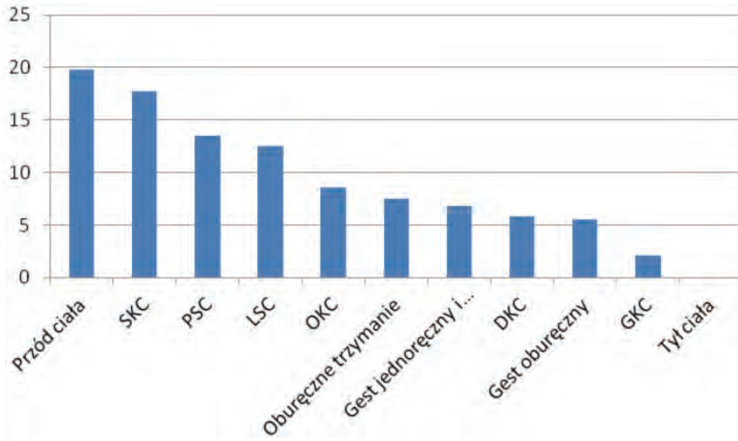
4.7.1. Analiza liczbowo-procentowa matryc użycia gestów jako cech dystynktywnych (MUG jako GCD) na przykładzie rzeźb wolnostojących w publicznej przestrzeni zamkniętej – fizycznej – rytualnej – sakralnej typu W

Cechy dystynktywne MUG w wymiarze W przedstawiono w formie wykresu 16 (a-b).

Wykres 16 (a-b)
(a)

Cechy dystynktywne gestów	Liczba GCD w rzeźbach w przestrzeni zamkniętej wewnątrz świątyni (W)	Wartość procentowa
Gest oburęczny	99	5,58
Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne	120	6,77
Trzymanie oburęczne	133	7,5
GKC (górną część ciała)	37	2,09
SKC (środek korpusu ciała)	315	17,76
DKC (dół korpusu ciała)	104	5,86
PSC (prawa strona ciała)	239	13,47
OKC (oś korpusu ciała)	153	8,62
LSC (lewa strona ciała)	222	12,51
Przód ciała	352	19,84
Tył ciała	0	0

(b)

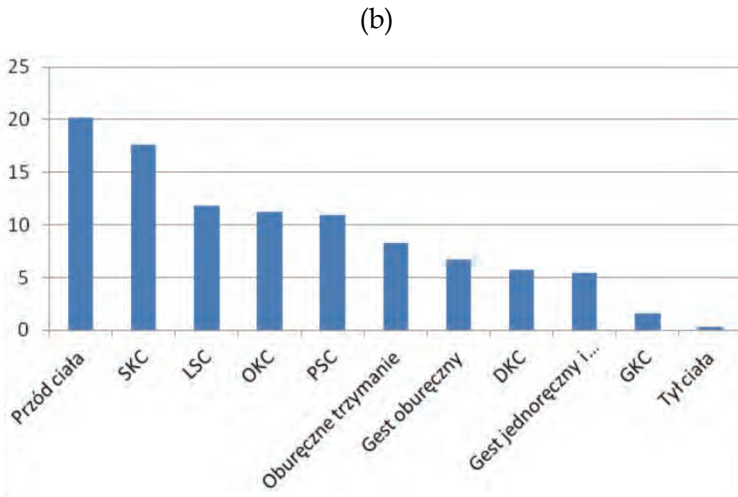
4.7.2. Analiza liczbowo-procentowa matryc użycia gestów jako cech dystyngtywnych (MUG jako GCD) na przykładzie rzeźb wolnostojących w publicznej przestrzeni zamkniętej – fizycznej – rytualnej – sakralnej typu O

Cechy dystyngtywne MUG w wymiarze O przedstawiono w formie wykresu 17 (a-b).

Wykres 17 (a-b)

(a)

Cechy dystyngtywne gestów	Liczba GCD w rzeźbach w przestrzeni zamkniętej okołoswiątecznej (O)	Wartość procentowa
Gest oburęczny	21	6,73
Gest jednoręczny i trzymanie jednoręczne	17	5,45
Trzymanie oburęczne	26	8,33
GKC (górną część korpusu ciała)	5	1,60
SKC (środek korpusu ciała)	55	17,63
DKC (dół korpusu ciała)	18	5,77
PSC (prawa strona ciała)	34	10,90
OKC (oś korpusu ciała)	35	11,22
LSC (lewa strona ciała)	37	11,86
Przód ciała	63	20,19
Tył ciała	1	0,32

Z analizy zebranych i przedstawionych danych wynika wyraźnie, że tak jak w przypadku wymiaru *W*, użyta gesturalność w wymiarze *O* wykazuje podobne tendencje w zakresie usytuowania gestów w ramach uniwersalnego systemu gesturalnego (USG). Zatem obydwie przestrzenie, *W* i *O*, określić można jako nasycone rzeźbami o identycznych rozkładach GCD. Informacja ta ma istotne znaczenie dla zdefiniowania zarówno wyrazistości, jak i jednorodności gesturalnej w badanej przestrzeni rytualnej.

4.7.3. Wstępna analiza percepcji gestów rytualnych umieszczonych w wybranych strefach: nacechowanych i nienacechowanej uniwersalnego systemu gesturalnego (USG)

W celu uzyskania wstępnej odpowiedzi na pytanie dotyczące wyróżniającego się charakteru (tzw. wyrazistości/skrajnej dystynktywności) gestów rytualnych umieszczonych w wybranych strefach nacechowanych oraz w strefie nienacechowanej uniwersalnego systemu gesturalnego (USG, zob. rys. 15) przeprowadzono ankietę badającą percepcję trzech wybranych gestów rytualnych, reprezentujących odpowiednio: III strefę nacechowaną (górną) – gest A, I strefę nacechowaną (górną) – gest B i strefę nienacechowaną (środkową) – gest C. Uczestnikom ankiety (zwanej dalej: Ankieta – Percepcja gestów; w skrócie: Ankieta – PG) w liczbie 50 osób zadano następujące pytania:

Ankieta – PG

Nr 1. Jak bardzo wyróżniający się (wyrazisty) jest Twoim zdaniem gest A? Swoją odpowiedź zaznacz, wpisując "X" na skali od 1 do 5 (gdzie wartość 1 reprezentuje najmniej wyróżniający się (wyrazisty) gest, a wartość 5 najbardziej wyróżniający się (wyrazisty) gest).

(zob. rzeźba nr ZP/W/330)

1	2	3	4	5

Nr 2. Jak bardzo wyróżniający się (wyrazisty) jest Twoim zdaniem gest B? Swoją odpowiedź zaznacz, wpisując „X” na skali od 1 do 5 (gdzie wartość 1 reprezentuje najmniej wyróżniający się [wyrazisty] gest, a wartość 5 najbardziej wyróżniający się [wyrazisty] gest).

(zob. rzeźba nr PP/W/262)

1	2	3	4	5

Nr 3. Jak bardzo wyróżniający się (wyrazisty) jest Twoim zdaniem **gest C**? Swoją odpowiedź zaznacz, wpisując "X" na skali od 1 do 5 (gdzie wartość 1 reprezentuje najmniej wyróżniający się [wyrazisty] gest, a wartość 5 najbardziej wyróżniający się [wyrazisty] gest).

(zob. rzeźba nr PKS/W/259)

1	2	3	4	5

Analiza wyników Ankiety – PG

Respondenci: 50 osób

Podczas przeprowadzania zaprezentowanej Ankiety – PG założono, że na skali ocen 1 – 5, wartości 1 i 2 reprezentują „gest najmniej wyróżniający się/wyrazisty”; wartość 3 to „gest średnio wyróżniający się/wyrazisty”, natomiast wartości 4 i 5 reprezentują „gest najbardziej wyróżniający się/wyrazisty”. Badane parametry jako wartości liczbowe (tj. liczby odpowiedzi respondentów) oraz jako odpowiednie wartości procentowe.

Analiza wyników Ankiety – PG

Statystyka odpowiedzi na pytanie nr 1 – gest A

Ocena gestu	Liczba udzielonych odpowiedzi	Udział (w proc.)
Gest najmniej wyróżniający się/wyrazisty	15	30
Gest średnio wyróżniający się/wyrazisty	0	0
Gest najbardziej wyróżniający się/wyrazisty	35	70

Statystyka odpowiedzi na pytanie nr 2 – gest B

Ocena gestu	Liczba udzielonych odpowiedzi	Udział (w proc.)
Gest najmniej wyróżniający się/wyrazisty	15	30
Gest średnio wyróżniający się/wyrazisty	20	40
Gest najbardziej wyróżniający się/wyrazisty	15	30

Statystyka odpowiedzi na pytanie nr 3 – gest C

Ocena gestu	Liczba udzielonych odpowiedzi	Udział (w proc.)
Gest najmniej wyróżniający się/wyrazisty	5	10
Gest średnio wyróżniający się/wyrazisty	15	30
Gest najbardziej wyróżniający się/wyrazisty	30	60

Przedstawione zestawienia statystyczne, chociaż bardzo wstępne, pozwalają na wskazanie wyrazistości (tj. siły dystynktywnej) poszczególnych gestów umieszczonych w odpowiednich strefach USG. Wynika z tego, że najsilniej „przemawiają” do uczestników rytualnej przestrzeni publicznej, tj. mają największą siłę dystynktywną, gesty rytualne umieszczone w III strefie nacechowanej (górnjej) oraz strefie nienacechowanej (środkowej), przy słabszym udziale I strefy nacechowanej (górnjej). Oczywiście dalsze, bardziej szczegółowe badania przyniosą w tej sprawie z pewnością precyzyjniejsze ustalenia. Jednak ze wstępnej charakterystyki wynika większa dystynktywność (tj. wyrazistość) gestów rytualnych wykonywanych w strefach nacechowanych, charakteryzujących się z pewnością większym wysiłkiem motorycznym.

4.8. Podsumowanie

Rozdział IV poświęcony został analizie gestosfery rytualnej, która występuje w przestrzeni zamkniętej – fizycznej – rytualnej – sakralnej. Materiał badawczy w postaci zamieszczonych w pracy fotografii rzeźb umiejscowionych w zamkniętej przestrzeni świątyń katolickich w zupełności pozwolił na przedstawienie charakterystycznych matryc użycia gestów, jak również na prezentację cech dystynktywnych gestów, które występują najczęściej w rzeźbach wystawionych w zamkniętej przestrzeni publicznej rytualnej sakralnej świątyni na przykładzie świątyni katolickiej, tj. zarówno w przestrzeni typu W, jak i O. W ten sposób podkreślona została istotna cecha obecna w potencjale gesturalnym człowieka, a mianowicie rytualna (tutaj w sensie sakralnym) funkcjonalność przestrzenno-cieleśnego wymia-

ru istnienia każdego człowieka. Ponadto, określono wstępnie wyrazistość percepcyjną (tj. siłę dystynktywną) gestów rytualnych umieszczonych w wybranych strefach, tj. III strefie nacechowanej (górnej), I strefie nacechowanej (górnej) oraz w strefie nienacechowanej (środkowej) USG. Analiza ta wskazała na większą wyrazistość gestów rytualnych umieszczonych w strefach nacechowanych USG.

Wnioski końcowe

Przedstawiona w rozprawie szczegółowa analiza komunikacji niewerbalnej w jej wymiarze stacjonarno-historycznym, odniesionym do rzeźb umiejscowionych w zamkniętej przestrzeni publicznej typu świątynnego, pozwoliła na zarysowanie szerokiego obrazu tego zjawiska. Pozwoliła także na wyróżnienie całego szeregu bardziej lub mniej typowych gestów indywidualnych lub aranżacji (kompozycji) gesturalnych, zawartych w omawianych rzeźbach i mających charakter rytualny. Rytualność tę autorka starała się uchwycić i opisać za pomocą uniwersalnej matrycy użycia gestów (MUG), opartej na uniwersalnym systemie gesturalnym (USG), odniesionym do wyprostowanej postaci ludzkiej, wychodząc jednocześnie z założenia, że omówione w pracy liczne stacjonarne gesty rytualne stanowią istotny fragment szerszej pojętego zjawiska zachowań rytualnych towarzyszących (czy wręcz współtworzących) działalności komunikacyjnej człowieka w przestrzeni publicznej, zilustrowanych tutaj gesturalnością stacjonarną.

Autorka założyła, że zagadnienie obecności gestów rytualnych, w swoim charakterze powtarzalnych, czytelnych i na trwałe unieruchomionych w przestrzeni publicznej zamkniętej odniesionej do miejsca kultu religijnego na przykładzie świątyni katolickiej, tak bogato zilustrowanych przykładami omówionymi w pracy, należy rozpatrywać w całościowym kontekście kompetencji kulturowo-językowo-komunikacyjnej każdego człowieka. Kompetencja ta, stanowiąc gatunkowy wyróżnik człowieka, przyznaje rytualności, w tym rytualności gesturalnej, niezwykle ważne miejsce w całości kształcie komunikacyjnych zachowań człowieka w przekroju ewolucyjno-historycznym. O zjawisku tym zaświadczają aż nadto wyraźnie przedstawione i opisanie w niniejszej publikacji liczne rzeźby, które umieszczono i udostępniono publiczności w zamkniętej przestrzeni świątyni katolickiej. Świątynia katolicka stanowi w tym przypadku wybrany przykład zamkniętej przestrzeni publicznej rytualnej, w której – ze względu na długotrwały charakter jej obecności w przestrzeni publicznej – nastąpiło w perspektywie

historycznej, a więc uwzględniającej założony długotrwały okres wystawienia rzeźb i ich nie mniej długotrwałego publicznego oddziaływania, szczególnie intensywne zgromadzenie różnorodnych stacjonarnych gestów i odpowiednio wyrazistych aranżacji gesturalnych obecnych w rzeźbach i składających się na gestosferę rytualną. Miały one i nadal mają – w długiej perspektywie czasowej – do odegrania istotną rolę, polegającą na długo-trwałym ideowym oddziaływaniu na określony stan świadomości przebywających w tej przestrzeni komunikatorów poprzez swoją niezmiennność, wzajemną przestrzenną bliskość i wyrazistość – tak charakterystyczną dla gestowości o charakterze rytualnym, zawartej w tym przypadku w gestosferze rytualnej zamkniętej przestrzeni świątyni katolickiej i będącej jednocześnie częścią uniwersalnej gestosfery rytualnej człowieka.

W celu pełniejszego omówienia gesturalności rytualnej autorka nie tylko umiejscowiła swoją pracę w perspektywie komunikologicznej i gestologicznej, ale także posłużyła się elementami metodologii przyjętej i rozwiniętej przez podejście strukturalistyczne. Pozwoliło ono spojrzeć na zagadnienie gesturalnej ekspresji rytualnej przez pryzmat strukturalno-funkcjonalny, uwzględniający trzy następujące i wzajemnie uzupełniające się płaszczyzny: płaszczyznę uniwersalnego systemu gesturalnego (USG) – obejmującą całokształt gesturalności człowieka, płaszczyznę matrycy użycia gestów (MUG) – pozwalającą na dość precyzyjne określenie charakteru, tj. dystrybucji i ułożenia poszczególnych gestów w odniesieniu do schematu wyprostowanej postawy człowieka, oraz płaszczyznę charakteryzujących każdy gest wiązek/zestawów cech dystynktywnych. Taki sposób prezentacji zagadnienia pozwala spojrzeć na gesturalność, w tym gesturalność rytualną jako na zachowania wręcz zdeterminowane przez określoną gramatykę gestów. Ta ostatnia stanowi, zdaniem autorki niniejszego opracowania, jądro kompetencji kulturowo-gesturalnej komunikatorów ludzkich. Jako taka stanowi w sposób zupełnie oczywisty naturalną część kompetencji kulturowo-językowo-komunikacyjnej człowieka, którą on dysponuje i do której ma nie tylko dostęp, ale się do niej nieustannie odnosi w swoich, jakże zróżnicowanych, zachowaniach z użyciem zasobów niewerbalnych.

Poszczególne liczne struktury gesturalne przedstawione w pracy pozwalają na względnie dokładne odwzorowanie opisanej kompetencji kulturowo-gesturalnej człowieka w wymiarze rytualnym. Należy przy tym pamiętać, że kompetencję tę trzeba zawsze rozpatrywać w odniesieniu do szeroko pojętego otoczenia, w tym – w szerokim kontekście kulturowym, uwzględniającym nie tylko uniwersalny potencjał gesturalny człowieka, ale także cały krąg kulturowy, w którym występują i który je tworzy i wykorzystuje. Te dwa czynniki, połączone w dynamiczne współzależności, stanowią podstawę całościowego podejścia do gesturalności rytualnej zaprezentowanego w niniejszej pracy.

Zawarty w niniejszej pracy pogląd na komunikację, podkreślający wagę komunikacji rytualnej, pozwala na przyjęcie stanowiska, zgodnie z którym komunikacja rytualna jest nie tyle wymianą określonych (i wysoce zmiennych) komunikatów w przestrzeni i czasie, jak to ma miejsce w komunikacji o charakterze świeckim, ile jest, paradoksalnie, długoterminowym działaniem nastawionym na utrzymanie (tj. konserwację) społeczności ludzkiej, a w węższej perspektywie danego społeczeństwa (także *etnosu*) w czasie poprzez odwoływanie się do określonego i skończonego (także stacjonarnego) systemu komunikacyjnego, używanego w ograniczonym i nacechowanym kontekście *sacrum* i umieszczonego w skończonej (tj. zamkniętej) przestrzeni świątyni. W tym przypadku jest to gestosfera rytualna niejako wykrojona z uniwersalnego systemu gesturalnego człowieka.

W perspektywie teoretyczno-modelowej należy zatem podkreślić, że pełnia studiów nad komunikacją ludzką uwzględniać powinna nie tylko perspektywę kulturową i wąsko językoznawczą, ale także szerszą perspektywę komunikologiczną i, w odpowiednio węższym zakresie, perspektywę gestologiczną. Ponieważ ta ostatnia jest jej organiczną częścią, każe nam to pamiętać o fakcie, że kompetencji komunikacyjnej człowieka nie można odnosić wyłącznie do kompetencji samego języka i użycia językowego. Jest ona bowiem zbudowana z szeroko pojętych, chociaż indywidualnie zróżnicowanych zasobów, tj. u każdego komunikatora w równym stopniu z kompetencji kulturowej, kompetencji językowej i kompetencji przestrzenno-cieleśnej. Ta ostatnia w szczególny sposób obecna w procesie komunikacji, zarówno poprzez odniesienia do przestrzeni okołocieleśnej, jak i świadomości każdego człowieka odnośnie do własnej cielesności jako elementu, który można użyć w komunikacji w postaci gestów, jest niezmiernie ważna dla pełnego zdefiniowania kompetencji komunikacyjnej. Pełni ona bowiem, zarówno w wymiarze *profanum*, jak i w sferze *sacrum* ogromną rolę znaczeniowo-ekspresyjną, być może także o charakterze terapeutycznym, chociaż w tym zakresie potrzebne są dodatkowe badania. Niemniej jednak, bez uwzględnienia tej właśnie kompetencji w ogólnym obrazie potencjału komunikacyjnego człowieka zaistniałaby wyraźna luka w rozumieniu kompetencji komunikacyjnej. Praca ta służy także podkreśleniu ważności kompetencji przestrzenno-cieleśnej w komunikacji ludzkiej w ogólnej strukturze kompetencji kulturowo-językowo-komunikacyjnej człowieka, w tym także w wymiarze rytualnym.

W odniesieniu do kwestii bardziej szczegółowej, tj. do zjawiska dystrybucji gestów rytualnych w kontekście uniwersalnego systemu gesturalnego (USG), istotne jest podkreślenie, że zdecydowana większość gestów umieszczona jest z przodu ciała oraz na środku korpusu ciała, co ściśle koreluje ze zjawiskiem frontального przedstawiania ciała ludzkiego w procesie

komunikacji zarówno werbalnej, jak i niewerbalnej (zob. wykresy 16 [a-b] oraz 17 [a-b]).

Z kolei w odniesieniu do zjawiska wyrazistości poszczególnych gestów rytualnych, umieszczonych w odpowiednich strefach uniwersalnego systemu gesturalnego (USG), oraz ich skuteczności percepcyjnej, wstępnie przeprowadzona analiza tego zjawiska, obejmująca percepcję dystynktywności wybranych stref nacechowanych i nienacechowanej USG, wskazała na większą wyrazistość stref nacechowanych, najprawdopodobniej skorelowanych z postrzeganiem przez współczesnych uczestników przestrzeni publicznej sakralnej większym wysiłkiem motorycznym w tych strefach. Gesty rytualne wykonane w tych strefach wykazują zatem największą dystynktywność, co pozwala na wstępne postulowanie istnienia wysokiego stopnia korelacji pomiędzy zwiększonym wysiłkiem motorycznym, mającym miejsce w niektórych kategoriach gestów rytualnych i ich zwiększoną dystynktywnością.

Na koniec należy podkreślić, że badania nad gesturalnością człowieka – czy to w wymiarze *sacrum*, czy *profanum*, czy to w odniesieniu do gestów stacjonarnych, co także analizowano w niniejszym opracowaniu, czy też wykonywanych w trakcie poszczególnych aktów komunikacyjnych, mają na celu uchwycenie całokształtu zachowań komunikacyjnych człowieka w kontekście rozumianej holistycznie kompetencji kulturowo-językowo-komunikacyjnej. Podkreślają one ponadto integralność zasobów werbalnych i niewerbalnych człowieka, które stapiają się niejako w każdym akcie komunikacyjnym w jedną całość, podporządkowaną całościowemu charakterowi ludzkiego dyskursu jako podstawowego wymiaru ludzkiej performatywności.

Bibliografia

- Alexander, J.C., Giesen, B., Mast, J.L. (red.), 2006, *Social performance: symbolic action, cultural pragmatics and ritual*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Alibali, M.W., Di Russo, A., 1999, *The function of gesture in learning to count: more than keeping track*, "Cognitive Development", Vol. 14, s. 37-56.
- Alibali, M.W., Kita, S., Young, A.J., 2000, *Gesture and the process of speech production: We think, therefore we gesture*, "Language and Cognitive Processes", Vol. 15, s. 593-613.
- Allen, L.Q., 1995, *The effects of emblematic gestures on the development and access of mental representations of French expressions*, "The Modern Language Journal", Vol. 79, s. 521-529.
- Allwood, J., 2002, *Bodily communication dimensions of expression and content* [w:] Gransström, B., House, D., Karlsson, I. (red.), *Multimodality in language and speech systems*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, s. 7-26.
- Althoff, G. 2003 [2011], *Die Macht der Rituale. [Potęga rytuału. Symbolika władzy w średnio-wieczu]*, WN PWN, Warszawa.
- Antas, J., 1996, *Gest, mowa a myśl* [w:] Grzegorzczkowska, R., Pajdzińska, A. (red.), *Językowa kategoryzacja świata*, Wydawnictwo UMCS, Lublin, s. 71-96.
- Antas, J., 2006, *Gesty - obrazy pojęć i schematy myśli* [w:] Tabakowska, E. (red.), *Ikoniczność znaku. Słowo - przedmiot - obraz - gest*, Wydawnictwo Universitas, Kraków, s. 181-212.
- Antas, J., 2010, *O kłamstwie i kłamaniu. Studium semantyczno-pragmatyczne*, Wydawnictwo Universitas, Kraków.
- Appel, G., Dechert, H.W. (red.), 1991, *A case for psycholinguistic cases*, John Benjamins, Amsterdam.
- Ardener, E. (red.), 1971, *Social anthropology and language*, Association of Social Anthropologists Monograph 10, London.
- Argyle, M., 1969, *Social interaction*, Methuen, London.
- Argyle, M., Trower, P., 1979, *Person to person: ways of communicating*, Harper and Row, New York.
- Armstrong, D.M., Stokoe, W., Wilcox, S.E., 1995, *Gesture and the nature of language*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Armstrong, D.M., 1980. (red.), *The nature of mind and other essays*, Cornell University Press, Ithaca.
- Austin, G., 1806, *Chironomia: or a treatise on rhetorical delivery*, T. Cadell and W. Davies, London.
- Austin, J.L., 1962, *How to do things with words*, Clarendon Press, Oxford.

- Bacon, A., 1875, *A manual of gestures: embracing a complete system of notation, together with the principles of interpretation and selections for practice*, S.C. Griggs and Company, Chicago.
- Barchas, P.R., Mendoza, S.P., 1984, *Social cohesion: essays toward a sociophysiological perspective*, Greenwood, Westport, Conn.
- Bavelas, J.B., Chovil, N., Coates, L., Roe, L., 1995, *Gestures specialized for dialog*, "Personality and Social Psychology Bulletin", Vol. 21, s. 394-405.
- Bavelas, J.B., Coates, L., Johnson, T., 2000, *Listeners as co-narrators*, "Journal of Personality and Social Psychology", Vol. 79, s. 941-952.
- Beattie, G., Shovelton, H., 1999, *Do iconic hand gestures really contribute anything to the semantic information conveyed by speech? An experimental investigation*, "Semiotica", Vol. 123, s. 1-30.
- Beattie, G., Shovelton, H., 2002, *An experimental investigation of some properties of individual iconic gestures that mediate their communicative power*, "British Journal of Psychology", Vol. 93, s. 179-192.
- Bell, C., 1992, *Ritual theory, ritual practice*, Oxford University Press, Oxford/New York.
- Bergesen, A., 1999, *The ritual order*, "Humboldt Journal of Social Relations", Vol. 25, s. 157-197.
- Birdwhistell, R., 1952, *Introduction to kinesics: An annotation system for analysis of body motion and gesture*, University of Louisville Press, Louisville.
- Birdwhistell, R., 1970, *Kinesics and context: essays on body motion communication*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
- Bladon, R.A.W., 1977, *Approaching onomatopoeia*, "Archivum Linguisticum Leeds", Vol. 8.2, s. 158-166.
- Blake, J., Olshansky, E., Vitale, G., Macdonald, S., 1997, *Are communicative gestures the substrate of language?*, "Evolution of Communication", Vol. 1, s. 261-282.
- Blumer, H., 2007, *Symboliczny interakcjonizm. Perspektywa i metoda*, ZW NOMOS, Kraków.
- Bouchet, D., 1989, *Communication and cultural specificity: the importance of gestures and face expressions*, "Journal of Pragmatics", Vol. 13, s. 111-119.
- Bowers, J.W., Mettes, S.M., Duncanson, W.T., 1985, *Emotion and interpersonal communication* [w:] Knapp, M.L., Miller, G.L. (red.), *Handbook of interpersonal communication*, Sage Publications, Beverly Hills, s. 500-550.
- Brocki, M., 2001, *Język ciała w ujęciu antropologicznym*, Wydawnictwo Astrum, Wrocław.
- Buchowski, M., 1993., *Magia i rytuał*, Instytut Kultury, Warszawa.
- Bulwer, J., 1644 [1974], *Chirologia: or the natural language of the hand, and chironomia: or the art of manual rhetoric*, Southern Illinois University Press, Carbondale.
- Bulwer, J., 1648, *Philocophus: or, the deafe and dumbe man's friend*, Humphrey Moseley, London.
- Bulwer, J., 1649, *Pathomyotomia, or a dissection of the significant muscles of the affections of the mind*, Humphrey Moseley, London.
- Burgoon, J.K., 1980, *Nonverbal communication research in the 1970s: An overview* [w:] Nimmo, D. (red.), *Communication yearbook 4*, Transaction Books, New Brunswick, N.J., s. 79-197.
- Burling, R., 2007, *The talking ape*, Oxford University Press, Oxford.
- Butcher, C., Goldin-Meadow, S., 2000, *Gesture and the transition from one- to two-word speech: when hand and mouth come together* [w:] McNeill, D. (red.), *Language and gesture*, Cambridge University Press, Cambridge, s. 235-257.

- Calbris, G., 2011, *Elements of meaning in gesture*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia.
- Camras, L.A., 1982, *Ethological approaches to nonverbal communication* [w:] Feldman, R.S. (red.), *Development of nonverbal behavior in children*, Springer-Verlag, Berlin, s. 3-28.
- Carey, J.W., 1985, *Communication as culture: essays on media and society*, Unwin Hyman, Boston; przedruk. 1992, Routledge, New York and London.
- Carr, S.M. Francis, M., Rivlin, L.G., Stone, A.M., 1992 [2009], *Public space*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Carmona, M., de Magalhães, C., Hammond, L., 2008, *Public space. The management dimension*, Routledge, London and New York.
- Cazal, D., 1996, *Twarz, komunikacja międzykulturowa i etyka: przykład Korei* [w:] Kapciak, A., Korporowicz, L., Tyszką A. (red.), *Komunikacja międzykulturowa: zderzenia i spotkania*, Instytut Kultury, Warszawa, s. 205-218.
- Cazneuve, J., 1971, *Sociologie du rite (tabou, magie, sacre)*, Presses Universitaires de France, Paris.
- Chawala, P., Krauss, R.M., 1994, *Gesture and speech in spontaneous and rehearsed narratives*, "Journal of Experimental Social Psychology", Vol. 30, s. 580-601.
- Cherry, C., 1957 [1980], *On human communication*, MIT Press, Cambridge, Mass.
- Clay, V.S., 1966, *The effect of culture on mother-child tactile communication*, niepublikowana praca doktorska, Columbia University, New York.
- Cohen, A., 1977, *The communicative function of hand illustrators*, "Journal of Communication", Vol. 27, s. 54-63.
- Collins, R., 2001, *Civilizations as zones of prestige and social contact*, "International Sociology", Vol. 3, s. 421-437.
- Collins, R., 2004 [2011], *Interaction ritual chains*. [Łańcuchy rytuałów interakcyjnych], ZW NOMOS, Kraków.
- Corballis, M.C., 1999, *The gestural origins of language*, "American Scientist", Vol. 2, s. 138-145.
- Darwin, C., 1872 [1965], *The expression of the emotions in man and animals*, The University of Chicago Press, Chicago.
- Davitz, J.R., Davitz, L.J., 1961, *Nonverbal vocal communication of feeling*, "Journal of Communication", Vol. 2, s. 81-86.
- Davitz, J.R., 1964, *Auditory correlates of vocal expression of emotional feeling* [w:] Davitz, J.R. (red.), *The communication of emotional meaning*, McGrawHill, New York, s. 101-112.
- Debord, G., 1967 [1988], *La société du spectacle* [Społeczeństwo spektaklu], Wydawnictwo słowo/obraz terytoria, Gdańsk.
- Debord, G., 1988 [2006], *Commentaries sur la société du spectacle* [Społeczeństwo spektaklu oraz rozważania o społeczeństwie spektaklu], PIW, Warszawa.
- de Jorio, A., 1832 [2000], *La Mimica degli antichi investigata Nel gestire napoletano* [*Gesture in Naples and gesture in Classical Antiquity*], Indiana University Press, Bloomington.
- Delsarte, F., 1893, *Delsarte system of oratory*, Edgar S. Werner: <http://www.gutenberg.org/files/12200/12200-h/12200-h.htm>, New York.
- de Ruiter, J.P., 1998, *Gestures and speech production*, Max Planck Institute for Psycholinguistics, Nijmegen.
- de Saussure, F., 1916 [1966], *Cours de linguistique generale*, rep. of the 3rd ed., Payot, Paris.
- de Saussure, F., 1916, *Nature de signe linguistique* [w:] de Saussure, F., *Cours de linguistique generale*, rep. of the 3rd ed., Payot, Paris.

- de Saussure, F., 1991, *Istota znaku językowego* [w:] Pelc, J., Koj, L. (red.), *Semiotyka dziś i wczoraj: wybór tekstów*, Ossolineum, Wrocław, s. 239-243.
- Dimberg, U., 1987, *Facial reactions, automatic activity and experienced emotion: a three component model of emotional conditioning*, "Biological Psychology", Vol. 24, s. 105-122.
- Dimberg, U., 1988, *Facial electromyography and the experience of emotion*, "Journal of Psychophysiology", Vol. 2, s. 277-279.
- Dimberg, U., 1990a, *Facial electromyography reactions and autonomic activity to auditory stimuli*, "Biological Psychology", Vol. 31, s. 137-147.
- Dimberg, U., 1990b, *Facial reactions to fear-relevant stimuli for subjects high and low in specific fear*, "Scandinavian Journal of Psychology", Vol. 31, s. 65-69.
- Dimberg, U., 1990c, *Perceived unpleasantness and facial reactions to auditory stimuli*, "Scandinavian Journal of Psychology", Vol. 31, s. 70-81.
- Dittman, A.T., 1978, *The role of body movement in communication* [w:] Siegman, A.W., Feldstein, S. (red.), "Nonverbal behavior and communication", Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, N.J., s. 69-95.
- Dobek-Ostrowska, B., 1999, *Podstawy komunikowania społecznego*, Wydawnictwo Astrum, Wrocław.
- Dobek-Ostrowska, B. (red.), 1998, *Współczesne systemy komunikowania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Dobrogaev, S.M., 1927, *Ucienie o refleksie v problemakh iazykovedeniia* [Observations on reflexes and issues in language study], "Iazykovedenie i Materializm", s. 105-173.
- Dolata, E., 2001, *Psychologia poznania twarzy i ich ekspresji*, Trans Humana, Białystok.
- Domachowski, W., 1993, *Psychologia społeczna komunikacji niewerbalnej*, Wydawnictwo Edytor, Toruń.
- Domachowski, W., 1996, *Poza twarzą, poza gestem*, „Charaktery”, nr 1, s. 12-18.
- Domachowski, W., 1999, *Przewodnik po psychologii społecznej*, WN PWN, Warszawa.
- Domachowski, W., 2002, *Obieg informacji a funkcjonowanie organizacji* [w:] Strykowska, M. (red.), *Współczesne organizacje – wyzwania i zagrożenia. Perspektywa psychologiczna*, Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań, s. 123-134.
- Duchenne de Boulogne, G.B., 1862 [1990], *The mechanisms of human facial expression*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Durkheim, E., 1912 [1990], *Les formes élémentaires de la vie religieuse. Le système totemique en Australie*. [Elementarne formy życia religijnego. System totemiczny w Australii], PWN, Warszawa.
- Eco, U., 1968, *La struttura assente*, Valentino Bompiani and Co., Milano.
- Eco, U., 1972, *Introduction to a semiotics of iconic signs*, "Versus", Vol. 2, s. 1-15.
- Eco, U., 1976, *A theory of semiotics*, Indiana University Press, Bloomington-London.
- Efron, D., 1941 [1972], *Gesture and environment*, King's Crown Press, New York.
- Ekman, P., 1973. (red.), *Darwin and facial expression: a century of research in review*, Academic Press, New York.
- Ekman, P., 1978, *Facial expression* [w:] Siegman, A.W., Feldstein, S. (red.), *Nonverbal behavior and communication*, Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, N.J., s. 97-114.
- Ekman, P., 1996, *Why don't we catch liars?*, "Social Research", Vol. 3, s. 801-818.
- Ekman, P., W.V. Friesen, 1969, *The repertoire of nonverbal behavior: categories, origins, usage, and coding*, "Semiotica", Vol. 1, s. 49-98.
- Ekman, P., Friesen, W.V., 1971, *Contrasts across cultures in the face and emotion*, "Journal of Personality and Social Psychology", Vol. 17, s. 124-129.

- Ekman, P., Friesen, W.V., 1986, *A new pan-cultural facial expression of emotion*, "Motivation and Emotion", Vol. 10, s. 159-168.
- Eliade, M., 1959, *The sacred and the profane: the nature of religion*, Harcourt, Brace and World, New York.
- Eliade, M., 1965 [2008], *Le Sacré et le profane. [Sacrum i profanum. O istocie religijności]*, Wydawnictwo Fundacji Aletheia, Warszawa.
- Encyklopedia Popularna PWN*, 1982, PWN, Warszawa.
- Erickson, F., Schuttz, J., 1982, *The counselor as gatekeeper: social interaction in interviews*, Academic Press, New York.
- Evans, M.A., Rubin, K.H., 1979, *Hand gestures as a communicative mode in school aged children*, "Journal of Genetic Psychology", Vol. 135, s. 189-196.
- Exline, R.V., Fehr, B.J., 1978, *Applications of semiosis to the study of visual interaction* [w:] Siegman A.W., Feldstein, S. (red.), *Nonverbal behavior and communication*, Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, N.J., s. 117-157.
- Farnell, B.M., 1989, *Body movement notation* [w:] Barnouw, E. (red.), *International Encyclopedia of Communications*, Oxford University/ University of Pennsylvania Press, Philadelphia, s. 203-209.
- Farnell, B.M., 1994, *Ethno-graphics and the moving body*, "Man", s. 929-974.
- Feldman, R.S. (red.), 1982, *Development of nonverbal behavior in children*, Springer-Verlag, Berlin.
- Feldman, R.S., White, J.B., Lobato, D., 1982, *Social skills and nonverbal behavior*, [w:] Feldman, R.S. (red.), *Development of nonverbal behavior in children*, Springer-Verlag, Berlin, s. 259-277.
- Feldman, R.S., Rime, B. (red.), 1991, *Fundamentals of nonverbal behavior*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Filipiak, M., Rajewski, M. (red.), 2006, *Rytuał. Przeszłość i terażniejszość*, Wydawnictwo UMCS, Lublin.
- Fiske, J., 1990, *Introduction to communication studies*, Routledge, London.
- Fiske, J., 1999, *Wprowadzenie do badań nad komunikowaniem*, Wydawnictwo Astrum, Wrocław.
- Fleischer, M., 2007, *Ogólna teoria komunikacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Foss, S.K., 2005, *Theory of visual rhetoric* [w:] Smith, K., Moriarty, S., Barbatis, G., Kenney, K. (red.), *Handbook of visual communication: theory, methods, and media*, Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, N.J., s. 141-152.
- Frank, H., 1964, *Informationspsychologie* [w:] Frank, H. (red.), *Kybernetik: Brücke zwischen dem Wissenschaften*, Umschau Verlag, Frankfurt, s. 259-71.
- Fraurud, K., Sundberg, U. (red.), 1990, *AAC augmentative and alternative communication*, Williams and Wilkins, London.
- Freedman, N., 1977, *Hands, words, and mind: on the structuralization of body movements during discourse and the capacity for verbal representation* [w:] Freedman, N., Grand, S. (red.), *Communicative structures and psychic structures: a psychoanalytic interpretation of communication*, Plenum Press, New York, s. 109-132.
- Freud, S., 1953-1974 [w:] Stackey, J., Freud, A. (red.), *The standard edition of complete psychological works of Sigmund Freud*, 24 vols., Llogarth Press, London.
- Frick-Horbury, D., 2002, *The use of hand gestures as self-generated cues for recall of verbally associated targets*, "American Journal of Psychology", Vol. 115, s. 1-20.
- Furnham, A., 1999, *Gesture politics*, "People Management", Vol., s 6. 50-53.

- Gillmeister, A., Musiał, D., 2012, *W cieniu Kapitolu: religia starożytnych Rzymian*, Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica”, Kraków.
- Głodowski, W., 2001, *Komunikowanie interpersonalne*, Hansa Communication, Warszawa.
- Goffman, E., 1969, *Strategic interaction*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
- Goffman, E., 1969 [1981], *The presentation of self in everyday life*. [Człowiek w teatrze życia codziennego], PIW, Warszawa.
- Goffman, E., 1967 [2006], *Interaction ritual*. [Rytuał interakcyjny], WN PWN, Warszawa.
- Goffman, E., 1971, *Relations in public: microstudies of the public order*, Basic Books, New York.
- Goldman-Eisler, F., 1968, *Psycholinguistics: experiments in spontaneous speech*, Academic Press, New York.
- Goodwin, C., 1981, *Conversational organization: interaction between speakers and hearers*, Academic Press, New York.
- Grabarczyk, Z., 1998, *Nonverbal communication in medicine*, „Prace Naukowe Studium Nauki Języków Obcych Politechniki Wrocławskiej”, nr 34, s. 81-86.
- Griffiths, P.E., 1997, *What emotions really are: the problem of psychological categories*, X The University of Chicago Press, New York.
- Grimes, R.L., 2003, *Ritual theory and the environment* [w:] Heim, W., B. Szerszynski, C. Waterton (red.), *Nature performed: environment, culture and performance*, Blackwell, Oxford.
- Gross, J.J., John, O.P., Richards, J.M., 2000, *The dissociation of emotion expression from emotion experience: a personality perspective*, “Personality and Social Psychology Bulletin”, Vol. 6, s. 712-727.
- Grześkowiak, M., 2010, *Trans-city or Inter-city? The co-existence of majority and minority languages in the urban space: a comparative case study of London and Warsaw linguistic landscapes*, Zakład Graficzny UAM, Poznań.
- Guerrero, L.K., Andersen, P.A., 1994, *Patterns of matching and initiation: touch behavior and touch avoidance across romantic relationship stages*, “Journal of Nonverbal Behavior”, Vol. 18, s. 137-153.
- Hadar, U., Butterworth, B., 1997, *Iconic gestures, imagery, and word retrieval in speech*, “Semiotica”, Vol. 115, s. 147-172.
- Hall, E.T., 1959, *The silent language*, Doubleday, Garden City, N.Y.
- Hall, E.T., 1963, *A system for the notation of proxemic behavior*, “American Anthropologist”, Vol. 65, s. 1003-1026.
- Hall, E.T., 1966 [1982], *The hidden dimension*, An Anchor Book, New York.
- Hall, E.T., 1976, *Ukryty wymiar*, PIW, Warszawa.
- Hall, E.T., 1977 [1984], *Beyond culture*. [Poza kulturą], PWN, Warszawa.
- Hansen, J.F., 1976, *Proxemics and the interpretative processes in human communication*, “Semiotica”, Vol. 17, s. 165-179.
- Harrison-Speake, K., Willis, F.N., 1995, *Rating of the appropriateness of touch among family members*, “Journal of Nonverbal Behavior”, Vol. 19, s. 85-100.
- Hattstein, M., 1997 [2001], *Religie Świata*, Könenmann, Köln.
- Heslin, R., Apler, T., 1983, *Touch: a bonding gesture* [w:] Wiemann, J.M., R.P. Harrison. (red.), *Nonverbal interaction*, Sage Publications, Beverly Hills, s. 47-75.
- Hess, E.H., 1975, *The tell-tale eye*, Van Nostrand Reinhold, New York.
- Hewes, G.W., 1973, *Primate communication and the gestural origin of language*, “Current Anthropology”, Vol. 14, s. 5-24.

- Hewes, G.W., 1983, *The invention of phonemically-based language* [w:] de Grolier, E. (red.), *The origin and evolution of language*, Harwood, New York, s. 143-162.
- Hill, A.A., 1958, *Introduction to linguistic structures: from sound to sentence in English*, Harcourt Brace, New York.
- Hill, A.A., (red.), 1969, *Linguistics today*, Basic Books, New York.
- Hornik, J., 1991, *Shopping time and purchasing behavior as a result of in-store tactile stimulation*, "Perceptual and Motor Skills", Vol. 73, s. 969-970.
- Hornik, J., 1994, *Tactile situation and consumer response*, "Journal of Consumer Research", Vol. 19, s. 449-458.
- Hubert, H., Mauss, M., 1902 [1972], *A general theory of magic*, Norton, New York.
- Humphrey, C., Vitebsky, P., 1998, *Architektura sakralna*, Muza S.A., Warszawa.
- Huxley, J., 1966, *A discussion of ritualization of behaviour in animals and man*, "Philosophical Transactions of the Royal Society of London B", Vol. 251, s. 247-271.
- Iverson, J., Goldin-Meadow S. (red.), 1998, *The nature and function of gesture in children's communication*, Jossey-Bass, San Francisco.
- Iverson, J., Capirci, O., Caselli, M.C., 1999, *Gesturing in mother-child interactions*, "Cognitive Development", Vol. 14, s. 57-75.
- Izard, C.E., 1971, *The face of emotion*, Appleton-Century-Crofts, New York.
- Izard, C.E., 1977, *Human emotions*, Plenum Press, New York.
- Izard, C.E., 1990a, *Facial expressions and the regulation of emotions*, "Journal of Personality and Social Psychology", Vol. 58, s. 487-498.
- Izard, C.E., 1990b, *The substrates and functions of emotion feelings*, "Personality and Social Psychology Bulletin", Vol. 4, s. 626-635.
- Jałowicki, B., Szczepański, M.S., 2006, *Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa.
- Jarząbek, K., 1989, *Znaki kinetyczne wspomagające komunikację mowną i ich miejsce w nauce języków obcych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Jarząbek, K., 1994, *Gestykulacja i mimika: słownik*, „Śląsk”, Katowice.
- Jarząbek, K., 1999, *Rehabilitacja języka gestów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Jędrzejczyk, D., 2004, *Geografia humanistyczna miasta*, Wydawnictwo Akademickie DIALOG, Warszawa.
- Kaczmarek, B.L.J., 1995, *Mózg, język, zachowanie*, Wydawnictwo UMCS, Lublin.
- Kant, I., 1986, *Krytyka czystego rozumu*, PWN, Warszawa.
- Kendon, A., 1967, *Some functions of gaze direction in social interaction*, "Acta Psychologica", Vol. 26, s. 22-63.
- Kendon, A., 1980, *Gesticulation and speech: two aspects of the process of utterance* [w:] Key, M.R. (red.), *The relationship of verbal and nonverbal communications*, Mouton, The Hague, s. 207-227.
- Kendon, A., 1983, *Gesture and speech: how they interact* [w:] Wiemann, J.M., Harrison, R.P. (red.), *Nonverbal interaction*, Sage Publications, Beverly Hills, s. 13-45.
- Kendon, A., 1988, *How gestures can become like words* [w:] Poyatos, F. (red.), *Crosscultural perspectives in nonverbal communication*, Hogrefe, Toronto, s. 131-141.
- Kendon, A., 1990, *Conducting interaction: patterns of behaviour in focused encounters*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Kendon, A., 1993, *Human gesture* [w:] Gibson, K.R., Ingold, T. (red.), *Tools, Language and Cognition*, Cambridge University Press, Cambridge, s. 43-62.

- Kendon, A., 2004, *Gesture: visible action as utterance*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Kertzer, D.L., 1988, *Ritual, politics and power*, Yale University Press, New Haven.
- Key, M.R., 1975, *Paralanguage and kinesics: nonverbal communication*, The Scarecrow Press, Methuen.
- Key, M.R. (red.), 1980, *The relationship of verbal and nonverbal communications*, Mouton, The Hague.
- Key, M.R. (red.), 1982, *Nonverbal communication today*, Walter de Gruyter, Berlin.
- Key, M.R., 1995, *The biological imperatives in communicative interaction* [w:] Puppel, S. (red.), *The biology of language*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, s. 147-156.
- King, R.G., 1979, *Fundamentals of human communication*, Macmillan Publishing, New York.
- Kita, M., 1999, *Językoznawstwo wobec synergizmu różnych »kodów« rozmowy*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego LV”, s. 141-150.
- Kleege, G., 2000, *Wearing the mask inside out*, „Social Research”, Vol. 1, s. 47-59.
- Knapp, M.L., 1978, *Nonverbal communication and human interaction*, Holt, Rinehart and Winston, New York.
- Knapp, M.L., Miller, G.L. (red.) 1985, *Handbook of interpersonal communication*, Sage Publications, Beverly Hills.
- Knapp, M.L., Hall, J.A., 1997, *Nonverbal communication in human interaction*, 4th ed., Harcourt Brace College Publishers, Forth Worth.
- Koch, W., 2005, *Style w architekturze. Arcydzieła budownictwa europejskiego od antyku po czasy współczesne*, Świat Książki, Warszawa.
- Koszko, M., Puppel, J., 2012, *Wielkoformatowe grafiki w przestrzeni publicznej miasta na przykładzie poznańskich murali powstałych podczas Festiwalu Murali Outer Spaces w 2011 roku* [w:] Koszko, M., Kowalewska, K., Puppel, J., Wąsikiewicz-Firlej, E. (red.), *Lingua: nervus rerum humanarum*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, s. 201-221.
- Koszko, M., Puppel, J. [w druku], *Mural jako kreatywna komunikacja rytualna w otwartej przestrzeni publicznej typu miejskiego*.
- Kowalewski, M., Królikowska, A.M. (red.) 2011, *Miasto i Sacrum*, Zakład Wydawniczy NOMOS, Kraków.
- Krames, L., Pliner, P., Alloway, T. (red.) 1973, *Advances in the study of communication and affect*, Vol. 1: *Nonverbal communication*, Plenum Press, New York.
- Krauss, R.M., Weinheimer, S., 1966, *Concurrent feedback, confirmation, and the encoding of referents in verbal communication*, „Journal of Personality and Social Psychology”, Vol. 43, s. 718-731.
- Krauss, R.M., Garlock, C.M., Bricker, P.D., McMahon, L.E., 1977, *The role of audible and visible back-channel responses in interpersonal communication*, „Journal of Personality and Social Psychology”, Vol. 35, s. 523-529.
- Krauss, R.M., Morrel-Samuels, P., Colasante, C., 1991, *Do conversational hand gestures communicate?*, „Journal of Personality and Social Psychology”, Vol. 61, s. 743-754.
- Kretschmer, E., 1925, *Physique and character*, Harcourt Brace Jovanovich, New York.
- Kroeber, A.L., Kluckhohn, C.K.M., Untereiner, W., 1952, *Culture: a critical review of concepts and definitions*, Vintage Books, New York.
- Krol, E., Hoffman, E., 1993, *FYI on »What is the Internet?«*, <https://tools.ietf.org/html/rfc1462> [03. 06. 2013].

- Kumaniecki, K., 1967, *Słownik łacińsko-polski. Według słownika H. Mangego i H. Kopii*, PWN, Warszawa.
- Kurzawa, Z., Kuszelski, A., 2006, *Historyczne kościoły Poznania. Przewodnik*, Księgarnia Św. Wojciecha, Poznań.
- Laban, R., 1956, *Principles of dance and movement*, MacDonald and Evans, London.
- Labov, W., 1972, *The study of language in its social context* [w:] Giglioli, P.P. (red.), *Language and social context*, Penguin, Baltimore.
- Lagopoulos, A.Ph., 2000, *A global model of communication*, "Semiotica", Vol. 131, s. 45-77.
- Laprus, W., 1970, *Współczesna koncepcja przestrzeni i czasu*, Wiedza Powszechna, Warszawa.
- Lasswell, H., 1948, *The structure and function of communication in society* [w:] Bryson, L. (red.), *The communication of ideas*, Institute for Religious and Social Studies, New York, s. 37-51.
- Laughlin, C.D., 1993, *Revealing the hidden: the epiphanic dimension of games and sport*, "Journal of Ritual Studies", Vol. 7.1, s. 85-104.
- Laughlin, C.D., 1999, *The cycle of meaning: some methodological implications of biogenetic structural theory* [w:] Glazier, S.D. (red.), *Anthropology of religion: a handbook*, Greenwood Press, Westport, s. 471-488.
- Leathers, D.G., 1976, *Nonverbal communication systems*, Allyn and Bacon, Boston.
- Lee, V., Beattie, G., 1998, *The rhetorical organization of verbal and nonverbal behavior in emotion talk*, "Semiotica", Vol. 120, s. 39-92.
- Leech, G., 1974, *Semantics*, Penguin Books, Harmondsworth.
- Lefebvre, H., 1970, *La révolution urbaine*, Anthropos, Paris.
- Lefebvre, H., 1972, *La droit à la ville, suivi de l'espace et politique*, Anthropos, Paris.
- Lefebvre, H., 1974, *La production de l'espace*, Anthropos, Paris.
- Leonard, L.B., 1998, *Children with specific language impairment*, The MIT Press, Cambridge, Mass.
- Lewin, K., 1943, *Defining the »field at a given time«*, "Psychological Review", Vol. 50, s. 292-310.
- Lewin, K., 1951, *Field theory in social science*, Harper and Row, New York.
- Levi-Strauss, C., 1969, *The elementary structures of kinship*, Beacon, Boston.
- Lieberman, P., 1968, *Primate vocalizations and human linguistic ability*, "Journal of the Acoustical Society of America", Vol. 44, s. 1574-1584.
- Lieberman, P., 1984, *The biology and evolution of language*, Harvard University Press, Cambridge, Mass.
- Lieberman, P., 1985, *On the evolution of human syntactic ability: its adaptive bases, motor control and speech*, "Journal of Human Evolution", Vol. 14, s. 657-668.
- Lieberman, P., Crelin, E.S., 1971, *On the speech of Neanderthal man*, "Linguistic Inquiry", Vol. 2, s. 203-222.
- Lindblom, B., 1990, *On the communication process: speaker-listener interaction and the development of speech* [w:] Fraurud, K., Sundberg, U. (red.), *AAC augmentative and alternative communication*, Williams and Wilkins, London, s. 220-230.
- Lock, A., 1997, *The role of gesture in the establishment of symbolic abilities: continuities and discontinuities in early language development*, "Evolution of Communication", Vol. 1, s. 159-192.
- Lorenz, K., 1966, *Evolution of ritualization in the biological and cultural spheres*, "Philosophical Transactions of the Royal Society of London B", Vol. 251, s. 273-284.

- Lotman, Y.M., 1990, *Universe of the mind: a semiotic theory of culture*, I.B. Taurus and Co., London.
- Madurowicz, M., 2002, *Sfera sacrum w przestrzeni miejskiej Warszawy*, Wydawnictwo Akademickie DIALOG, Warszawa.
- Madurowicz, M., 2008, *Miejska przestrzeń tożsamości Warszawy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Malinowski, B., 1922 [2005], *Argonauci Zachodniego Pacyfiku*, WN PWN, Warszawa.
- Mandal, M.K., Asthana, H.S., 1995, *Asymmetry in emotional face: its role in intensity of expression*, "Journal of Psychology Interdisciplinary and Applied", Vol. 2, s. 235-241.
- Mandelbrot, B., 1952, *An informational theory of the statistical structure of language*, Butterworth Scientific Publications, London.
- Maisonneuve, J., 1995, *Rytuaty dawne i współczesne*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.
- Majer, A., 2010, *Socjologia i przestrzeń miejska*, WN PWN, Warszawa.
- Małycka, A., 2003, *Rytuał a stereotyp. Podobieństwa i różnice funkcjonalne i genetyczne*, „Etnolingwistyka”, Vol. 14, s. 83-102.
- Małycka, A., 2004, *Pojęcie rytuału na tle innych zjawisk językowych* [w:] Mazur, J. (red.), *Rytualizacja w komunikacji społecznej i interkulturowej*, Wydawnictwo UMCS, Lublin, s. 17-24.
- Mauss, M., 1925 [1967], *The gift: forms and functions of exchange in archaic societies*, Norton, New York.
- Mauss, M., 1935 [1979], *Body techniques* [w:] Mauss, M. (red.), *Sociology and psychology. Essays by Marcel Mauss*, Routledge and Kegan Paul, London, s. 104.
- Mazur, J. (red.), 2004, *Rytualizacja w komunikacji społecznej i interkulturowej*, Wydawnictwo UMCS, Lublin.
- McCafferty, S., 1998, *Nonverbal expression and L2 private speech*, "Applied Linguistics", Vol. 19, s. 73-96.
- McCroskey, J.C., Larson, C.E., Knapp, M.L., 1971, *An introduction to interpersonal communication*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, N.J.
- McNeill, D., 1985, *So you think gestures are nonverbal?*, "Psychological Review", Vol. 92, s. 350-371.
- McNeill, D., 1987, *Psycholinguistics: A new approach*, Harper and Row Publishers, New York.
- McNeill, D., 1992, *Hand and mind: what gestures reveal about thought*, The University of Chicago Press, Chicago.
- McNeill, D. (red.), 2000, *Language and gesture*, Cambridge University Press, Cambridge.
- McNeill, D., 2005, *Gesture and thought*, The University of Chicago Press, Chicago.
- McNeill, D., 2012, *How language began. Gesture and speech in human evolution*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Mead, G.H., 1934, *Mind, self, and society*, The University of Chicago Press, Chicago.
- Mehrabian, A., 1969, *Some references and measures of nonverbal behavior*, "Behavioral Research Methods and Instrumentation", Vol. 1, s. 213-217.
- Mehrabian, A., 1971, *Silent messages*, Wardsworth, Belmont, CA.
- Mehrabian, A., 1972, *Nonverbal communication*, Aldine, Chicago.
- Meinel, K., 1967, *Motoryczność ludzka*, Sport i Turystyka, Warszawa.
- Miller, G.A., 1951 [1963], *Language and communication*, McGraw-Hill, New York.
- Miller, G.A., 1968, *The psychology of communication: seven essays*, Pelican Publication, Harmondsworth.

- Miller, G.A. (red.) 1974, *Psychology and communication*, Voice of America, Washington, D.C.
- Morris, D., 1971, *Intimate behavior*, Random House, New York.
- Morris, D., 1994, *Bodytalk: a world guide to gestures*, Random House Group/Jonathan Cape, London.
- Moscovici, S., 1998, *Wpływy świadome i wpływy nieświadome* [w:] Moscovici, S. (red.), *Psychologia społeczna w relacji ja – inni*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa, s. 123-139.
- Munter, M., 1993, *Cross-cultural communication for managers*, "Business Horizons", Vol. 3, s. 69-79.
- Nadolski, B., 2009, *Gesty i słowa w Eucharystii*, Salwator, Kraków.
- Nęcki, Z., 1990, *Atrakcyjność wzajemna*, Wiedza Powszechna, Warszawa.
- Nęcki, Z., 1996, *Komunikacja międzyludzka*, Wydawnictwo Profesjonalnej Szkoły Biznesu, Kraków.
- Nimmo, D. (red.), 1979, *Communication yearbook 3*, Transaction Books, New Brunswick, N.J.
- Nimmo, D. (red.), 1980, *Communication yearbook 4*, Transaction Books, New Brunswick, N.J.
- Nöth, W., 1995, *Handbook of semiotics*, University Press, Bloomington, Indiana.
- Nussbaum, J.F., 1982, *Effective teaching: a communicative nonrecursive casual model* [w:] Burgoon, J.K. (red.), *Communication Yearbook 5*, Translation Books, New Brunswick, NJ, s. 737-749.
- Ogden, C.K., Richards, J.A., 1923, *The meaning of meaning*, Harcourt Brace, New York.
- Okopień-Sławińska, A., 2001, *Semantyka wypowiedzi poetyckiej (Preliminaria)*, TAIWPN Universitas, Kraków.
- Orzechowski, S., 2001a, *Gesty a wiarygodność* [w:] Kaczmarek, B.L.J., Markiewicz, K., Orzechowski, S. (red.), *Nowe wyzwania w rozwoju człowieka*, Wydawnictwo UMCS, Lublin, s. 147-157.
- Orzechowski, S., 2001b, *Różnice kulturowe w komunikacji niejęzykowej – konsekwencje dla badań i nauczania* [w:] Rzepa, T. (red.), *Psychologia komunikowania się. Materiały Konferencyjne nr 60*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 85-91.
- Orzechowski, S., 2007, *Komunikacja niejęzykowa a wiarygodność*, Wydawnictwo UMCS, Lublin.
- Otto, R., 1993, *Świętość. Elementy irracjonalne w pojęciu bóstwa i ich stosunek do elementów racjonalnych*, Thesaurus Press, Wrocław.
- Özyürek, A., 2001, *Do speakers design their cospeech gestures for their addressees? The effects of addressee location on representational gestures*, "Journal of Memory and Language", Vol. 46, s. 688-704.
- Patterson, M.L., 1978, *The role of space in social interaction* [w:] Siegman, A.W., Feldstein, S. (red.), *Nonverbal behavior and communication*, Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, N.J., s. 265-290.
- Pearson, M.P., Richards, C., 1994, *Ordering the world: perceptions of architecture, space and time* [w:] Pearson, M.P., Richards, C. (red.), *Architecture and order: approaches to social space*, Routledge, London, s. 1-33.
- Peirce, C.S., 1931-1958, *Collected papers*, Vols. 1-6 (Hardshore, Ch., Weiss, P. [red.]), Vols. 7-8 (Burks, A.W. [red.]), Harvard University Press, Cambridge, Mass.

- Peirce, C.S., 1982-1989, *Writings of Charles S. Peirce: a chronological edition*, 4 Vols., Indiana University Press, Bloomington.
- Pelc, J., 1982, *Wstęp do semiotyki*, Wiedza Powszechna, Warszawa.
- Pelc, J., Koj, L. (red.), 1991, *Semiotyka dziś i wczoraj: wybór tekstów*, Ossolineum, Wrocław.
- Pettito, L.A., 1987, *On the autonomy of language and gesture: evidence from the acquisition of personal pronouns in American Sign Language*, "Cognition", Vol. 27, s. 1-52.
- Pliner, P., Krames, L., Alloway, T. (red.), 1974, *Advances in the study of communication and affect*, Vol. 2: *Nonverbal communication of aggression*, Plenum Press, New York.
- Polański, K., 1999, *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, (II wyd.), Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Poyatos, F., 1983, *New perspectives in nonverbal communication*, Pergamon Press, Oxford.
- Poyatos, F. (red.) 1988, *Crosscultural perspectives in nonverbal communication*, Hogrefe, Toronto.
- Poyatos, F. (red.), 1992, *Advances in nonverbal communication: social, cultural, clinical, esthetic and literary perspectives*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.
- Puppel, J., 2001, *Umiejętności niewerbalne w kontekście uczenia się/nauczania języka obcego*, „Neofilolog”, nr 20, s. 28-33.
- Puppel, J., 2002, *Wpływ zachowań niewerbalnych na jakość i skuteczność komunikacji dydaktycznej* [w:] Wilczyńska, W. (red.), *Autonomizacja w dydaktyce języków obcych. Doskonalenie się w komunikacji ustnej*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań, s. 175-188.
- Puppel, J., 2003, *Rola elementów niewerbalnych w procesie komunikacji na przykładzie komunikacji dydaktycznej w języku angielskim w świetle Teorii Wymiany Społecznej i Teorii Wpływu Społecznego*, niepublikowana rozprawa doktorska, Poznań UAM.
- Puppel, J., 2007, *Wpływ dystansu międzyosobowego na użycie zasobów językowych w komunikacji bezpośredniej: badanie wstępne* [w:] Puppel, S. (red.), *Społeczeństwo – kultura – język. W stronę interakcyjnej architektury komunikacji*, Zakład Graficzny UAM, Poznań, s. 65-77.
- Puppel, J., 2011, *Przestrzeń jako kategoria organizująca w komunikacji bezpośredniej* [w:] Chałacińska, H., Kropaczewski, K. (red.), *W kręgu problemów ekologii kultury*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, s.122-130.
- Puppel, J., 2011, *Uwagi w sprawie zarządzania twarzą w przestrzeni publicznej* [w:] Puppel, S. (red.), *Transkomunikacja. W stronę sprofilowania przestrzeni publicznej jako wielopłaszczyznowej przestrzeni komunikacyjnej*, Zakład Graficzny UAM, Poznań, s. 81-89.
- Puppel, S., 1988, *Aspects of the psychomechanics of speech production*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Puppel, S., 1992, *The dynamics of speech production*, Peter Lang, Frankfurt am Main.
- Puppel, S. (red.), 1995, *The biology of language*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.
- Puppel, S., 2001, *A concise guide to psycholinguistics*, (II wyd.), Wydawnictwo Poznańskie, Poznań.
- Puppel, S., 2002, *A nonmonotonic account of human verbal communicative behaviour versus animal communication: an attempt at converging linguistic and information processing perspectives*, "Lingua Posnaniensis", Vol. 44, s. 131-144.
- Puppel, S., 2008, *Communicology: remarks on the reemergence of a paradigm in communication studies* [w:] Puppel, S., Bogusławska-Tafelska, M. (red.), *New pathways in linguistics 2008*, UWM, Olsztyn, s. 11-22.
- Puppel, S., 2012, *Zarys asonansowego modelu piękna w komunikacji ludzkiej*, „Scripta Neophilologica Posnaniensis”, Vol. XII, s. 17-22.

- Puppel, S., Puppel, J., 2008, *Gestosfera jako istotny składnik komunikacyjnej przestrzeni publicznej: wstępny zarys problematyki*, „Oikeios Logos”, Vol. 4, s. 1-8.
- Puppel, W., 2012, *Uwagi w sprawie analogii ewolucji formy 'obrazowania' w malarstwie i grach komputerowych* [w:] Puppel, S. (red.), *Transkomunikacja II*, Zakład Graficzny UAM, Poznań, s. 101-112.
- Raczek, J., 2010, *Antropomotoryka. Teoria motoryczności człowieka w zarysie*, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa.
- Rappaport, R.A., 2006, *Ritual and religion in the making of humanity*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Reichholf, J.H., 1990, *Das Rätsel der Menschwerdung – Die Entstehung des Menschen im Wechselspiel mit de Natur*, Deutscher Taschenbuch Verlag, München.
- Reichholf, J.H., 1992, *Zagadka rodowodu człowieka*, PWN, Warszawa.
- Rewers, E., 1996, *Język i przestrzeń w poststrukturalistycznej filozofii kultury*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Richmond, V.P., McCroskey, J.C., Pyne, S.K., 1991, *Nonverbal behavior in interpersonal relations*, Prentice-Hall, Englewoods Cliffs, N.J.
- Rime, B., 1983, *The elimination of visible behavior from social interactions: effects of verbal, non-verbal, and interpersonal variables*, “European Journal of Social Psychology”, Vol. 12, s. 113-129.
- Rime, B., Schiaratura, L., Humpert, M., Ghysselinckx, A., 1984, *Effects of relative immobilisation on the speaker's nonverbal behavior on the dialogue imagery level*, “Motivation and Emotion”, Vol. 8, s. 311-325.
- Rime, B., Schiaratura, L., 1991, *Gesture and speech* [w:] Feldman, R.S., Rime, B. (red.), *Fundamentals of nonverbal behavior*, Cambridge University Press, Cambridge, s. 239-281.
- Rosenthal, R., 1966, *Experimenter effects in behavioral research*, Appleton-Century-Crofts, New York.
- Rosenthal, R., Jacobson, L., 1968, *Pygmalion in the classroom: teacher expectation and pupils' intellectual development*, Holt, Rinehart and Winston, New York.
- Rottenbuhler, E.W., 1998, *Ritual communication: from everyday conversation to mediated ceremony*, Sage Publications, Thousand Oaks, CA.
- Rothenbuhler, E.W., 2003, *Komunikacja rytualna. Od rozmowy codziennej do ceremonii medialnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Ruesch, J., Kees, W., 1956, *Nonverbal communication: notes on the visual perception of human relations*, University of California Press, Los Angeles.
- Rutkowska, K., 2008, *Folk rituals and lexis in the Border Region*, “Acta Baltico-Slavica. Archeologia, Historia, Ethnographia, et Linguarum Scientia”, Vol. 32, s. 93-102.
- Sapir, E., 1927 [1949], *The unconscious patterning of behavior in society* [w:] Mandelbaum, D. (red.), *Selected writings of Edward Sapir in language, culture, and personality*, University of California Press, Berkeley, s. 549-562.
- Schaff, A. (red.) 1980, *Zagadnienia socjo- i psycholingwistyczne*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Schefflen, A.E., 1964, *The significance of posture in communication systems*, “Psychiatry”, Vol. 27, s. 316-331.
- Scheldon, W.H., 1940, *The varieties of human physique*, Harper and Row, New York.
- Scherer, K., Ceschi, G., 2000, *Criteria for emotion recognition from verbal and nonverbal expression: Studying baggage loss in the airport*, “Personality and Social Psychology Bulletin”, Vol. 3, s. 327-340.

- Seaver, P.W., Jr., 1992, *Pantomime as an L2 classroom strategy*, "Foreign Language Annals", Vol. 25, s. 21-31.
- Shannon, C.E., Weaver, W., 1949, *A mathematical theory of communication*, University of Illinois Press, Urbana, Ill.
- Siddons, H., 1822, *Practical illustration of rhetorical gestures and action*, Sherwood, Neely and Jones, London.
- Siegmán, A.W., 1978, *The telltale voice: Nonverbal messages of verbal communication* [w:] Siegmán A.S., Feldstein, S. (red.), *Nonverbal behavior and communication*, Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, N.J., s. 183-243.
- Silverstine, A.A. (red.) 1974, *Human communication*, Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, N.J.
- Sławiński, J., Głowiński, M., Kostkiewiczowa, T., 1995-1998, *Słownik terminów literackich*, (wyd. 5), Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Smith, H.L., Jr., 1969, *Language and the total system of communication*, [w:] Hill, A.A. (red.), "Linguistics today", s. 89-102.
- Sommer, R., 1969, *Personal space*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, N.J.
- Sommer, R., 1972, *Design awareness*, Rinehart Press, San Francisco, CA.
- Sommer, R., 1974, *Tight spaces: hard architecture and how to humanize it*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, N.J.
- Stam, G., Ishino, M. (red.) 2011, *Integrating gestures. The interdisciplinary nature of gesture*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia.
- Steele, J., 1779, *Prosodia rationalis: or, an essay towards establishing the melody and measure of speech, to be expressed and perpetuated by peculiar symbols*, Printed by J. Nichols, sold by T. Payne, London.
- Streeck, J., 2009, *Gesturecraft. The manu-facture of meaning*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia.
- Strömqvist, S. (red.) 2002, *Diversity of languages and language learning*, Lund University Press, Lund.
- Sullins, E., Friedman, H.S., Harris, M., 1985, *Individual differences in expressive style as a mediator of expectancy communication*, "Journal of Nonverbal Behavior", Vol. 9, s. 229-238.
- Szarota, P., 2006, *Psychologia uśmiechu*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.
- Szczęsna, E., 2003, *Poetyka reklamy*, WN PWN, Warszawa.
- Szilard, L., 1929, *Über die Entropieverminderung in einem Thermodynamischen System bei Eingriffen Intelligenter Wesen*, "Zeitschrift für Physik", Vol. 53, s. 840.
- Szopa, J., 1992, *Zarys antropomotoryki*, Wydawnictwo Skrytowe AWF, Kraków.
- Szyjewski, A., 2008, *Etnologia religii*, Zakład Wydawniczy NOMOS, Kraków.
- Szymczak, M. (red.) 1978, *Słownik Języka Polskiego*, PWN, Warszawa.
- Tattersall, I., 1998, *Becoming human. Evolution and human uniqueness*, Harcourt Brace, New York.
- Tattersall, I. 2001. *I stał się człowiek*. Warszawa: Wydawnictwo CiS. (Przełożył Marcin Ryszkiewicz).
- Tattersall, I., 2002, *Dlaczego staliśmy się ludźmi*, (przekł. fragmentu książki: *The monkey in the mirror*, Harcourt, Inc., New York, 2002), "Świat Nauki", nr 2, s. 70-77.
- Taras, B., 2000, *Lingwistyka a komunikacja niewerbalna*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego”, Vol. LVI, s. 135-143.
- Terrel, T.D., 1986, *Acquisition in the natural approach: the binding/access framework*, "Modern Language Journal", Vol. 70, s. 213-227.

- Tesser, A., 1995, *Advanced social psychology*, McGraw-Hill, New York.
- Tevoort, B.T., 1973, *Could there be a human sign language?*, "Semiotica", Vol. 9, s. 347-359.
- Tomasello, M., 2008, *Origins of human communication*, The MIT Press, Cambridge, MA.
- Tomasello, M., Call, J., 2007, *Ape gestures and the origins of language* [w:] Call, J., Tomasello, M. (red.), *The gestural communication of ape and monkeys*, Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, N.J., s. 221-235.
- Trager, G.L., 1958, *Paralanguage: a first approximation*, "Studies in Linguistics", Vol. 13, s. 1-12.
- Tresser, A., 1995, *Advanced social psychology*, McGraw-Hill, New York.
- Trzebińska, E., 2008, *Psychologia pozytywna*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa.
- Tuan, Yi Fu, 1987, *Przestrzeń i miejsce*, PIW, Warszawa.
- Tyszka, A., 1995, *Rozmowa kultur. Założenia i rezultaty seminarium »Komunikacja międzykulturowa 1992-93«* [w:] Kapciak, A., Korporowicz, L., Tyszka, A. (red.), *Komunikacja międzykulturowa: zderzenia i spotkania*, Instytut Kultury, Warszawa, s. 5-29.
- Voeltz, F.K.E., Kilian-Hatz, C. (red.) 2001, *Ideophones*, John Benjamins, Amsterdam.
- Volkmar, F.R., Paul, R., Klin, A., Cohen, D. (red.) 2005, *Handbook of autism and pervasive developmental disorders*, Wiley and Sons, Hoboken, N.J.
- von Raffler-Engel, W., 1980, *Kinesics and paralinguistics: a neglected factor in second language research and teaching*, "Canadian Modern Language Review", Vol. 36, s. 225-237.
- Vrij, A., 1993, *Credibility judgements of detectives: the impact of nonverbal behavior, social skills, and physical characteristics on impression formation*, "Journal of Social Psychology", Vol. 5, s. 601-611.
- Wagner, R., 1984, *Ritual as communication: order, meaning, and secrecy in Melanesian initiation rites*, "Annual Review of Anthropology", Vol. 13, s. 143-155.
- Watson, J., Hill, A., 2000, *Dictionary of media and communication studies*, Oxford University Press, Oxford.
- Watson, O.M., 1970, *Proxemic behavior: a cross-cultural study*, Mouton, The Hague.
- Watson, O.M., Graves, T.D., 1966, *Quantative research in proxemic behavior*, "American Anthropologist", Vol. 68, s. 971-985.
- Węgrzyniak, A., Stępnia, T. (red.), 2008, *Rytuły codzienności*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania Ochrona Pracy w Katowicach, Katowice.
- Wiemann, J.M., Harrison, R.P. (red.), 1983, *Nonverbal interaction*, Sage Publications, Beverly Hills.
- Wiener, M., Mehrabian, A., 1968, *Language within language: immediacy, a channel in verbal communication*, Meredith Corporation, New York.
- Wiener, N., 1948 [1961], *Cybernetics or control and communication in the animal and machine*, The MIT Press, Cambridge, Mass.
- Wilson, J., 2000, *Communication, communication everywhere, doesn't it make you think?*, "Semiotica", Vol. 129, s. 91-109.
- Wright, R., 1996, *The moral animal. evolutionary psychology and everyday life*, Abacus, London.
- Wundt, W., 1900 [1973], *The language of gestures*, Mouton, The Hague.
- Young, K., 2000, *Gestures and the phenomenology of emotion in narrative*, "Semiotica", Vol. 131, s. 79-112.
- Załaźńska, A., 2001, *Schematy myśli wyrażane w gestach. Gesty metaforyczne obrazujące abstrakcyjne relacje i zasoby podmiotu mówiącego*, Universitas, Kraków.

- Zdunkiewicz, D., 1993, *Akty mowy* [w:] *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku*, t. 2: *Współczesny język polski* (Bartmiński, J., [red.]), „Wiedza o Kulturze”, Wrocław, s. 259-270.
- Znanecki, F., 1931, *Miasto w świadomości jego obywateli*, Polski Instytut Socjologiczny, Poznań.
- Znanecki, F., 1939 [1999, 2011], *Socjologiczne podstawy ekologii ludzkiej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, nr 1, s. 89-119; także [w:] Malikowski, M., Solecki, S. (red.), *Spółczesność i przestrzeń zurbanizowana. Teksty źródłowe*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej/Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.

The presence and role of ritual gestures in the public space

The analysis of sacral sculptures found in the Catholic churches in the City of Poznań and the nearby areas

Summary

In the present monograph an attempt has been undertaken to analyze gestural ritual communication present in religious sculptures which have been placed in the closed public spatial system consisting of the places of religious worship instantiated by Catholic churches where sculptures are amply represented. The samples analyzed in the present work contain the photographs of sculptures placed in 28 selected Catholic churches in the City of Poznań and selected environs. The author has managed to collect a sizable data bank containing a number of coloured photographs presenting the figures of Jesus, Holy Mary and various Catholic saints that have been placed in the afore mentioned system and which one may encounter while visiting these churches. Each sculpture, a part of the sculptosphere, was next analyzed in terms of the gestural details present in them and, as a result, a detailed picture of the ritual gestural richness present in the closed public spaces of the Catholic churches and their diversity was presented.

The discussion presented therein, preceded by some necessary background considerations of the history of communication studies, has led the author to conclude that ritual gestural communication is an essential ingredient of human communication as well as to propose an outline of a 'grammar of gestures', in particular of the 'grammar of ritual gestures', being a part of the cultural-linguistic-communicative competence of every human communicator. In the latter sense, the author has presented a view that the individual gestures may also be treated as distinct gestural features, much like distinctive features proposed for phonological analyses, present in the humanly universal Matrix of Gestural Use and derived from the underlying Universal Gestural System to which every human communicator has access, irrespective of the particular ethnic culture in which s/he happens to be immersed. Especially, in connection with the Universal Gestural System, a preliminary investigation into the typology of ritual gestures and the perceptual strength of the particular levels of the latter system has been presented. According to the preliminary results of the present study, subject to further and more detailed investigations, the marked (upper) levels III and I combined with the unmarked (middle) level of the Universal Gestural System constitute the perceptually most salient areas, most probably combined with increased overall motoric effort on the part of the gesticulating human communicators.

In addition, it must be emphasized here that the present monograph may serve as a contribution to the ongoing discussion concerning the total nature of the human cultural-linguistic-communicative competence as well as a contribution to the subdiscipline of communicology, and, in a more narrow sense of the term, to a further advancement of 'gestology', the science of the gestures.

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIWERSYTETU IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

61-701 POZNAŃ, UL. FREDRY 10

www.press.amu.edu.pl

Sekretariat: tel. 61 829 46 46, faks 61 829 46 47, e-mail: wyd nauk@amu.edu.pl

Dział sprzedaży: tel. 61 829 46 40, e-mail: press@amu.edu.pl

Wydanie I. Ark. wyd. 36,00. Ark. druk. 35,375

DRUK I OPRAWA: WYDAWNICTWO I DRUKARNIA UNI-DRUK
LUBOŃ, UL. PRZEMYSŁOWA 13

Komunikacja gesturalna o charakterze rytualnym wytworzona została w trakcie społeczno-kulturowego trwania człowieka pojmowanego jako komunikatora, a więc istoty wymieniającej informację z innymi komunikatorami, w otwartej przestrzeni publicznej, za pomocą określonego kodu kulturowo-językowego, w określonych kontekstach oraz różnorodnych formach komunikacji werbalnej i niewerbalnej. Ostatecznie, jako ustalona forma komunikacji niewerbalnej, zawsze dostarczała łatwo rozpoznawalnych, utrwalonych strukturalnie i funkcjonalnie, zatem łatwych w odbiorze, także w szerokim kontekście społeczno-kulturowym, gestów rytualnych, obecnych w rzeźbach o charakterze rytualnym.

Podjęta w niniejszej publikacji analiza gestów rytualnych, obecnych w rzeźbach o charakterze sakralnym, umieszczonych w zamkniętej przestrzeni świątyni katolickiej, a także wokół niej, stanowi jedynie fragment uniwersalnego systemu komunikacyjnego człowieka. Jest to jednak ten wycinek ludzkich zachowań komunikacyjnych, który zajmuje centralne miejsce w tożsamości każdego komunikatora, bowiem poprzez komunikację o charakterze rytualnym człowiek włącza się do danej wspólnoty kulturowo-językowo-komunikacyjnej, aktywnie w niej uczestnicząc. Tak więc rytualność ludzkich zachowań komunikacyjnych ma ścisły związek z podstawowym dla każdej jednostki rytuałem włączenia i uczestnictwa. Bez nich trudno byłoby wyobrazić sobie normalne funkcjonowanie człowieka w jakimkolwiek miejscu i czasie.

Joanna Puppel – anglistka, językoznawca, pracownik naukowo-dydaktyczny Wydziału Neofilologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Jej zainteresowania naukowe oscylują wokół teorii i praktyki komunikacji, zwłaszcza komunikacji niewerbalnej. Jest autorką publikacji z zakresu dynamicznie rozwijającej się dyscypliny naukowej, jaką jest komunikologia i gestologia.

ISBN 978-83-232-2688-8
ISSN 0137-1444

9 1788323 1226888